

HEZEYÂN VE RÜYA

SAKARYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
1.ULUSAL

sait
faik
hikâye yarışması

SAKARYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

HEZEYÂN VE RÜYA

SAKARYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
SAİT FAİK HİKÂYE YARIŞMASI
SEÇKİ KİTABI / 2021

SAKARYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

Sakarya Büyükşehir Belediyesi

Kültür Yayınları

Yayın No: 53

Yayın Kurulu

Doç. Dr. Furkan Beel

Sinan ileli

Mehmet Yüzücü

Talip Avcı

Ercan Yılmaz

Yapım / Grafik Tasarım

Mücahit Kofoglu

Tashih

Zeynep Yalpan

Baskı

Seçil Ofset

100. Yıl Mahallesi, Matbaacılar Sitesi

4. Cadde, No: 77, Bağcılar/İstanbul

Tel:0212 629 06 15, www.secilofset.com

Sertifika No: 44903

ISBN

978-605-9978-26-2

Birinci Basım

Haziran 2023, Adapazarı

İletişim

www.sakarya.bel.tr

kultur.sanat@sakarya.bel.tr

[@sakaryakultur](https://twitter.com/sakaryakultur)

İçindekiler

Takdim	5
Hezeyân ve Rüya İREM NUR ESER	9
Tercüman Ali Çelebi'nin Tercüme-i Hâli ALPER SARI	17
Kofana HAKAN UNUTMAZ	47
Bisiklet Dağı GALİP ÇAĞ	53
Büyük Beyaz Öküz MURAT ŞAHİN	57
Şarkıdaki Ada'm GİZEM KODAK	67
Ada Armada Jandarma ERKAN SOLMAZ	85
Kıskaç NUH ÖZTÜRK	95
Otuz Beş Numaradaki Kâğıt İşçisi ELVİDE ÖZDEMİR	101
Gelgit EROL CESUR	113

Takdim

Çok kıymetli hemşehrilerim,

Yazabilmek her devirde önemli bir meziyet olarak görülmüştür. Tarih boyunca okuma yazma bilen kişiler hep el üzerinde tutulmuştur. Ülkemizin tarihinde de okuma yazma seferberlikleri ilan edilmiş, tüm vatandaşlarımızın okuryazar olması istenmiştir. Yazma kabiliyeti bugün de önemini korumaktadır. Zorunlu eğitim, okuma yazma becerisi kazandırsa da maalesef düşüncelerimizi Türkçe kurallarına uygun ve anlaşılır bir biçimde ifade edebilmek konusunda sıkıntılar yaşayabiliyoruz. Özellikle gençlerimizin kendilerini ana dilinde yazarak düzgün bir şekilde ifade edebilmeleri konusunda bazı zafiyetler mevcut.

Ana dilinde yazma ve düşüncelerini ifade edebilme zafiyetlerini ortadan kaldırmak, kendini ifade edebilmenin ötesinde edebi istidada sahip kardeşlerimizi desteklemek adına “Ada Hikâyeleri” temasıyla Sait Faik Hikâye Yarışmasını düzenledik. Çok şükür bu yarışmaya yüzlerce yetenekli kardeşimiz katıldı ve çok bereketli bir yarışma oldu.

Yarışmaya katılan ve jüri üyelerimizin takdiriyle dereceye giren kardeşlerimize hediyelerini takdim ettik. Bu kardeşlerimizin çalışmalarını ve yine jüri üyelerimizin seçtiği hikâyelerden oluşan bu seçki kitabını sizlere sunmanın verdiği gururu paylaşmak isterim.

Bu seçki kitabında 10 kardeşimizin hikâyesi bulunuyor. Kardeşlerimizi canı gönülden tebrik ediyorum. Başarılarının devamlı olmasını niyaz ediyorum. İnaniyorum ki kardeşlerimiz bu işin peşini bırakmayacak ve pek çok yazar yetiştiren şehrimizin yeni yazarları olarak ülkemizde ve dünyada okunacaklardır.

Sait Faik Hikâye Yarışması'nın kıymetli jüri üyeleri Yılmaz Daşcıoğlu, Ercan Yılmaz, Gülsemin Hazer, A. Ali Ural, Serhat Demirel, Oğuz Şenses'e katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Sizleri saygı ve sevgiyle selamlıyor, Ada Hikâyeleri'yle baş başa bırakıyorum.

Ekrem YÜCE
Sakarya Büyükşehir
Belediye Başkanı

*Sait Faik Abasıyanık'a
Saygı, Özlem ve Rahmetle...*

Hezeyân ve Rüya

İ R E M N U R E S E R

- *Çark uğulduyor. Öğütülüymüş gibi apaçık*
- *Kalbimin iyice köreldiğini hissediyorum.*

Tüm bu olanlar gerçek bir ada olmadığı, olsa olsa bir yarım ada olduğu ve bu gerçek çabucak unutulduğu için mi? Bunca hezeyân, bunca akış, bunca yerinde duramayış...

*“Tu t'accroches à des histoires. Tu étreins des mots...”*¹ Ağzımdan dökülvermişti bu sözler, seninle en çok sevdiğimiz romanı parça parça ezberlemeye çalıştığımız günlerin yakıcılığının uzakta kalışına duyduğum hışımla. O gün büründüğün muzip rolü anımsamanı ve beni öylece kucaklamayı umuyordum, “Hayır, hiç de öyle değil, böyle.” diyerek. Öyle olmadı. Şimdi anlıyorum, zamanla, çehreler gibi adlar da silinebiliyordu senin zihinde. Şehirde yaşadığın günleri unutacağın korkusuyla mı onu hikâyelerle ve kelimelerle sarıp sarmalıyordun yoksa? Bu şehrin adlarını ad, hikâyelerini hikâye kılabilmek için. Işık çok sıcak, kahve çok sıcak, bunalım çok sıcak iken.

– *Bu şehirde bir ruh gibi gezinmeye alıştın. Ne de olsa.*

Hilmi Kayın'ın asansöründe çocuklar gibi eğlendiğimiz vakit, aynaya çabucak bir göz atıp uzaklaşan kederli düşüncelerini, şehri seyrederek gibi seyrededim. Kendince şakaların ve ağırbaşlılığın birbirine uymaz, katlar arasında gider gelir, kirli camlar arasında kalan son güneşi yakalamayı umardın. Artık sıkılıp, pasajdaki kitapçılara bir göz atmak için indiğimizde, kuşların esrarlı ifadelerini görüp birden ciddileşirdin. Öyle komik görünürdün ki, seni bölmek, o az önceki çocuksu neşeni çocuksu utanca dönüştürmemek için olağanüstü çabalar, kıpkırmızı kesilene kadar tutardım kendimi.

Burası, ilk kez adımlarımı adımlarının ritmine uydurabildiğim yer olmalıydı. Raylar boyunca, ağaçlara sürtünerek yürürken düşlerinin kayıp labirentini anımsadığımda, adımlarının başıboşluğunun tüm bedenimi kışkırttığı yer. Şehir ise sayfalarının rüzgârların çevirdiği labirentler kitabıydı. Ara sıra gökten mürekkep yağıyor gibi oluyordu. Bunun farkındaydın, önceleri patikaları andıran dar sokaklardan geçerken gökle yer arasında bariz bir kopuşun olduğunu. Bunun, ıslak, iyice soyulmuş reklam panolarında ince bir yağmurla işlendiğini. Nerede duracağını bilemiyordun sadece, ellerini koyacak yeri bilememek aşınaydı, ama sen bizzat bedenini...

– *Çınarların uğursuz semalarını gördün mü?*

Meydan, ışıklar, sarsıntı, çöküş, diriliş, yapraklar, uğultunun adımları ve meddücezir... İşte böyle, 'yokluk, büyük sonsuz unutuş.' ve 'dinleyin, iyi niyet ve eğlence zamanı şimdi.' Görmek mümkün değildi.

Labirentten çıkışı değil, labirent içinde çıkışı ararken kaybolma tehlikesini yüreğinde uzunca duyduğunda, bu duygunun tüm ulaşmalardan daha cezbedici olduğunu fark etmiştin. Bu nedenle Uzun Çarşı'nın kahve kokuları ve insanî temasları arasında, birden caddelerin belirmesi canını sıkıyor, şehir yaşamının pürüzsüz görünen alışkanlıkları bedeninin yalpalamasına sebebiyet veriyordu. Çarşının kendi üzerine kapanan kıvrımları, sarmalları ve insanı yanıltan müdavimleri yansız ve tehlikesizdi oysa. Köşe başlarında beklemek, labirenti sezmek, hikâyeyi adım adım takip etmek demekti. Tüm bu uğultudan, kendi yaşayışları için şarkı söyleyen kuşlardan, direkt pasajlara bir geçiş olmalıydı ki labirentin dışında da *bir dünyanın olduğu* yanılması, yanılmadan ibaret kalsın. *İhtiyatın ve sessizliğin şehir üzerinde kurduğu olağanüstü baskı*. Böyle derdin muhtemelen. Şerefiye'ye sırtını dayadığın vakit; insan seli, ses seli, akıntının ortasında *Celan* gibi. Nehrin ortasında kalakaldığında.¹¹

Gazetede bir şiirin yayınlanmıştı hatırlıyor musun? O an sözün tükenişinin başlangıç anıydı. Sokaklarla konuşmanın, koşuşturmanın, bedenın kıvrımlarına kadar sirayet eden sisin bittiği, kendi kendine konuşmanın, parmaklarını sayfalar arasında değil, ürküyle saçlarının arasında gezindirmeye başladığın an. Sözlerini, pasajlar arasında bir görünüp bir kaybolurken tekrar tekrar düşündüm. Tüm bu rastlantıyı, rastgele bağlantıları, girişlerin, çıkışların var ettiğine inandığın bağlantıyı idrak edebilmek için göstergelere nasıl da herkesten fazla önem atfettiğini. Eylemsiz, öznesiz. Bir adım geri çekilmekten, bütünüyle yok olmaktan başka çarenin olmadığını her an duyumsayarak. “Neredeyse sen de ben de *yokuz*. Caddeye karışan gölgeler, pasajlara sığınan hayaletler *var* yalnızca.” demeye getiriyordun. Orada, başın önde, arkana bakmamaya direnirken aklına Galip'in gözünü

de getirmiyor değıldin üstelik. Zaman-saat caddeden söküleli beri Çark'ı bizzat o üçüncü gözler döndürüyordu sanki.

Yönünü tayin edemedi göçmen kuşlara imrenerek yürüdüğü günlerde, sırf beyinde istemsiz kıvılcımlanan uğultu, bitkin düşen bedenine yoğunlaşsın, kendini unutsun diye, adımlarını biraz daha hızlandırıp karşına çıkan ilk basamağa atılır gibi ilk sokağa atıldığında, girdap dursun, duyuların yerli yerince otursun istiyordun sadece. Gerisi öyle doğaldı ki görmek, incecik kalır, dağılır giderdi. Oraya denk geldiğin vakit, heykelin ıssızlığından daha çok parkın ıssızlığını sımsıkı kucakladın. Terk edilmiş değil, yüz çevrilmişti; suretler orada bir yerlerdeydi hala. Şimdi tekrar oradan geçsen, boğazına kadar arzuların ağına saplanan Deleuze'ü anımsar, ıssız adalara selam verirdin: *“İnsanın adaya doğru ve ada üzerindeki hareketinin, adanın insanlardan önceki hareketini sürdürdüğü doğruysa, birçok insanın adada oturması adanın ıssız, hatta daha da ıssız olmasını engellemez.”* Karanlıkla, okumalarla ve ıssız yüzlerde gezinen bin yığın uğultuyla. Acaba paltosunun ucu bu ıssızlıkla savrulmuş, burayı çoktan unutacak o ketum insan da biliyor muydu bunu?

Sana her zayıflamışsın dendiğinde, inatla reddediyor; bedenini değil sesinin zayıfladığını öne sürüyordun. Gözlerinin altında karanlığın oyduğu yarıklar büyüdükçe o cılız ses daha da hastalıklı görünüyordu sana. Birbirimizi tanıyor değıldik henüz. Kentin külleri sis rengine bürüneceği zaman, Çark'ın kenarında boğuntunun nasıl yeşerdiğini görmeye gidelim diyordun. Sanki ayda bir sahnelenen o harikulade geceye en önden yer ayırtmaya bir önceki geceden gidermiş gibi. Serdivan'da, kafelerin birinde sana birden Fransızca bir şarkının nakaratını mırıldandığımda, muhtemelen görkemlin acınası halini çok iyi bildiğinden, *“zavalı çocuk”* diyerek iç geçirdiğimi zannediyordun. Ben de alelacele

sesleri boşluktan topluyor, unutulmaya yüz tutacak bir yankıdan ibaret kılmaya çalışıyordum onları. O zaman bu tüm beyhude çabamı fark ediyor ve gülümsüyordun. Çoktan susmaya meyleden bir gülümseme oluyordu bu elbette. Ama yine de bu anın hatırası dahi sıcak bir soluk halinde kentin kubbesi olarak geriniyor gökyüzüne.

– *Kargalar mı daha uğursuz martılar mı?*

– *Şairler.*

Yağmurda, başın açık, uzaklardan geldiğine inandığın martıların neden hâlâ burada kaldığını iri gözlerle sorduğun vakit, ben daha ağzımı açamadan onların da yarım ada hezeyânına kapıldığını, ağır ağır, buranın hakiki tek ada olabileceklerine dair sanrılar görmeye başladıklarını düşleyerek heyecanlanmıştın. Tüm bunların Kara Kitap'ta yer alan Boğazın Suları Çekildiği Zaman bölümünden daha ilginç olabileceğini düşünüyordun. “Boğaz’ denilen yeni vadinin derinliklerinde, içine yengeçlerin yuva yaptıkları” yerden ziyade, suları her zaman fantasma ürünü olmuş, yakıcı boşluğun martılarının, yumuşaklıktan ve hamlıktan uzak, tuhaf esrikliğini. “Yeter artık, hezeyânsa hezeyân.” demeliydim. “Sanrıysa sanrı, adaysa ada.” Ellerimizde nemden büzüşen karton bardakların avuçlarımızın gelgitinde beliren damarlarını iyice hissederek.

Tren, istasyona gelmeyi bıraktığından beri Gar’a daha sık uğrar olmuştun. Bir gün seni orada banka oturmuş bekler gördüğümde -o zaman Cortazar’ın o cümlesini^{III} bilmiyorduk henüz- şaşırmış, ne yaptığını sormuştum. Sense durmuş, bir yere gitmeyen/bir yere varmayan bu trenler arasında insansız beklemekten keyif aldığını, *beklemeyi* beklediğini, böylece Beckett’ı ve Kafka’yı daha iyi anladığını vurguluyordun. Bunun bir tür Araf’a

hazırlık olduğunu iddia ediyordun üstelik. Bense yarım yamalak inancımınla, Araf'a yalnız hayvanların kabul edilebileceğini söylediğimde kendini onların türünden olmaya adanmış, başka tür-lüsünü beceremeyeceğini söylüyordun. Bir çeşit uğursuz karga/ Kafka gibi, zemin altından çekiliyordu sanki. Tüm bunlar baş-lı başına delilikti bana kalırsa, iyilik ve kötülük bilinemez diye bir şey yoktu. Ama alaca karanlık yine de belirliyor, bizi Gar'ın Araf'ında yüzlerimiz birbirimizden öteye dönük yakalıyordu.

Sana bir gün *“bazen yalnızca senin organik dürtülerin aracılığıyla hissetmeyi arzuluyorum, her neye temas edersen et bir lütfu taşıyorsun”* dediğimde, böyle düşünmeme, seni böyle kavramama şaşırmıştın. Senin de çevrende olup biten her şeyi kavrayışın çattallanıyordu o an. Yaprakların ayrılışıyla iyice yoksullaşan Donatım Park'ta tüm bunların ikimiz için gördüğün ortak bir düşünce olduğunu söylüyor, gözlerimizin önünde çırpınan varlığa bakıp onun tüm gölet boyunca taşıdığı ateş kümesinin gözbebeklerinde parladığını hissederken bu kenti de senin gözlerinden kavramamı diliyordun. Çünkü bazı şehirlerin, onların tutsakları tarafından dile getirilmediği sürece gizemlerini açmayacağını, tüm adaların eninde sonunda bir tabire muhtaç olduğunu, şehre girişin tek bir noktasının olmadığını, yalnızca kelimelerle değil, suskunluklarla da her an yeniden inşa edilebileceğini söylüyordun. Öyleyse neden susuyordun hep? Ya da neden tüm bu diyalog gibi görünen düşlemsel adaların ortasında sessizlik daha ağır ve katıydı?

AKM'de, yine biletini zar zor bulduğumuz bir ayın gecesinde (tiyatroları böyle adlandırmak hoşuna gidiyordu), balkondan seyredecek olmana hayıflanıp bir yandan da gelenleri dikizlediğinde, onların da bu ritüelin hakiki öznelere olup olmadığını merak ediyordun. Buraya yalnızca eğlenmek ve hoş bir gece geçirmek adına gelmiş olamazlardı. Öte dünyanın tüm gereklerini

yerine getirip sevinçle cehennemden Araf'a ulaşan Dante gibi, merdivenleri adımlayıp kapıya yöneldiğinde, az önce gördüğün sahneleri, bir mesajı omuzlarında taşıyor ve bakışlarıyla tüm bulvara yayıyormuş gibi yürürdün. Tam da o an dileğini gerçek kılmak isterdim. Gözlerine bakıp merceğinin keskin kokusunu içime çekmek, orada tam bir cümbüşe dönen sarı, gri, yeşil, siyah avuçları, çeşit çeşit benizleri, gecenin dipsiz kuyusuna çakılır gibi duymak...

- *Ben hep isterim böyle sözler, bence alıştıрма*
- *Tüm bunları sana açıyorum yalnız...*

Vagonlar geliyor artık. İnsanlar sıraya giriyor, ilerliyor, dağılıyor, tekrar toparlanıyorlar. Ve ben uzunca bir an, dolu bankalar karşısında öylece kalakalıyorum. Mutlak surette yalnızlık, mutlak surette Gar ve şehir. Ve zamanın eşliğinde yürüdükçe, bir zamanlar aralıksız seyrettiğin karanlığı açığa vuruyorum. Gecenin siyah ipeği gökte ışıltıyor. Gara ve meydana aynı noktadan baktığın berrak ve suskun hava orada. Nihayet bilincindeyiz çamurun. Eteklerimize yapışan uğultunun.

- *Ve tüm bunlar hâlâ güzel,*
- *Ve hâlâ uzak.*

Öyleyse, burada, kentlin iliklerine dek düğümlenmiş kalalım. Olur mu? Karşılaşmalara, lehimlere ve dostluğa inanalım. Yoğunlaştırılmış ve kök salmış dil yerine, bütün mekânı dolduran yüzeyle, dönemeçlere, geçitlere. Durmadan düş gördüğünü, artık düş görmekten bitkin düştüğünü fark edip geçitten karşıya geçmek için bir adım dahi atamayacağını kavradığın, böylece etrafında biriken seslerce olur olmaz azarlandığın günlere.

- *İçeri girebilir miyim? Ruhumun etrafı kararıyor.*^{IV-V}

^I “Öykülere takılıp kalıyorsun, sözcüklere sarılıp duruyorsun...”

^{II} “Belki de Yeryüzü Cenneti bazılarının düşündüğü gibi bilinmezlik içinde süregiden nefis dölütsel anların mitsel-şiiresel yansımasıdır.” Seksek, Julio Cortazar.

^{III} “Andábamos sin buscarnos, pero sabiendo que andábamos para encontrarnos.” (Birbirimizi aramak amacıyla değil, ama birbirimizi birden görüvereceğimizi bile bile gezinirdik.)

^{IV} “The search for the means to put an end to things, an end to speech, is what enables the discourse to continue.” The Unnamable, Samuel Beckett.

^V “At the Threshold of the Book” from From the Book to the Book by Edmond Jabès.

Tercüman Ali Çelebi'nin Tercüme-i Hâli

A L P E R S A R I

Budin

Budinli Ali Efendi nâm-ı diğer Ali Çelebi derler bana. Her gece, içindeyken kendimi cennette addettiğim mümbit kütüphanemin nimetlerinden istifade etmekteyim benim mütadım, cümle ahalinin de mâlûmu olmuştur artık. Zirâ Budin'in gecenin karanlığında bile kendini bir zırh gibi belli eden soluk siluetini her gece ışığıyla delen tek pencere benimkisi. Ne yapsın fakir, gündüzün hayhuyu içinde sesleri pek cılız çıkan hurûfat âleminin sâkinlerinin geceleri dillerinin bağı çözülür ve vuslata ermiş bir bülbül edâsıyla şakımaya başlarlar ki; kırâat ehli için tam bir şölen havasındaki bu saatleri kaçırmayı asla göze alamam.

Kitaplara olan düşkünlüğümün ölçüsünü size bir misalle arz etmek isterim. Frenk diyarına yaptığım seyahatlerin birinde bir manastırda görüp beğendiğim ve memlekete döner dönmez

usta bir marangoza günlerce başında durarak her aksamını tizlikle yaptırdığım dairesel okuma cihazıyla aynı anda açık bir şekilde yedi tane kitabı neresinde kaldığımı kaybetmeden kolaylıkla okuyabiliyorum. Tahmin ve takdir edersiniz ki bu devirde değil bir Müslüman âlimin evinde, saray kütüphanesinde bile bu cihazın bir benzeri yoktur.

İnsanların bana enayi gözüyle baktıklarını çok iyi biliyorum. Bütün parasını şu karın doyurmayan kitaplara veriyor diye konuşuyorlar arkamdan, bundan adım gibi eminim. En çok da olası bir yangın tehdidinden korumak için kütüphanemin bulunduğu odayı tabandan tavana kurşunla kaplattığım günlerde herkesin diline düşmüştüm. Evin birinde bir şekilde çıkan bir yangının *-hamamların külhanlarında yatıp kalkan yurtsuz takımının yangın sonrası yağmadan pay almak maksadıyla ya da belki sıcak bir yuvanın hasreti ve hasediyle çıkarttıkları yangınlar o dönem pek meşhurdu-* zamanla bütün bir mahalleyi yakıp kül ettiği haberleri Rumeli'nde artmaya başlayınca hırsız korkusuyla uykuları kaçan hasis bir sarraf gibi günlerce yemeden içmeden kesilmiştim.

Bir Cuma vakti içine kıymetli eşya ve evraklarını koydukları kilitli sandıklarını sürükleye sürükleye camiye getirdiklerini gördüğüm cemaatten bazılarının bunu neden yaptıklarını öğrendiğimde benim de aklıma ilk olarak onlar gibi yapmak geldi. Meğer camiler kârgir yapılarından ötürü yangınlardan emin oldukları için kalburüstü ahâli emânetlerini uzun zamandır burada muhâfaza ederlermiş. Her zaman elinin altında olmasını isteyen benim gibi biri için kitaplarını emânet bırakma fikri sonradan pek sıcak gelmemeye başladı. Tam bir hâl yolunu buldum diye sevinecekken fırtınaya tutulmuş çapsız bir tekne gibi günlerdir çalkan gönlüm yeniden kabarmaya başlayıvermişti.

Semânın kalbe inşirah veren tabiatından nasipleneyim diyerek başımı yukarı kaldırmıştım ki gözlerimi bir kamaşmadır yakalayiverdi. Frenk diyarının en eski bilginlerinin hikâyelerinin anlatıldığı, Latin lisanıyla yazılmış bir kitaptan tercüme ettiğim sayfalarda geçiyordu: *Arşimed* namıyla bilinen bir pîrifâninin hamamda yıkanırken hamam tasının suda batmadığını görmesi üzerine, keşif hâlinin verdiği cezbeyle hamamdan anadan üryan fırladığı ve sokaklarda bir müddet “*buldum, buldum!*” nidalarıyla bu vaziyette dolaştığı rivayet edilmiş. Fakir de gözlerine ışığın hücum ettiği yere doğru bakınca, *Arşimed*’in heyecanını bir nebze olsun anladığımı düşündüm. Zirâ caminin kurşun levhalarla kaplı kubbesinden sekerek gözlerimi bir köprü gibi kullanıp zihnime sızan güneş, çaktığı meşaleyle günlerdir karanlık bir mağarada bîçâre bekleyen muhayyileme de çıkış yolunu göstermiş oldu böylece. Bütün evi olmasa da en azından kitapların bulunduğu odayı kurşunla kaplatırsam hem yangın korkusundan âzâde olur hem de kitaplarımın kokusunu dilediğim vakit içime çekebilirim. Bundan âlâ saâdet mi olur?

Bir gece başıma geleceklerden habersiz huzur ve saâdetimin kaynağı odamda oturmuş, günlerdir hayalini kurduğum bir kitabı heybetiyle yedi başlı bir ejderhayı andıran okuma cihazımın rahle gözlerinden birine yerleştirerek iştahla okumaya başlamıştım. Frenk diyarı bilginlerinin adını *Avicenna* olarak telaffuz ettikleri tıp ilminin hükümdarı *İbn Sînâ*’nın başlattığı bir geleneği ustalıkla sürdüren Endülüslü âlim *İbn Tufeyl*’in *Hay bin Yakzân* adlı eseri daha ilk satırlarından itibaren beni hayal okyanusunun derinliklerine doğru sürüklemeye başlamıştı. Okudukça zihni mi daha çok yoran bu düşünce girdabından bir türlü çıkamıyor, işin tuhafı kurtulmak için en ufak bir çaba bile göstermiyordum. Teslimiyetin kanatlarıyla uçuyordum adeta.

Zirâ bu kitabın da konusunu teşkil eden ada hikâyeleri, anlam haritamda bambaşka bir karşılığa bürünüyordu her zaman. Benim gibi yalnız bir adam ve ıssız bir ada... Bir insanın mekânın aynasına baktığında görebileceği en pürüzsüz yansıma bundan başka ne olabilirdi ki? Uzun bir müddet baktım ben de aynadaki yansıyımama; saatlerce okudum, düşündüm, hayaller kurdum ve bu yolculuğun bende bıraktığı izleri kağıtlara dökmek geldi içimden. Kitabın sonundaki boş sayfalara fevâid kaydı düşürmek niyetiyle kamış kalemini mürekkep hokkasına daldırmış ve tam “*hay*” yazmıştım ki; “*y*” harfinin iki göz gibi bakan noktalarının yaşı kurumadan konağın asırlık kapısı büyük bir gürültüyle dövlmeye başladı.

Şehrin kapılarının kapalı olduğu bu saatte hem kapıyı açtırıp hem de uluorta bu densizliği gösterebildiğine göre bu gelen öyle alelâde biri değildi belli ki. Duvarda asılı duran hâlis Şam çeliğinden baba yâdigârı kılıcı kavrayarak temkinli adımlarla kapıya yöneldim. Ahşap merdivenlerden aşağı inerken kınından usulca sıyırdığım kılıcın cızırtısı, yılların yükünü sırtında taşıyan yorgun basamakların inilti benzeri gıcirtısına karışıyordu. Tavşan adımlarıyla geldiğim kapının arkasında dışarıdan gelen sesleri yorumlamak için bir müddet öylece bekledim. Bu sessiz bekleyiş dışarıdakilerin sabrını taşırmış olacaktı ki kapı bu kez daha şiddetli yumruklar almaya başladı. Bu gürültüyle konağın civarındaki evlerin kandilleri birer ikişer yanmaya, derin uykusundan uyandırılan bir masal canavarını andıran şehrin gözkapakları öfkeyle aralanmaya başlamıştı.

Venedik

Kitaplardan ziyade kitaplara olan düşkünlüğüm miras kalmıştı babamdan. Hatırlayabildiğim en eski hâtıralar, duvarları

kale surları gibi yüksek raflarla çevrelenmiş bu odada geçirdiğim vakitlere dair. Bebekken çok ağladığım zamanlarda beni ancak bu kitap odasında susturabildiğini defalarca işitmişliğim vardı anacağımdan. Babam kitaplara dokunduğum zaman sakinleştiğimi keşfettiğinden beri burada, dizinin dibinde vakit geçirme ses etmez olmuştu.

Hünerli bir tüccar olan babamın sahip olduğu geniş ilişkiler ağı bu kütüphânenin zenginliğinin de ana kaynağını oluşturuyordu aslında. Babam Hâce Hüseyin Efendi benim de kendisi gibi işinin ehli namılı bir tüccar olmamı, hatta “*boynuz kulağı geçer*” fehvasınca onun erişemediği yerlere kadar elimi uzatarak kurduğum yeni ticari bağlarla işleri daha da büyütmemi çok istiyordu. Evlat babanın sırrıdır, ne de olsa. Babam da bu maksatla elinden geleni yapıyor, özellikle cebir ve belâgat sahasında iyi yetişmem için bana farklı hocalardan husûsî dersler aldırıyordu. Zirâ bir ticâret erbabının şaşmayan hesabı-kitabı kadar insanlara hitâbı da kuvvetli olmalıydı babama göre.

Babam yıllardır yaptığı ve ömrünün yollarda geçmesine sebep olan bu işten aldığı en mühim dersi de bana aktarmak istiyordu. Bu devirde ticaretin merkezi hiç şüphesiz Frenk diyarındaki Venedik denilen yerd. Suların bir yılan gibi şehre dolduğu bu yerde bir Türk olarak iş yapmak gerçekten zordu. İşleri kolaylaştırmanın yolu ise Venedik lisanı ile sair işe yarar lisanları öğrenmekten geçiyordu. Bu iş öyle tercümanlarla, aracılarda yapılacak türden bir iş değildi. Babam yıllarca bu dil meselesinden dolayı yaşadığı zorlukları, uğradığı zararları anlatıp durdu.

Bir keresinde Venedik’te çok rağbet gören *sof* kumaşının izini sürmek ve simsarlara bulaşmadan tezgâh sahipleriyle bizzat görüşüp işi yerinde bağlamak için kalkıp ta Ankara’ya kadar

gittiğini anlatmıştı. Ünü Osmanlı sınırlarını aşan bu kumaşın doğu ve batıya doğru yayıldığı yer burasıymış zirâ. Buradan yüklü miktar *sof* alıp Ankara'dan Venedik'e yılda altı sefer yapan kervanlardan birine yaptığı kârlı anlaşmanın sevinciyle katılmış ama güzergâhın harâmîlerle dolu olmasından dolayı temkinli ilerleyen kervanın Venedik'e iki ayda varması babamın bütün sevincini kursağında bırakmış. Bu da yetmezmiş gibi o devirde Frenk diyarında kol gezen veba illeti sebebiyle kervanı şehre sokmayarak babam dahil Rum diyarından gelen cümle tüccarı Venedik yakınlarındaki ufak bir adada iki hafta kadar alıkoymuşlar. Çektiği bunca zahmete rağmen babamı en çok, dil bilmeyen tüccarların ellerindeki malları, onları kolay lokma zannederek yok pahasına almaya çalışan Venedikli tacirleri savuşturmak için harcadığı çaba yormuş. O zaman anlamış ki; büyük denizlerde yüzmek istiyorsan, rüzgârın dilini bilmen gerek. Babam bir hırs-la önce bu lisanı hatmetmeye girişmiş, bakmış belli bir yaştan sonra bu işe vâkıf olmak öyle kolay değil, çareyi kendine ehil ve emin bir tercüman tutmakta bulmuş. Ama içinde hep bir ukde olarak kalmış bu. Kendisinin yarım bıraktığını oğlunun tamam etmesi, onun bu hayattaki en büyük muradı haline gelmiş.

Bu hayalini gerçekleştirmek için çareler düşünürken, artık epey samimi oldukları tercümanı İbrahim Efendi, lisan öğretme işini Venediklilerin yıllardır ustalıkla sürdürdüklerini söylemiş. Osmanlı ile olan ticârî ve siyâsî münasebetleri artınca Venedikliler, bu yeni dostlarını daha yakından tanımak için pâyitahtta bir dil okulu kurmuşlar. Böylece tüccar ve diplomat namzetlerine Osmanlı başşehrinde Türk dilini ve irfanını mükem-melen öğretmeye muvaffak olmuşlar. Venediklilerin *dragoman* dedikleri bu talebelere, meselenin ciddiyetini tam olarak kavrayamayan Osmanlılar zamanla dil oğlanı demeye başlamışlar. Venedikliler açtıkları bu okulun meyvelerini zaman içinde top-

layarak, ticâret ve ilm-i siyasetle Osmanlıyı köşeye sıkıştırmaya, Osmanlı mülkünün dört bir yanından pâyihtahta doluşan işlerine yarar mâlûmatı da Venedik'e uçurmaya başlamışlar. Osmanlı cenanında yıllardır süregelen bu kötü gidişatın faturası her şeyde olduğu gibi "*mühür kimdeyse Süleyman oldur*" fehvasınca vezîriâzama kesilmiş, Sokullu Mehmed Paşa da meselenin kaynağının bu dil okulu olduğunu belirterek biz de bunun bir benzerini Venedik'te açarsak, hasmımız karşısında bir varlık gösterebiliriz ancak demiş. Venedik'te hiç de hoş karşılanmayan Osmanlı'nın bu niyeti, Venedik'in tüm oyalama ve caydırma hamlelerine karşı, Sokullu'nun pâyihtahttaki okulu kapatma tehdidiyle ancak kabul ettirilebilmiş. İşte Venedik'te Osmanlı tarafından yeni açılan bu dil okulunun varlığından böyle haberdar olmuş babam.

Haberdar olmuş olmasına lâkin bu okula talebe kaydettirmenin de bir bedeli varmış. Buradan yetişen gençlerin istikballeri parlak olduğu için bu okulun taliplisi de bir hayli fazlamış haliyle. Bir miktar parayı gözden çıkarmadan ve araya hatırı sayılır kişileri sokmadan kayıt yaptıramayacağını anlayan babamın imdadına Yahudi bir tüccar dostu yetişmiş. Budin'deki Yahudi cemaatinin ileri gelenlerinden İzak Efendi'yle Venedik'e birçok sefer beraber gittikleri için yolculuk esnasında ve Venedik'te buldukları zaman diliminde ahbablıklarını epey ilerletmişler. Babam oralarda hep şunu görmüş: nerede olurlarsa olsunlar Yahudiler birbirlerini daima koruyup kollarlarmış. Bir Yahudi cihanın neresine giderse gitsin, hiç yabancılık çekmeden işlerini kolaylıkla görüp seyahatlerine devam edebilirmiş. Yahudilerin Konstantiniyye'den Dımaşk'a, Endülüs'ten İskenderiyye'ye, hatta Yeni Dünya'ya uzanan geniş ticâret ağları aynı zamanda sayısız tanışıklık ve bitimsiz bir istihbârat akışını da beraberinde getiriyormuş. Bu mâlûmat havuzundan işine yarar bilgileri alıp ticâretine yön vermek Yahudi tüccarlığının alâmet-i

fârikalarındanmış. Ömrünün büyük bölümünü ticaretle geçiren bir Peygamberin ümmeti olarak bizler dururken, Yahudilerin ticârette bunca ilerlemelerinin sebeplerinden biri de hiç şüphesiz koca cihanda en geçer akçe olan mâlûmatın bu kuvveti olsa gerek, derdi babam.

Aynı zamanda sarraflık da yapan İzak Efendi'den borç alarak para meselesini halleden babam, İzak Efendi'nin Venedik ve Konstantiniyye'deki hatırlı dostlarının araya girmesiyle kaydımı yaptırmayı başarmış. Budin'e döndüğünde bütün bu yaptıklarını kârlı anlaşmalarla kazancını katlamış bir tüccar edasıyla heyecanla anlatmaya başlamıştı. Hayatımı tamamen değiştirecek böylesi büyük bir kararın bana sorulmadan alınmış olmasına çok öfkelenmiştim. Daha önce babama bir kez bile sesini yükseltmemiş olan ben, o gün ilk defa bağırığımı hatırlıyorum. Serde delikanlılığın vermiş olduğu pervâsızlıkla kapıyı çarparak evden çıkmış, kendimi Budin'in dar sokaklarına atmıştım. Moralim bozuk olduğunda ya da birazcık huzur aradığımda hep aynı yere gidip kafamı dinlemek âdetim olduğu için bir müddet sonra adımlarımın beni yine aynı yere doğru sürüklediğini fark etmiştim.

Budin'in hâkim tepelerinden birinde, Tuna'ya nazır inşa edilmiş Gül Baba Tekkesi, böyle fırtınalı zamanlarda sığındığım tek limandı. Tekkeye gider, evvela Gül Baba'nın sandukasının başında duamı eder, onun mânevî yardımını diler, daha sonra da Gül Baba dervişlerinin kabirlerinin yer aldığı hazîrenin duvarına çıkarak oradan Tuna'yı seyre dalardım. Tuna'nın akıp giden suyunda bir müddet ruhumu yüzdürmek bana iyi gelirdi. O gün de hava kararana kadar Gül Baba Tekkesi'nde ruhumu dinlendirmiş, daha doğrusu ruhumu dinlemiştim. Son zamanlarda okuduğum kitaplardaki dünya bana yetmez olmuştu. Kitaplarda anlatılan hikâyelerin izlerini takip etmek, o havayı yerinde tenef-

füs etmek hayaline kaptırmıştım kendimi. Aslında bu Venedik meselesi hayallerimi gerçekleştirmek için güzel bir girizgâh olabilirdi pekâlâ. Lisanlar başka diyarlara açılan kapılar gibiydiler; ben de bu kapılardan geçerek dünyayı kendi gözlerimle görme hevesine kapıldım bir an.

Çok geçmeden bazı hakikatler üşüşmeye başladı zihnime ve hevesi kursağında kalmış bir çocuk gibi ağlamaya başladım. Anamdan, babamdan, evimden ve kitaplarımdan ayrılmamıştım hiç daha evvel. Onların olmadığı bir hayata adım atma fikri, omuzlarıma ağır bir yük olarak oturuverdi. Sırtımın kamburu çıkmış bir vaziyette, tekke duvarı üstünde otururken meselenin en büyüğünü şimdiye dek hiç düşünmediğimi fark ettim. Babam benim de kendisi gibi bir tüccar olmamı istiyordu. Bunu hayatının en mühim gayesi haline getirmiş, bunun için paralar dökmüş, çok çaba sarf etmişti ama ben hayatımı bir tüccar olarak geçirmek istemiyordum. Bana bugüne dek kendi fikrimi hiç sormamıştı. Ne yapmak istiyordum, hayallerim var mıydı? Bunların onun gözünde bir kıymet-i harbiyesi yoktu. Şimdi kalkıp da ben tüccar değil kitaplarda okuduğu dünyayı kendi gözleriyle görmek isteyen bir seyyah olmak istiyorum desem, bana yılların verdiği tecrübe ve ikna kabiliyetiyle kendi fikirlerini satmaya çalışacak; eğer seyahat etmek istiyorsam tüccarlıktan daha iyi bir meslek bulamayacağımı, tüccarların da bir nevi seyyah olduğunu hem gezip hem para kazandıklarını söyleyerek türlü misallerle benim aklımı çelmeye çalışacaktı.

O an, orada bir karar verdim. Babama nefsim hoş gelen şeyi söyleyecek ve onu istemeden de olsa kandıracaktım. Madem benim fikirlerimin bir önemi yoktu ve babamın hayallerini bir kâbus gibi yaşamak zorundaydım, o halde bu uykudan uyanmanın vakti gelmişti. Zâhiren babamın istediğini yapıyor gibi görünecek ama aslında kazandığım zaferler ya da mağlubiyetlerimden

öğrendiklerimle kendi dünyamı inşa edecektim. En habıs karar bile kararsız kalmaktan yeğ imiş. İçimde artık kararımı vermiş olmanın getirdiği ferahlıkla evin yolunu tutmuş, avluya adımımı atar atmaz belli belirsiz bir ağlama sesi işitmişim. Anacığım ben gittiğimden beri ağlarmış meğer. Babam sakinleştirmeye çalıştııkça anacığım içini çeke çeke aynı şeyleri söyleyip duruyordu. Biricik evladı o yaban ellerde bir başına ne yapacaktı, başına bir hâl gelse yardımına kim koşacaktı, o kefere diyarında dini bütün bir Müslüman olarak nasıl yaşayacaktı? Babam anacığımın hıçkırıklarla sorduğu suallere aynı cevapları vermekten yorulmuş bir vaziyette tekrarlıyordu: Tercüman İbrahim Efendi ona göz kulak olacak, bir şey olduğu vakit bize tez elden haber uçuracak, hem ben de sıklıkla ziyaretine gideceğim, Müslümanlar orada şimdiden bir cemaat oluşturmuşlar, kaldıkları handa bir odayı Cuma vakitlerinde mescide bile dönüştürüyorlarmış...

Anacığımın nefesi, babamın da sözlerinin iyice tükendiği bir demde içeri girdim. Anacığım beni görür görmez can havliyle yerinden sıçramış, öpmeye koklamaya başlamıştı. Bir yandan anamı teselli ederken bir yandan da göz ucuyla babama bakıyordum. Ben girer girmez yüzünü öteye çeviren babam, bana hâl diliyle gücendiğini anlatıyordu. Anacığımın ellerini öperek onu bir köşeye oturtuktan sonra babamın yanına gittim ve Venedik'e gitmeye razı olduğumu söyledim. Yaptığım saygısızlıktan ötürü beni affetmesini isteyerek ellerini öptüm. Bu haber üzerine babam kuvvetlice sarılarak beni bağına basmış, anacığımın perişan bir vaziyette yokluğumda bağına taş basacağını haykırmaya başlamıştı.

O gün Gül Baba Tekkesi'nden Tuna'yı seyrederken önümde bir yol gibi uzayıp giden bu suyun beni ileride Venedik'in kanallarından pâyitahtın boğazına taşıyacağını garip bir biçimde

hissediyordum. İçimdeki bu hisle Venedik'e vardığımda doğru yerde olduğumu anladım. Burası bir arı kovanına girer gibi cihanın dört bir yanından toplaşanlarla doluydu. Kimi değerli mallar getiriyordu buraya, kimi eşsiz mâlûmatlar; kimi esir satıyordu pazarlarda, kimi de kuytu köşelerde zehir; yeni inançlar da geliyordu uzak diyarlardan, yeni yeni icatlar da. Babil Kulesi'ni andıran katman katman hayâlî bir inşâ faaliyeti aralıksız sürüyordu.

Böyle bir yerde lisan öğrenmek büyük bir tecrübe olacaktı benim için. Babamın Frenk diyarından getirdiği kitapların tamamını hatmettiğim için bu lisanın harflerini, sözcük ve cümle yapısını biliyordum zaten. Anacığımın teşvikleriyle küçük yaşlarda aldığım hâfızlık icâzetimden sonra babam husûsî hoca tutarak bana Arapça dersleri de aldırmişti. Hocam Seyyid Hasan'ın, "bu çocuğun lisan sahasında büyük istîdadı var, hebâ olmasın" demesi belki de babamın bu lisan takıntısının da nüvesi olabilir. Zaten babamın bu takıntısının neticesinde buralara kadar gelmedim mi? İlk başlarda bunun için babama öfke duysam da sonradan ona dua etmeye başladım, ne yapıp edip beni buraya gönderdiği için.

İçimdeki öğrenme arzusuyla babamı gururlandırma isteği birleşince dil okulunda çabucak sivirmeye başladım. Hocalarımın anlattıklarını dikkatle dinliyor, bütün suallerine şevkle cevap veriyor ve muntazam defter tutuyordum. Benim bu istek ve iştiyakımı ilk fark eden hocam, Tunuslu Hacı Ahmed Efendi idi. Benimle husûsî olarak ilgileniyor, dersler dışında benimle konuşarak bana dilimi ilerletme imkânı sağlıyordu. Onunla en çok Venedik sokaklarında geçirdiğimiz zamanlardan keyif alıyordum. Kendisi aynı zamanda usta bir haritacı olduğu için yaptığımız bu gezintilerle deyim yerindeyse zihnime Venedik'in haritasını nakşediyordu. Onun sayesinde anamdan babamdan

ayrı düştüğüm bu beldede artık yabancılık çekmiyor, ilk aylarda her gece gizliden döktüğüm gözyaşlarımı artık silmek zorunda kalmıyordum.

Onun yaşadıklarının yanında benimkilerin esâmisi bile okunmazdı aslında. Sıla hasretiyle kederlendiğim bir gün beni teselli etmek için konuşurken kendi ağzından dinlemiştım başından geçenleri. Tunus'ta kabiliyetli bir medrese talebesiyken o bölgede çok sık rastlanan korsan yağmalarından birinde haydutların eline düşmüş ve sonra getirilip Venedik'te köle olarak satılmış. Özellikle Yeni Dünya'nın keşfinden sonra pek bir revaçta olan Dünya haritalarını yapıp basarak nam salmış soylu bir Venedikli tarafından satın alınmış ve onun atölyesinde yıllarca çalışarak haritacılık ilminde kendini bir hayli geliştirmiş. Efendisi onun kabiliyetlerini görünce birçok işi artık ona yaptırmaya başlamış ki ortaya usta işi haritalar çıkmaya başlayınca Hocam Tunuslu Hacı Ahmed, hizmetlerinin karşılığında zor da olsa efendisinden özgürlüğünü satın almayı başarmış. Venedik gibi bir yerde eski bir köle, Osmanlı tebaası bir yabancı olarak tek başına iş yapamayacağını bildiğinden eski efendisiyle birlikte çalışmaya devam etmiş. Onun vefatından sonra da atölyesini kiralayarak, bir yandan Frenklerin *Mappa Mundi* dedikleri büyük ve görkemli dünya haritaları yapmaya, bir yandan da yeni açılan dil okulunda dersler vermeye devam etmiş.

Gayretlerimden ötürü beni ödüllendirmek istediğini söylediği bir gün birlikte atölyesine gitmiştik. Duvarlarda, masaların üzerinde raflarda dürülmüş vaziyette onlarca harita vardı. Gördüğüm manzara karşısında hayret denizine öyle bir dalmışım ki hocamın beni uyandırmak için epey çaba sarf ettiğini uzun süre yüzünden düşmeyen tebessümünden anlamıştım. Ben haritalardaki karaları, denizleri, adaları, karanlık ve garip diyarları incelerken hocam da bana haritaların ehemmiyetinden bahsed-

yordu. Frengistan ahâlisinin cihana artık başka bir gözle baktığını, cihanın merkezine Frengistan'ı *-o daha önce duymadığım bir şekilde buraya "Avrupa" diyordu-* yerleştirdikleri bu haritalarla Dünya'yı avuçlarında tutmak gibi kirli ve kibirli bir hayalin peşinden gittiklerini söylemişti. Bu hususta en büyük destekçileri Roma şehrinde bulunan ve kendisine "baba" dedikleri bir papazın idare ettiği Katolik Kilisesi'ymiş. Kutsal görev şiarıyla Dünya'nın dört bir yanına gönderilen papazları vasıtasıyla işlerine yarar ne bulurlarsa, başta Roma olmak üzere bütün Frengistan'a çekerlermiş. Allah nasip eder de bir gün yolum Roma'ya düşerse sahip oldukları zenginlikleri kendi gözlerimle görebilirmişim.

Allah hocamdan razı olsun; bana Roma'yı göstermekle kalmadı, neredeyse bütün Frengistan'ı onun mihmandarlığında görme, tanıma talihine eriştim. İtalya vilayetlerindeki büyük ustaların, meşhur sanatkârların atölyelerine gittik birlikte. Sanatkârlığın yanında yaptığı icatlarla dillere destan olan hezarfen *da Vinci* ustanın artık bir ziyâretgâh haline gelmiş atölyesine de gittik, buraya gelen Türklerin en görünür yerlere üryan putlarını dikmişler diyerek sitâyîşle andıkları geleneklerinin *Mikalancel* ustanın elinden çıkmış en mücessem hali olan Davut heykelini de yerinde hayretle temâşâ ettik. Hocamın atalarının bir zamanlar hüküm sürdüğü Endülüs diyarının incisi Kurtuba Camii'nin kiliseye dönüştürülmüş haline, camiye hâkim bir tepe üzerinden bakarak uzun bir müddet kahırla tefekkür ettik. Hocamın haritaları basmak için kullandığı matbaa denilen aletin gücüne güç katarak işleri bir hayli kolaylaştırdığı için hayırla yâd ettiği meşhur basmacı *Gutenberg* ustanın hâlâ çalışmaya devam eden basmahanesini görmek için Alman vilayetine de gittik. Çocukluğumdan beri beni mest eden mürekkep kokularının arasında, bir kitabın nasıl basıldığına ilk defa orada şahit oldum. Bu benim için bir rüyanın içinde dolaşmak gibiydi sanki. Orada hocam

meşhur İtalyan şair *Dante*'nin yeni basılmış *De Vulgari Eloquentia* adlı gramer kitabını alarak bana hediye etmişti ki dilimin tutulup da mutluluktan bir müddet konuşmadığımı çok iyi hatırlıyorum. Ben de hocama oradan bir coğrafya kitabı alacağım sırada hocam tarafından ikaz edilerek bu halis niyetimden vazgeçirilmişim. Yüzümün düştüğünü fark eden hocam, bir hoca için en büyük hediyenin onu canı gönülden dinleyen, sözlerine kulak veren gayretli bir talebe olduğunu söyleyerek gönlümü almasını bilmişti. Ben de hocama iltifatta bulunmak için sözlerime *Dante* ile devam etmek istemişim. Zirâ geçen yıl bize şairin *La Divina Commedia* adlı eserini bir ders mahiyetinde okutmuştu. Oradan aldığım ilhamla hocama dönerek "*Dante*'nin yoldaşlarıyla cehennem, âraf ve cennette yaptığı yolculukların benzerini ben de sizinle Frengistan'ın farklı hususiyetlere sahip belde ve şehirlerinde yapmış oldum. Tek başıma yapmaya asla cesaret edemeyeceğim bu zorlu ama aynı zamanda öğretici seyahatlerin semeresi olan tecrübelerimi ömrüm boyunca kullanacağımı biliyorum. Sizinle yollarımı keşiştiren kaderim kudret elinde olan Allah'a ne kadar şükretsem az... Bir talebe için yol gösteren ve yeni yollar açan bir hocanın kıymeti, talebesinin en büyük kısmetidir." dediğimdeyse hocamın yüzünün kızardığını ve lafı değiştirmeye çalıştığını fark ettim.

"Biliyor musun," dedi dönerek. "Derlerde esere karşı bir soğukluk yaşamayasınız diye bundan bahsetmemiştim. *Dante*'nin *Commedia*'sının aslında Halepli âlim *Ebü'l-Alâ el-Maarri*'nin *Risâletü'l-Ğufrân* adlı eserinden, mîraçnâmelerden velhâsıl İslâm kıssalarından derin izler taşıdığını yaptığım okumalarda kendi gözlerimle gördüm. Hıristiyan bir şair ilham alacak kadar Müslümanlara ait eserlere vâkıf olabiliyorken bizim onların yazdıklarına burun kıvırmamız anlaşılır gibi değil. Yıllar-

dır onların arasındayım ve ne yapmaya çalıştıklarını gayet iyi biliyorum. Eğer bu azim ve süratle giderlerse emin ol, yakında başta Müslümanlar olmak üzere Dünya'nın geri kalanına kök söktürecekler. Zirâ gitgide maddeye önem vermeye, manayı ise hor görmeye başladılar. Her geçen gün vicdanlarını susturma husûsunda ustalaşıyorlar. Yanlarında kala kala onlara benzemeye başlamaktan korkuyorum.” Korkularından Allah'a sığındığını belirten duâ mırıldanmalarının ardından hocam, kuşağından çıkardığı bir kâğıt parçasını göstererek bana artık zamanın geldiğini söyledi. “Bundan sana daha evvel bahsedecektim lâkin hazır olmadığını düşündüğüm için bunu ertelemiştim. Bugün gördüm ki sadece lisan değil muhakeme ve idrak sahasında da kendini epey geliştirmişsin. Sadece lisan değil haritacılık ilminin bana öğrettiklerini de kitaplardan, atlaslardan, boy boy haritalardan değil; gezerek, arşınlayarak, adım adım elimden geldiğince sana sunmaya çalıştım. Cihanı bir bütün olarak görme, kavrama ve gereğini yapma yetisi sana ileride alacağın vazifelerde büyük imkânlar sağlayacaktır.” Ben şaşkın bir vaziyette bu konuşmanın neden şimdi yapıldığını anlamaya çalışırken hocam ağzındaki baklayı çıkarıverdi:

– Venedik'teki dil okulunun bânîsi ve hâmîsi Sokullu Mehmed Paşa, okulun en kabiliyetli talebesi ile husûsî olarak ilgilenmem için beni vazifelendirdi. Derslerde gösterdiğin gayret, yaptığımız imtihanların neticesi ve hocalarının da ittifakıyla bu talebenin senden başkası olamayacağı ortadaydı. Seninle bir hoca-talebe seviyesinde başlayan münasebetimiz zamanla bir baba-oğul mesâbesinde gelişmeye başladı. Sana bildiklerimi öğrettikçe, bilmediklerimi de senden öğrendiğimi fark ettim. İki kayıp ruh ârafta buluşmuş da cennete doğru birlikte yol alıyorlarmış gibi hissediyordum yaptığımız yolculuklarda. Şimdi o ruhlardan birinin yola tek başına devam etmesi gerek. Vezîriâ-

zam senin tez vakitte pâyitahtta olmanı istiyor. Venedik'e döner dönmez sana bir şehâdetnâme hazırlayıp yanına bir de iftihar mektubu ekleyerek seni yolcu etmeliyiz.

“Demek ayrılık vakti geldi,” dedim içimden. Önümde duran bu yeni yolculuğa çıkmaya hazır mıyım, bilmiyorum. Ama bildiğim daha doğrusu derinden hissettiğim bir şey varsa o da bu yolculuğun asla son olmayacağı. Venedik dönüşü hemen yol hazırlıklarına başladım. Eş, dost ve kalûbelâdan tanış olduğum cümle kardeşimle vedalaşıp helâlliklerini aldıktan sonra, gidereyak içime bir firkat sancısı çöktü. Kalbimi bir mengene gibi sıkan ayrılığın zulmüne daha fazla dayanamayarak bana bir baba şefkatiyle sarılan hocamın omzunu gözyaşlarımla ıslattım. Gözlerimin nemi yol boyunca hiç kurumadı desem yeridir. Konstantiniyye'ye varmadan Budin'e uğrayıp yıllardır görmediğim anam babamla hasret gidermek, onların hayırdûalarını almak niyetindeydim.

Eve vardığımda beni avlu kapısının eşiğinde gören anacığımın çığlık ve çırpınışlarını bugün dahi unutamam. Oracıkta beni sıkı sıkı bağrına basan, ne yedirip içireceğini şaşırarak sevinçten eli ayağına dolaşan anacığımın telaşı, bu vuslatın geçici olduğunu bilen beni daha çok telaşlandırıyordu. Bu haberi anacığım nasıl vereceğimi kara kara düşünüyor, kendimi korkak bir riyâkâr gibi hissediyordum. Anacığım, “Sen yol yorgunusun hele biraz dinlen, nasıl olsa artık yancağızımdasın,” dediğinde gözlerim kararmış, bayılacak gibi olmuşum. Anacığım bir şey fark ettirmeden hemen kitap odasına çıkmış, yıllardır özlemine duyduğum bu havayı teneffüs ederek bir nebze olsun huzur bulmuşum. Akşama doğru babamın eve gelmesiyle sorular da peş peşe gelmiş ve beni yine ateşler basmaya başlamıştı. Suçluluk hâletirûhiyesinin tahakkümüne daha fazla dayanamayarak vezîriâzamın

ihzar mektubu ile hocamın iftihar mektubunu babama uzattım. Babam ikisini de uzunca bir müddet, pürdikkat inceledikten sonra anacığımın dönererek “Senin oğlun büyük adam olacak Allah’ın izniyle,” diyerek neşeyle haykırdı. “Biz onu hangi niyetlerle gönderdik onun kısmetinde neler varmış, bak sen Allah’ın işine. Koskoca Vezîriâzam oğlumuzu yanına çağırıyor Asiye Hatun, bundan büyük devlet mi olur? Hem oğlumuzun pâyitahttaki varlığı bizim işlere de müspet katkı sağlayacaktır illâ ki.” Bu düşüncelerle babamın tüccar kafası ince hesaplar yaparak uzaklara gitmeye başlayınca ben de göz ucuyla anacığımın baktım. Anacığım yeni bulduğu kıymetli bir yitiğini yeniden kaybetmiş olmanın ıztırabını yaşıyordu. Gözlerinin ferî, yağı tükenmiş bir kandil gibi gittikçe cılızlaşıyordu. Kederin eklediği yeni çizgilerle anacığımın yüzündeki haritanın anbean değiştiğine şahit oluyordum. Bereketli diyarlardan kurak sahralara doğru hüznü bir geçişti bu. Bu can yakan manzara karşısında anacığımın yüzünü gözyaşlarıyla ıslatmaktan başka bir şey gelmedi eliminden. İçeni daha beter susatan deryânın suyu gibi gözyaşlarımın da anacığımın içindeki evlat hasretini çoğalttığını bilmiyordum.

Konstantiniyye

Benden büyük parçalar koparan iki ağır vedanın ardından Doğu’nun ve Batı’nın iplerini kendinde düğümleyen kadim Konstantiniyye şehrine nihayet vâsıl oldum. Peygamber muştusunun muhâtabı Fâtih Sultan Mehmed Han’ın Müslümanlara armağanı bu hükümler şehrinde, beni nelerin beklediğini hayal ederek kendi kaderime doğru ilerliyordum. Şehirlerin kalbinde, kalbim küt küt atarak şehrin kalbine doğru yaptığım zamansız bir yolculuktu bu. İlk kez gelmiş olmama rağmen burada kendimi yabancı hissetmiyordum. Venedik’te canım ne zaman sıkılsa, ne zaman kendimi yalnız hissetsem ben yaşlardaki Sultan

Mehmed'in hayallerini süsleyen Konstantiniyye uğruna giriştiği mücadeleden yılmayışını hatırlar ve azmi neticesinde elde ettiği mükâfatın maddî ve mânevî büyüklüğüne hayran kalırdım. Ne de olsa kader gayrete aşkıttır, derdim içimden; zahmetsiz rahmet olmayacağına dair kendime telkinlerde bulunurdum.

Bir gün benim bu kendimi şevke getirme usûlümü bir şekilde hocama anlatınca “Burada sana çok tanıdık gelecek bir şey göstereceğim,” demişti. Bir dönem Sultan Mehmed'in Konstantiniyye'ye davet ederek kendi resimlerini yaptırdığı meşhur ressam *Bellini*'nin atölyesine götürmüştü beni. Orada bazıları yarım kalmış resim ve madalyonlarda Sultan'ın sûretlerini görünce içimde belli belirsiz bir azim ve cesaret peyda olmuştu. O günden sonra ne zaman bir vesvese beni boğmaya kalksa, hocama ricacı olur ve birlikte atölyeye giderdik. Hocam bir keresinde atölye dönüşü, cümle İtalyanların Sultan Mehmed'e korkuyla karışık bir hayranlık beslediklerini söylemişti. “Sultan'ın aşılamaz denilen Konstantiniyye surlarını kendi toplarıyla yerle bir ettiği için ona hayran olan İtalyanlar, Konstantiniyye'den sonra sıranın Roma'ya geleceğini düşündükleri için de ondan epeyce korkmuşlardı. Bu korkunun sinsi bir tezgâha dönüşerek işin Sultan Mehmed'i zehirlemeye kadar vardığını düşünenler bile var,” demişti. Hayallerinin sınırı olmayan bir padişahın sınırsız güzellikteki şehrinde o günlere gidivermiştim bu düşüncelerle.

Vezîriâzam Sokullu Mehmed Paşa'nın himayesinde geçen yıllarım boyunca ben de hayallerimi kendime kılavuz yaparak sınırlarımı mümkün olduğunca genişlettim. Çalkantılı dönemlerde elçilik heyetlerine tercümanlık ederek sulh dönemlerinde ise pâyitahtta tercüman namzetlerine tecrübelerimi naklederek insan sarraflığında epeyce yol kat ettim. Para gibi insanların da bir bakışta kalp olup olmadıklarını anlayabiliyordum artık. Te-

neke gibi değersiz onlarca insanın yanında, altından daha kıymetli nice ademoğulları tanıdım. Bu hazîne sandığı mâhiyetindeki insanların içinde elmas kabiliyetli *Takryüddin*'in husûsî bir yeri vardı. Koskoca pâyitahtta kendime yakın hissettiğim ender sîmâlardandı. Bazı Frenk bilginlerinin astronomi ve cebir ile ilgili kitaplarının tercümesi için, Sultan Murad'ın iradesiyle Tophane sırtlarında yaptırılan rasathâneye gittiğimde tanışmıştım onunla. İçeri ilk girdiğimde hayretten kalakalmıştım. Etrafta adını sanını bilmediğim envâi çeşit âlet edevat arasında *Takryüddin* tilmizleriyle birlikte büyük bir vecd içerisinde çeşitli ölçümler yaparak kayıtlar tutuyorlardı. Boynunu tavandaki bir mahfilden dışarıya uzatmış uzunca bir borudan uzunca bir müddet gözlerimi alamamıştım. Benim bu çocuksu halim *Takryüddin*'in dikkatini çekmiş olacaktı ki yanıma gelerek “Baktığın âlet uzakta bulunmaları sebebiyle görülemeyen şeyleri göstermeye yarayan bir billûr düzeneğidir,” diyerek îzâhatta bulunmuştu. Ardında da “Sen Tercüman Ali Çelebi olmalısın, safâ geldin,” diyerek beni rasathânenin kütüphâne kısmına götürmüştü. Burada cilt cilt kitaplar, *zîc*'ler, yıldız haritaları arasında kendimi hocamın Venedik'teki harita atölyesindeymiş gibi hissetmiştim. Devlet işlerinin yorucu ve çoğu zaman sıkıcı mesâîsinden arta kalan zamanlarda burada vakit geçirmek, benim için tam anlamıyla bir rüyâ haliydi. Her güzel rüyâ gibi bitmesini istemediğim bir anda bitiverdi.

Sarayda *Takryüddin*'in çalışmalarından rahatsız olanlar, daha doğrusu onun çalışmaları için hazînedeki aktarılan parayı kendi ceplerine girmediği için israf sayanlar tezgâhlarını kurmuş ve Sultan Murad'ın aklını çelerek Osmanlı mülkünde ve dahi cihanın cümle beldelerinde eşi benzeri bulunmayan bu rasathâneyi içindeki bilumum âlet edevatla birlikte yıktırmışlardı. Rasathânenin enkazı şâhidesiz bir kabir gibi orada öylece duruyor, bu

hazin manzara Osmanlı'da ilim faaliyetlerinin mânevî ölümü-
ne de bir nevi tarih düşürüyordu. Bunca yıllık emeklerinin yok
oluşunu çaresiz gözlerle seyreden *Takıyüddin*, bu işte dahil bulun-
nan hasis ve habis cümle ekâbire âhlar ederek köşesine çekilmiş,
gözleri yıldızlarda onlar için göklerden gelecek kararı beklemeye
başlamıştı. *Takıyüddin*'i ilk teselli edenlerden biri, kendisinin
de devletin âli menfaatleri için hayata geçirmeye çalıştığı bir-
çok hayalinin yine aynı hizipler tarafından engellendiği Sokullu
Mehmed Paşa olmuştu. Boyunun uzunluğu dillere destan olan
vezîriâzam, iri cüssesinin içinde nice heybetli hayaller taşır ve
bu hayallere omuz vermek için gece gündüz demeden çalışırdı.
Onun bu azmine yakından şahitlik etmesem, *Takıyüddin*'e revâ
görülenler karşısında vazifeme devam edemezdim. Pâyitahtta
geçirdiğim yıllar boyunca edindiğim en muazzam tecrübelerden
biri, devletin devamlılığı içerisinde makamların pamuk ipliğine
bağlı olduğunu öğrenmem oldu. Koca koca vezirler hatta pâdişâ-
hın kendisi bile sanki bir uçurumun kenarındaymış gibi bulun-
dukları zirvelerden yuvarlanıp gitmemek için tedirgin ve telaşlı
ömürler geçiriyorlardı.

Hasımları tarafından kapalı kapılar arkasında hazırlanan
oyunlar neticesinde azledilen Sokullu Mehmed Paşa'nın hima-
yesi altındaki nice devletlü ile beraber, fakir de vadesi dolmuş bir
yıldız gibi kendi küçük semâsından kayıvermişti. Önümde iyi
yol vardı; ya pâyitahtta kalıp mücadele edecektim *-ki bir hâmi
olmadan bu iş akıl kârı değildi-* ya da memlekete dönüp artık es-
kisinden çok daha zengin olan kütüphanemde görkemli bir in-
zivâya çekilecektim. Hele ki pâyitahtta işlerin nasıl yürüdüğünü
gördükten sonra ikinci seçenek bana daha cazip göründü. Ben de
hem bu niyetimi beyan etmek hem de el öpüp helâllik dilemek
maksadıyla Mehmed Paşa'nın Ayasofya'ya nâzır sarayına vardım.

Burada sanki azledilmemiş de hâlâ makamında devleti idare ediyormuş gibi heyecanla gelecek tasavvurundan bahsetti. Bana da bunun temelli bir ayrılık olmadığını, gidip sıla-i rahim yaparak orada kendisinden gelecek haberleri beklememi tembihledi. Paşa'nın azim ve gayretini takdir etsem de onun bu söylediklerinin gerçekleşeceğine ihtimal vermiyordum açıkçası.

Sandıklar dolusu kitap ile üç beş parça eşyayı pâyitahta bir daha dönmeyeceğimi düşünerek hazır etmiştim. Bundan sonra ne olacağına dair bin bir düşünceyle yolculuğun nasıl geçtiğini anlamadan Budin'e ulaştım. Anacığım yokluğumda, güneşin altında susuz kalmış bir pencere önü çiçeği gibi günden güne solmuştu. Babam ise elden ayaktan düşmenin, başkalarına muhtaç olmanın mahzunluğuyla köşesine çekilmiş, eski güzel günlerin hatıralarını zihninde döndürüp durmaktaydı. Anacığımın yıllarca babamı beklemiş olması yetmezmiş gibi bir de üstüne yıllarca katlanmak zorunda kaldığı evlat hasreti onu iyiden iyiye yakıp kül etmişti. Ana-oğul vuslatımızın üçüncü senesinde onu geride koyup baba-oğul yollarda geçen ömürlerimize nispet ederek anacığım ilk ve son yolculuğunu çıkmış, bizi bu dünyada bir başımıza bırakmıştı. İşte o zaman babam da ben de onun yıllarca ne çektiğini, yokluğun ne demek olduğunu bir nebze olsun anlayabilmiştik. Ev onun yokluğunda daha da sessizleşmiş, odalar sağır ve yankısız kalmıştı. Hayatını konuşarak kazanan ticaret erbabı babam için bu hayattaki en değerli varlığının hanımı olduğunu ancak onu kaybedince anlamış olmak, babama büyük bir iflas hissi yaşatmıştı. Kendi köşesinde derin bir suskunluğa gömülerek geçen günler onun için hiç de hayra alâmet değildi.

Anacığım kadar olmasa da onunla elimden geldiği kadar alâkadar olmaya, konuşmaya çalışıyor ama ondan basit birkaç söz

dışında kelâm işitmiyordum. Babamın aceleci, neticeye mâtufl tabiatı anacığımın vuslatını geciktirmemiş, ayrılıklarından on sekiz ay gibi bir zaman sonra, bir nevrız mevsiminde, yanı başına defnettığımız babamı anacığımın bahar dallarıyla karşılamıştı. Onların yokluğunda ev bana dar gelmeye başlamış, ne yapacağımı bilemez halde, amaçsız derin bir boşluğa yuvarlanmışım. İyi gelir umuduyla gençken yaptığım gibi neredeyse her gün Gül Baba Tekkesi'ne gidiyor, “*Kalpler ancak Allah'ı anmakla itminan bulur*” fehvasınca dualar ediyor, ezkâr çekiyor, uzun uzun Tuna'yı seyrederek sıkıntılarımdan da bu serin sular gibi akıp gittiğini hayal ediyordum. Zaman her şeyin ilacı mıdır yoksa insan nıyan ile mi mâlûldür, çözemedim amma belki de bana has bir haslet olarak kitaplara gömüldükçe kendimi daha iyi hissetmeye başlamışım. Bu dünyanın acı gerçeklerinden kitapların muhayyel imkânlarına adım attıkça ruhumu sıkın görünmez iplerin gevşediğini hissediyordum. Frenk bilginlerinin kitaplarında bilgeliğin timsali olarak tasvir edilen baykuş misali gecelerimi kitaplarla şenlendirmeyi âdet edinmişim. Her gece şehir karanlığa gömülürken ben kandilimi sürekli besler; kötü, gereksiz düşünelere yer kalmayacak şekilde zihnimin açıklığını doyurmaya çalışırdım. O gece de olacıklardan habersiz yaptığım şey tam olarak buydu aslında. Kapıdan gelen sesle ömür defterimde yeni bir sayfanın dolmakta olduğunu o an için biliyordum.

Nevcihan

Kapıyı kırılmadan açmaya muvaffak olduğumda, karşımda tilki suratlı bir ulak ile ona muhafızlık eden iki ızbandut yeniçeri neferi bulmuştum. Ulağın yollarda gide gele kağşamış yüz hatları, burunlarından soluyan yeniçerilerin al basmış dolgun yanaklarıyla tezat oluşturuyordu. Veziriâzamdan çok mühim bir

haber getirdiğini belirterek elindeki nebâtî motifli bakır mahfazayı uzatan ulak, yarın akşam ezanından evvel pâyitaht yoluna düşmemiz gerektiğini de ilâve etti. Eğer gelmek istemezsem beni cebren götürmeye salâhiyetleri olduğunu söylerken yüzünü kaplayan donuk ifade karşısında kendimi bir an cellat baltasının gölgesinde hissettim. Kesin bir üslûp ve keskin bakışlarla avluyu terk ederlerken arkalarından şaşkınlıkla öylece bakakalmıştım. Kedime geldiğimde hemen sofadaki kandili uyandırmış, onun titrek ışığında mahfazanın ağzını açarak içinde bir dil gibi uzanan kâğıt tomarını parmaklarımla düzeltmiş ve heyecanla okumaya başlamıştım. Sokullu Mehmed Paşa'nın mührünü taşıyan nâmede Paşa, sadrâzamlık makamının kendisine yeniden tevdi edildiğini, oldukça mühim olan bazı işlerde bana vereceği birtakım vazifeler için acilen pâyitahta gelmem gerektiğini yazıyordu. Kafam bir anda cevapsız sorularla dolmuştu. Hiç beklemediğim ve dahi ummadığım bir anda bana yeniden pâyitahtın yolları görünmüştü.

Yol boyunca gözlerini benden ayırmayan ulak ve yeniçerilerin bakışlarına aldırmadan kendi içimde, kendimle sohbet ederek bir türlü bulamadığım yanıtların peşinden pâyitahta sessiz sedasız gelivermiştim. Sadrâzamın huzuruna vardığımda onu oldukça düşünceli buldum. Kafasındakileri beni ürkütmeden nasıl söyleyeceğini tartar gibi bir hali vardı. Yanıma yaklaşıp da elini omuzuma koyduğunda ancak dilinin bağı çözülmüş ve niyetini açık eden sözcükler nihayet ağzından dökülmüştü. “Seni daha önce gitmediğin kadar uzak bir yere yolcu etmek isteriz,” dedi. “Senin şu cihanda çok az kişiye nasip olan lisan öğrenme kabiliyetin ve ciltleri dolduracak kadar engin seyahat tecrüben, bu zorlu yolculuğa çıkacak senden daha iyi bir namzet olmadığına hükmetmemizi sağladı.”

“*Mehmed Suûdi Efendi*’yi işitmiş olmalısın. Onun yakın bir zamanda Sultan’a sunduğu *Târîh-i Hindi Garbî* adını taşıyan telif eseri, içinde oldukça mühim mâlûmatlar ihtivâ ediyor. Hünkârımızdan husûsî izin alarak detaylı ve dikkatli bir şekilde tüm kitabı satır satır okudum ve oldukça istifâde ettim. Senin de okuman için aleusûl bir nüsha hazırlattım. Kitap deryâda yeni yollar keşfeden Frenklerin, Hind diyarı ile *Amerika* adını verdikleri yeni toprakların kıyılarına yerleştiklerini, buralardaki faaliyetleriyle İslâm memleketlerinin ticaretine zarar verdiklerini bütün tafsîlâtıyla yazıyor. Buralara Devlet-i Aliyye’nin hâkim olmasının mühim olduğu kadar kolay olduğunu da belirten *Mehmed Suûdi Efendi*’nin Bahr-i Sefid ile Bahr-i Süveyş arasında açılacak bir kanalın bu işte Osmanlı’nın elini oldukça kuvvetlendireceği yönündeki beyanı beni tesiri altına aldı,” diyen Mehmed Paşa, bu hususta çalışmalarına hemen başladığını söyledi. O, Hind havzasının ihâtası için gayret gösterirken benim de Yeni Dünya denilen topraklara doğru yol alarak oralara dair mühim mâlûmatları yerinde kaydetmemi istiyordu. Kıymetli cevherlerinden yetiştirilen sebze ve meyvelerine, insanların sûretinden acâyip ve garip mahlûklarının nitelik ve niceliklerine kadar bu toprakların bilumum husûsiyetlerini sayıp dökmeliymişim.

Sultan Murad’ın *Târîh-i Hindi Garbî*’de en çok alâkadar olduğu kısımlar yazıların tasvirlerle süslendiği, nakkaş elinden çıkma sayfalar olduğu için bu seyahatimde yanımda orada gördüklerimizi yapraklara Frenk tarzında nakşedecek *Nakkaş Niğârî* talebelerinden nevcivan bir nakkaş da olacakmış. Bu sayede benim yazdıklarım ve nakkaşın resmettikleri ile dönüşte öyle bir kitap tertip edilecekmiş ki Mehmed Paşa’nın bir türlü iknâ edemediği Sultan’a bu kitap sunulduğunda Sultan hiç tereddütsüz o uzak ve gizemli diyarlara sefer için sadrâzamına onay verecekmış. Kitabı Sultan’a bizzat sunacağım için de hünkârımızın

nice ihsanlarına mazhar olup ihyâ olacağımı söyleyerek bu işin herkes için hayırlar getireceğini belirtmeyi de ihmal etmedi Sadrâzam Hazretleri. Seyahat güzergâhından da bahseden Sokullu Mehmed Paşa, Konstantiniyye'den Mağrip topraklarına ulaşıp Osmanlı'nın yakın müttefiki Fas Sultanı Ahmed el-Mansur'un himâyesinde, onun gemi ve mürettebatıyla ummana açılacağımızı söyledi. Yolculuğun tüm masraflarının hazineden karşılanacağını taahhüdünü de veren Paşa, gerekli hazırlıkları yapmam için üç hafta kadar bir sürem olduğunu da en son pek önemsizmiş gibi sözlerinin arasına sıkıştırıverdi. Ben bu dar vakitte neyi, ne kadar yapabileceğimi kara kara düşünürken bir yandan da içimden gelen bir ses bana böyle bir kısmetin insanın ayağına öyle her zaman gelmeyeceğini fısıldıyordu. Artık geride gözü yaşlı bırakacağım bir anacığım, beni arayıp soracak bir ailem de yoktu mâdem; meçhule yaptığım bu yolculukta gözüm arkada kalmayacaktı.

Zihnen ve kalben kendimi bu seyahate hazırlamıştım lâkin tek bir kara parçası, tek bir ağaç dalı, tek bir kuş kanadı görmeden aç biilaç aylar süren bu amansız yolculuk beni bedenen oldukça zayıf düşürmüştü. Pusulaların şaştığı, hesapların tutmadığı uçsuz bucaksız bu masmavi çölün ortasında zaman bile kurumuş, iğne ipliğe dönmüştü. Kaç gündür yollardaydık, bugün günlerden neydi, daha ne kadar yolumuz kalmıştı; bunların cevapları da diğer her şey gibi buharlaşmıştı. İşler o raddeye gelmişti ki bir damla su ya da üzerine sineklerin bile konmaktan imtinâ edeceği kokuşmuş kırıntılar için insanlar birbirlerinin boğazına zağlı çelikler dayamaya başlamışlardı. Açlık ve susuzluğun akıllara ettiği oyunlar günden güne artınca deryânın suyundan kanmaya çalışanlarla yanındakinin baldırını serap âleminde şişkin ve pişkin bir kuzu budu gibi görüp kemirmeye çalışanlar zuhur etmişti. Herkes kolunu bacağını kollar vaziyete gelmiş ve böylece birkaç

gün daha yol almıştık ki açlık ve susuzluktan nefis derdine düşüp insanlığımızı unuttuğumuz bir anda Allah rahmetini göndermiş ve bize tabiat eliyle varlığını hatırlatmıştı.

Yağmurun coşkusuyla geminin güvertesi bir anda çığlık atanlar, ıslak avuçlarını duâ eder gibi yüzüne sürenler ve secdeye kapananlarla dolmuştu. Yağmurun yağmasını hayra yoran denizciler, bu hava değişimini yakınlarda bir kara parçasının varlığına işaret saymışlardı. Bu haber kulaktan kulağa süratle yayılmış ve mürettebat sanki tepsi tepsi yemek yemiş ya da testilerce su içmiş gibi bir anda can bulmuştu. Mânevî doygunluğun verdiği rahatlıkla gemidekiler o gece haftalardır uyumadıkları kadar huzurlu uyumuşlar; tahta bir beşik gibi sallanan gemi, sakinlerini rüyâlarında dumanı üstünde yemeklerin, kar suyuyla hazırlanmış şerbetlerin sunulduğu sofraların birinden kaldırıp ötekine oturtmuştu. *“Uyku ölümün kardeşidir”* fehvasınca herkesin derin bir sessizliğe gömüldüğü ve gecenin bir yorgan gibi uyurların üzerine örtüldüğü vakitlerde ben eski alışkanlıklarımın tesiriyle ayakta, bakışlarımı yakın göğe beyaz pullar gibi serpilmiş yıldızlarda sektirmekteydim. O esnada geminin taban kısmından tahta gıcırtiları gelmeye ve gemi akıntıya kapılmış bir yaprak gibi çekilmeye başlamıştı. Sarsıntının şiddetiyle beni deryâya savuran gemi, karanlık suda açılan bir çukura doğru süratle gömülüyordu. Olanları uzaktan çaresiz gözlerle seyreden ben, olan bitene hâlâ bir anlam veremiyordum. Yoksa ben de uykuya yenik düşmüştüm de bir rüyanın içinde mi yüzüyordum?

Gecenin nefesiyle soğuttuğu serin sular aklımı başıma getirmekte gecikmedi. Geminin parçalanırken etrafa saçtıklarından bulabildiklerimi el yordamıyla toparlayıp onlara tutunarak gücümü mümkün mertebe toplamaya çalıştım. Öylece ne kadar kaldım, kaç saat geçti; bunları hatırlamıyorum. Gözlerim gör-

düklerini unutmak istercesine yorgunluktan kapanmış ve ben suyu kendime bir döşek belleyip deliksiz bir uykuya dalmışım. Dalgaların köpükten elleriyle suratıma çaldığı tokatlarla uyandı-ğında, kendimi kavurucu güneşin altında, dilim damağıma ya- pışmış bir vaziyette bir sahil şeridinde, kumlar üstünde bulmuş- tum. Çok tuhaftı gerçekten; dün geceki felakette gemidekileri uykusunda boğan deryâ, beni almış sâhil-i selâmete sürüklemiş- ti. Uykunun yardımıyla kendimi daha iyi hissetsem de karnım bir an evvel yiyecek bir şeyler bulmam için beni zorluyordu. Etra- fa bakındığımda önümde alabildiğine dâvetkâr duran ormanda meyve benzeri bir şeyler bulabileceğimi düşünerek oraya doğru yöneldim. Haksız çıkmamıştım, dallardan sarkan adlarını ve tat- larını bilmediğim çeşit çeşit meyvelerle gözlerim bir anda şenlen- mişti. Birkaç tane olgun ve sulu meyveyi yiyince gözlerimin feri yerine gelmiş, ardından da nerede olduğumu anlamak için etraf- ta gezinmeye başlamıştım. Arâziye hâkim yüksekçe bir tepeden bakarsam nasıl bir yerde olduğumu anlayabilirim düşüncesiyle en yakın tepeye tırmanmaya başladım. Zirveye vardığımda buranın ummanın ortasında küçük bir ada olduğunu görmüştüm ki bu keşifle dünyam başıma yıkılmıştı. Hemen sâhile koşarak bildi- ğim bütün dillerde etrafa bir münâdî gibi haykırmaya başlamış, saatlerce bağırıp çağırılmış bir karşılık gelir umuduyla nefesimi tüketmiştim. Güneş batmaya başlayınca benim umutlarım da tükenmiş, olduğum yerde kederli ve çaresiz öylece kalakalmış- tım. Bu ıssız adada bir başıma ne yapacağımı kara kara düşün- meye başlamıştım.

Yalnızlığın gerçek anlamıyla bu şekilde tanışmış olmak in- sana gerçekten acı veriyordu. Fıtratı gereği insan, karşı bir ses ve nefese muhtaçtı her zaman. Bu muazzam ihtiyacı adaya geldiğim ilk andan itibaren iliklerime kadar hissettim. Aklım bana sürekl- li yeni ve hayâlî yoldaşlar buluyor, kalbimse onları yalanlayarak

bana yeni sualler sorduruyordu. Her zaman okumaktan, üzerine kafa yormaktan büyük keyif aldığım ada hikâyelerine olan bağlılığım, duâ yerine geçmiş; nihayetinde ben de şimdi ıssız bir adada yazılmamış bir hikâyenin mahzun ve mahpus kahramanı olmuştum. Tahta çubukları birbirine süratle sürterek ateş yakmayı başardığım gün bu adada aç kalmayacağımı anlamıştım. Deryâdan tuttuğum balık ve diğer mahlûkları pişiriyor; meyvelerle, yenebilecek kök ve kabuklarla kendime mütevâzı sofralar kuruyordum. Yağmurların bolca yağdığı adada çanak gibi geniş yapraklarda, ağaç kovukları ile kaya oyuklarında biriken sularla da hararetimi dindirebiliyordum. İnsan böyle bir halde bile her türlü ihtiyacını az buçuk karşılayabiliyordu da bir tek yalnızlığın delip geçen oklarına karşı çare bulamıyordu. Karnı doymuş ama gönül aç bir halde, yarım ve yaralı bir insan olup çıkmıştım.

Okuduğum bunca kitabın, öğrendiğim dillerin, yaptığım seyahatlerin ada ile birlikte anlamları da ıssızlaşmıştı. Burada insan yeni doğmuş bir bebek gibi her şeye en baştan başlamak mecburiyetindeydi. Geç vakit kapımın çalındığı ve beni buralara kadar sürükleyen hâdiselerin milâdî o gece okumakta olduğum *Hay bin Yakzân* beni öylesine tesiri altına almıştı ki orada *Hay*'in yerine kendimi koymuş ve tabiatın bağrında yapayalnız kalan ben olsaydım ne olurdu diyerek zihnimde türlü hikâyeler uydurmuştum. Bu sualler ve uydurma hikâyeler zihnimde zamanla yerini, “Ben de acaba böyle bir ada âdeminin hikâyesini yazabilir miyim” düşüncesine bırakmıştı. O gece yazmak için derin bir istek duyduğum hikâyemin ana hatlarını kafamda belirlemiş ve kağıtlara dökmek için tam hamlemi yapmıştım ki kader kaleminin bana münâsip gördüğü hikâyenin bambaşka olduğunu, ukde olarak kalmış o yazımdan değil de yazgımdan anlıyordum şimdi. Bütün seyahatlerim, okumalarım, öğrenmelerim; şu adada tıpkı *Hay* gibi kendi içimde, ancak kendimi tanıyarak çıkabileceğim

bir yolculuğa hazırlık içinmiş meğer. Küçük, aciz ve çelimsiz insanın bu dünya ile sınırlı olamayacak kadar büyük ve uzun bir yolun yolcusunu olduğunu nihayet anlıyordum. Adaya ilk geldiğim vakitlerde cetveller hazırlayarak sıkı sıkıya takip ettiğim zaman, artık beni bağlamıyordu. Son ve en büyük yolculuğun hazırlıklarıyla meşguldüm artık ve bu meşguliyet mahsur kaldığım bu ıssız adada beni dünyanın en özgür insanı kılıyordu.

Kofana

H A K A N U N U T M A Z

“Kofanayı duydun mu?”

“Duydum.”

Ada’da duymayan mı kaldı? Heybeli’den buraya kadar sür, hatta mağaradan doğan kalabalık kokulu deresine varana; bütün misinalı eller bunu konuşuyor. Daha Mudanya’ya varmamış anlaşılın. Kimi yalı tarafında takılmış diyor kimi de Çamakya’da. Güya Kıbrıs oltayla müzmin bir kefal çekecek adamın payına dadanmış. Kefali dişleyeyim derken onlarca iğneden yırtmamış. Zile yetişememiş balıkçı, çatal dayanmamış. Oltayı sürükleyip dururmuş balık da körfez içeri. Vapurdan görenler olmuş. “Zaten canavar gibiydi, oltayı da sırtlayınca iyice sairfilmenam,” demişler.

“Atıyorlar,” dedim. “Hiç o kadar büyük kofana olur mu? Olsa olsa sırtıkaradır. O da ancak metreliktir. Abartmada üstümüze yok.”

Bana şöyle bir baktılar. Ciddiye alınmadığımı sırtışlarından anladım.

“Rüyama giriyor,” diye devam etti yağlı olan adam. “Oltayı sapından kavrasam da sap gittikçe uzuyor. Çapraz varıyor kamış karşıya, Bostancı’ya. Feribota binip geri geliyor bir de pullu. Alay ediyor. Sonra yüzerek yine karşıya... Ellerim kollarım misina sarmalı. Ağlayasım geliyor, yutkunamıyorum bile.”

Saçmaydı. Elbette hepimizin hayalinde kovamızda büyük bir balıkla eve, çoluk çocuğa dönme niyeti vardı ama bu hayali üç dört karagözle de yamayabilirdik. Tekte ne kadar balık yenebilir ki? İnsanoğlu hakikaten doymuyor.

“Böyle bir öykü okumuştum,” dedi daha az yağlısı. “Büke’nin. İzmir taraflarının çocuğu, Ahmet.”

“Ne alakası var,” diyerek hiddetlendim. “O öyküyü duydum, iyi belledim. Balık büyük falan değildi hem. Herhalde mordu. Bütün mahalleyi elektriğiyle aydınlattı. Yiyemediler.”

Fuzuli atılmış kasnağa o sırada kayabalığı vurdu. “Bağırıp durma öyle,” diyerek kılçıklıyı bana uzattılar. Çöplük gibi kullanılıyor. Lafımı dinleyen yok. Hem de aldanırmışım. Küçük-müşüm ya ben.

Tını başladı. İri adamın “*Hani o bırakıp...*” kısmını hafif başlayarak yavaş yavaş yükselttiği “Veda Busesi”ne diğeri de ıslıklarla eşlik etti. Duygulanıldı. Şarkıdaki serzenişin aksine gözyaşı akmadı. İncesi konuştu.

– Aslında bu şiiri hasta kızına yazmış. Kız da kansere yenik düşmüş zaten. Ayrıca ismi ‘Veda’. Buse yok, sadece vedası var.

İriyle beraber bu bilgi üzerine şaşırдық. Ben ne diyeceğimi tartarken şaşkınlığımız bir soruyla yumuşadı:

- Kimdi ki bunun şairi?
- HOYEF’ten Orhan Seyfi.

Çok yağlının yüzü buruştu. “Bırak şunu,” dedi. “Faşistin önde gideni! Onda böyle duygular ne gezer!”

– Faşisti komünisti mi kaldı be! İnsan olarak bak, insan. Neler çektik bu ayrımdan!

“Sen ne çektin ki,” diye tersledi irisi. Sert çıkıştığından pişman olmuş gibiydi ama kendini durduramadı. “Darbede biz içeri girince hiç ziyaretime gelmedin. Bırak ziyareti, çıktığımda selamı bile esirgedin korkudan. Şu bile korkmazdı o kadar be!”

“Şu” zamiriyle kastedilen bendim. “Netekim”leri sadece anlatılanlardan biliyordum. Zaten ne anlardım ki! Alıkmışım ya ben.

İri adam, başka bir şarkıya ıslık duracakmış gibi oldu, bundan vazgeçti. Sülünezini yenilediği kasnağı saldıktan sonra sigarasını yaktı. Sessizlik ona dertti. Yarım ağzıyla bu küçük ölümü bozdu:

– O da şair mi be! Heceden iki şiir tutturmuş. Fırsatımız olmadı ki âzamlığı alalım.

İkinci derin nefesiyle devam etti:

– Soyut vardı o zamanlar, dergi. İlk iki şiirim orada yayımlandı. Bir de İzmir’in dergisi çıktı, Dönemeç. Birkaç dizeyle de orada gezdik. Dört formalık kitap hazırladım. Matbaa işi tam olacakken tak, 12 Eylül! Ağabeyimle beraber gözaltına alındığımda anam korkmuş. Ne kadar kâğıt kürek varsa hepsini yakmış. Şiirler de gitti tabii.

Anıyı, aynası daha seyrelmemiş midyecinin cazgısı bozdu:

– Sıcak!

Orta boydan onar adet yuttular. “Ufağa da açayım mı,” dedi zabıta korkulu esmer. Ufak dediği kimdi? Elbette ben. Limonun dokunacağına karar verilip iki parça dolma da payıma düştü. Tepsi ilerlerken az yağımız:

“Mardinli bunlar hep,” dedi, “Kale civarında dolduruyorlar midyeyi. Dolduruluşunu görsen hayatta ağzına sürmezsin.”

Söz üzeri İstanbul’un kalelerini bakarak görmeye çalıştık. Bazı gönderdeki bayrakların harici burç ucu görünüyordu. Onlar daha rahat görüyordu, eminim. Beni şöyle kucaklasalar da kaleleri biraz daha görsem ölürlerdiki sanki. Yalılıarı da uzattıkça uzatmışlar. Küçükyalı değil de Uzunyalı!

Her birinin orijinal adları farklı o kalelerin. Oradaki garibanlar ne bilsin!

Yeni bilgimle gerinirken gördüm, oradaydı. Gümüş desem gümüş değil, yeşili zümrüt değil. Suyu düşmüş bir gelin... Bahsettikleri olta da duvak gibi dalgalanıyor. Bağırımla adamların bakışını döndürdüm:

– Bu o mu?

– Billâh ki o, kofana!

Ağızdan ünlem düşer düşmez kamış zili delirircesine çaldı. Yetişemedi iricemiz; karadan kurtulmuş olta, suda kaydı gitti. Ağzımız açık, kalp gümümüz gümbürce bakakaldık.

“Kofana değil işte,” diye yükseldim. “Sırtıkara. Lüferin dedesi, kofananın kayınbabası... Bu kadar kofana olmaz. Denizde kalmadı demişlerdi ama kalmış, bak. Böyle kofana mı olur!”

Kafama tekmenin inmesiyle kendime gelmem bir oldu. Konuşan, ince beden olunca tekme sahibinin de ta kendisi olduğunu anladım:

– Mıy mıy ötüp duracağına atlayıp alsaydın ya balığı cenabet! Lidakileri lup lup yutarken iyiydi. Kahramanlığın ancak çalıya, böceğe...

“İslanmayı sevmediğimi bilmiyorsunuz sanki,” diye ağlak ağlak bağırdım. “Suyu sevmediğimi... Koca oltayı uçurtmadan hâllice götüren beni ne yapar, düşünebiliyor musunuz?”

Kovalanırken küfrü de ensemden aldım. Sırtıkara ya kofana dedikleri yetmiyormuş gibi bir de zeytinyağı olup yüze çıktılar. Kime anlatırsın ki derdini, kim dinler beni? Hiç ciddiye alınmazmışım.

Kediymişim ya ben.

Bisiklet Dağı

G A L İ P Ç A Ğ

Babam öldü benim.

Sessizce. Öyle dağ gibi de değildi İşçi Seyfi. Dünyası Adapazarı kadar adamdı. Hayatı Zirai Donatım Fabrikası kadar emek kokardı. İnanın babamın kokusu vardı. Fabrika kokusu derdik biz buna küçükken.

Şimdilerde filmlerde gördüğümüz Nazi toplama kampındaki esirlerin giydiği iki parçalı kıyafetleri andırırdı üzerindeki. Haftada bir eve getirildiklerini ve yıkandıklarını hatırlarım bir mavi leğende. Annemin söylene söylene çiğnediği vakitleri bilirim. Kot kumaşın yıkandıkça rengini gösterdiğini, annemin yine de bu kıyafeti balkona asmaktan çekindiğini.

İnsanın dünyası Çark Sanayi ile Zirai Donatım Fabrikası arasına sıkışınca büyüyemedi işte göçmen ruhu. Evden uzaklaşamadı bedeni çok fazla. Fabrika'nın işletme binaları ile Kirişhane Caddesi'ni ayıran duvarlarından eve bile yettirdi sesini. Sırf bu yüzden annem, daha şehrin gürültüsünün insanı boğamadığı zamanlarda, her daim babam seslenir tedirginliği ile kulak kesildi.

Babam öldü benim.

Dağ gibi adam değildi ama bir bisiklet dağının içinden çıktı her gün. Şimdi Donatım Park'ın cami tarafındaki girişinin Fabrika'nın ana kapısı olduğu günlerde binlerce işçinin bisikletini asarak, park ederek oluşturduğu dağdan.

Yüzlerce işçinin, sekiz dört vardiyasından çıktığı öğleden sonralarında, babamın siyah Bisan bisikleti ile yavaş yavaş çıktığını bilir ve onu kalabalıkta seçip yakalayabilmek için tüm dikkatimi insan seline verirdim. Kaçırılmazdım, zira babam dâhil tüm işçiler birilerinin onları kapıda bekliyor olabileceğini bildi. Telefon yoktu ama bilirlerdi işte. Babamın atölye arkadaşlarını tanırdım, onlar da beni. Beni gören babamı arardı gözleri ile. Orada olduğumu haber ederdi. Garip bir dünya, gözümde çok büyüdü.

Babam ve o fabrikadaki hemen her işçinin bir rutini vardı. Ve o rutin, geçidin diğer yanındaki dünyaya bağlanırdı. İşçilerin önemli kısmı vardiya bitimi kartlarını basar, en önemli yardımcılarını bisikletlerini alır ve geçide ilerlerdi. Kısaca “geçit” evet. Hemzemin. Ünlü Adapazarı-Haydarpaşa treni. Her geçişte trafiği kilitleyen ama başka bir dünyadan başka insanları geçide taşıyan vagonlar. Sapanca'dan, Arifiye'den ve Mithatpaşa'dan kaçak binen bir sürü insanın yavaşlayan trenden atlayışları. Ve rutinin başladığı yerde bunu garipsememek. Hem de bu geçitte ölen, yaralanan bir sürü insanın hikâyesini bilmek.

Garip ama geçidi geçene dek babam dâhil birçokları binmezdi bisikletine. Arkasındaki oturma kısmına sıkıştırılmış pazar torbaları ile Adapazarı'nın en keskin alâmeti olan Bisanlarına.

Bir bisiklet bir adamı dağ yapmaz ama bir dağı bir ömür taşıtır, onunla öğrendim ben. Donatım'da oturan ananemin bahçesinde oynarken babamın, bisikletini alarak gelişi. “Bak!” deyişi. Tekerli yerden kaldırıp bisikleti olduğu yerde sabitleyen

arka ayaklığı açışı ve onu kilitleyen yaylı mekanizmayı büyük bir ustalikle kapatışı. Belindeki bir tomar işçi anahtarından hiç bakmadan küçük anahtarı bulup bisikleti kilitleyişi. Bunu kendince bir maharet görüşü ve ben gibi bisiklet sürmeyi çok geç öğrenen biri için de bunun gerçekten ustalık olması. Şimdi hatırlıyorum. Babamın o Bisan üzerindeki duruşunu, dengesini, hızını değiştirmeden sürüşünü. Bir çocuk bununla neden bu kadar gurur duyar?

Babam ve bisikleti. Akşam yedi gibidir. Herkes sobalı odada toplanmıştır. Sonra bir zil sesi duyulur. Cılız. Babam sokağı dönmüştür. Sonra daha güçlü duyulur. Sonra da frenlerinin rahatsız eden sesi. Bu ikinci zil, “Aşağı inin alışveriş yaptım, torbaları alın. Ben bisikleti içeri alıp kömür kazanlarını dolduracağım.” çağrısı. Evde kısa süren bir kim insin aşağı kavgası. Yani demem o ki Adapazarı'nın bugün unuttuğu en karakteristik ses bu zil sesi.

Şimdilerde ne zaman duysam bu sesi babam gelir aklıma. Küçükken ön demirinde, büyüdükçe arka kısımda yüzüme vuran rüzgârı hissetmek, babamın şoförlüğünün güven veren konforunda. Bazen bu ön demire bir oturak iliştirenleri görünce annemin bizim için demire koyduğu minderden nefret etmek. Artık bisiklet ile o rüzgârı hissedecek kadar gezemiyorsunuz şehirde. Dura dura gitmek bir zaruret.

Fabrika, geçidin öte yüzünde başka bir şehir inşa etti zamanla. İşçilerin kahvesi, işçilerin alışveriş yaptığı mekânlar, işçilerin ekmekçisi. Babamın dünyası geçidin öbür yanına kadar genişledi işte. Geçidi geçmek, şehre girmek gibi. Çoğu zaman fiziki mesafeden çok daha büyük bir uzaklaşma hissi. Geçidi geçti isen şehirdesin yani. Kirişhane Caddesi üzerindeki kocaman, mavi “Şehir Çıkışı” tabelasını kim hatırlar ki? Bizi bu kadar şehir dışında, taşrada yaşıyor hissine hapseden şeylerden biri de bu tabela mıydı ki? Bilmem.

Ben bugünlerde park haline gelen fabrika arazisinde hoyratça gezinen, oynayan kalabalığa için için kızıyorum sanki. Babamın fabrikasında, atölyesinin yerinde, bisiklet dağının eteğinde ne bu pervasızlık.

Babam öldü benim.

Bisikleti ile ağır ağır gezindiği küçük dünyasını da yanında götürdü. Çark Caddesi demedi hiç ya da Bulvar. Geçidi geçtikten sonra her yer çarşıydı. Hep çarşıya gitti. İşi hep çarşıda idi. Çarşıya gitmek dünyasından uzaklaşmaktı. Biz büyüyüp çarşıya gittikçe, Serdivan'da geldikçe kızdı bize. Muhacir ağzı ile "teece..." oralarda ne işi olurdu insanın?

Bir düğün, evin önünde ve dönerli yapılmalıydı. Bisiklet ile gidilmeyen bir yerde düğün olmamalıydı, manasızdı. Hatta düğün evin önünde olmalıydı işte. Gidilince önce döner yenmeli sonra da çay ocağı başında bacak bacak üstüne atılarak tüm dostlarla çay içilmeliydi. Düğün sahibinin hediye zarfı gömlek cebine diğer zarfların içine sıkıştırılmalıydı.

Babam öldü benim.

Adapazarı'nın her yerini bilerek ama küçücük bir dünyada yaşayarak. Semerciler'i, Hasırcılar'ı, Tiğcılar'ı, Hacıoğlu'nu, Karaağaç'ı hep "çarşı" bilerek. Çarşı'nın taşrasında, geçidin öte yüzünde bir ömrü tüketerek.

Babam öldü benim.

Ve Ada'da baban ölünce ne çarşı çarşı kaldı, ne geçit geçit. Bir Bisan sadece İşçi Seyfi'yi taşıyor zannettik, sonra baktık ki Ada'ya dair her şey o bisiklet ile çekip gitti.

Büyük Beyaz Öküz

MURAT ŞAHİN

Öküzlerin yorgunluktan artık bitap düşmüş acınası halleri sadece arkalarındaki tomruklardan kaynaklanmıyordu. Dağdan ovaya doğru uzanan bu takribi otuz beş kilometrelik bol zikzaklı, çamurlu ve bozuk yol sabırları zorlayacak seviyedeydi. Yolda verilen kısa molalar dinlenmek şöyle dursun sanki yorgunluğu katlıyor gibiydi. Bu çileli yoldaki iki ortak, zaman zaman göz teması kuruyor ve sanki birbirlerine birkaç moral sözcüğü mırıldanıyor gibiydiler. Yol, arkalarındaki dağlardan aceleyle koşarak ovaya doğru inen birçok dereyi keserek ilerliyordu. Sabahın serinliğinde farkına varmadıkları susuzluğu buralardan geçerken hatırlıyor ve su ihtiyaçları için sahiplerinin de ses etmediği duraksama işte tam da bu anlarda yaşanıyordu. Her ikisinin de üstündeki ıslaklık sanmayın ki geçtikleri sudandır. Bu ıslak bedenler bizzat kendi ürettikleri terin ürünüdür de kimsenin dikkatini cezbetmez bu ayrıntı. Oysaki her biri insanoğlu için çalışan emektar çilekeş işçilerdi.

Beyaz Öküzlerdi onlar. Renginden bahsetmiyorum aslında. Onların isimleri buydu. Hem de ikisine birden verilen isimdi. Nasılsa tek başına işe yaramıyorlardı. Beyaz Öküzlerden biri ay farkıyla büyüktü diğerinden. Bunu bilen sahibi ona yine müstakil bir isim vermek yerine “Büyük Beyaz Öküz” derdi. Diğerlerinden ayrı olarak ve daha çok bir övgüye konu edeceği zaman kimi yerlerde başvurduğu bir ayrıçtı bu hitap. Diğer öküze de bu kolaycı, basit yaklaşımla “Öteki” derdi. Bu isimsiz ortakların erken yaşta kesişen yolları şimdi sahiplerinin elinde ömürlerinin sonuna kadar devam edecek gibi görünüyordu. Ortak isim, ortak yiyecek, ortak iş onların hayatının özetiydi.

Büyük Beyaz Öküz deredeki kısa mola sırasında kana kana içtiği sudan bir ara başını kaldırıncaya mayıs ayının karakteristik bir sahnesine dikkat kesildi. Birkaç metre ötede uçuşan üç beş kelebek onu çok eski günlere, taa buzağı olduğu zamanlara götürdü. Doğduktan sonra ilk günlerini geçirdiği ahırdan işte böyle bir mayıs günü ilk kez dışarı salıverilmişti. O gün önce dışarının o güneşli havasına gözlerini alıştırmış ve yavaş yavaş netleşen etraftaki görüntüleri kımıldamadan şaşkınlıkla izlemeye başlamıştı. Etraf yemyeşildi. Kimi ağaçlar çiçek açmış, kiminde ise ham meyveler görünmeye başlamıştı. Bulunduğu çayırda kelebeklerin kimi konuyor, kimi uçuyordu. Neresiydi burası böyle? İçi kıpır kıpır olmuştu küçük buzağının. Bir şeyler yapmak geldi içinden. Şaşkın bakışların ardından önce acemice bir bağırış duyuldu. Sonra bir ok gibi fırladı. Oradan oraya koşmaya başlamıştı. Öyle ki çayırda zaman zaman tekrarladığı o acemi bağırışlarının eşliğinde plansız, kontrolsüz bir eylemdi bu. O gün orayı kaç defa turladığını bile unutmuştu. Her ne kadar ahırda doğalı birkaç ay olduysa da dışarı çıkıp koşturduğu o gün asıl dünyaya geldiği gündü onun için.

Daldığı bu tatlı anıdan bir anda arkasında üvendire ile dürtüldüğünü hissedince uyandı. Arkasından “hayde, hov, hov” komutunu duydu. Tekrar yola koyulma zamanı gelmişti anlaşılan. Aslında merhametli bir efendisi vardı. Elindeki o üvendireyi asıl gayesine hizmet için yani sadece uyarmak için kullanırdı ve bunu da her zaman hafifçe dürterek yapardı. Bu naif, orta yaşın biraz üstünde, hafif kırılmış saçları ve düzgün tıraş edilmiş bıyıkları ile efendisi hiç de öyle berduş bir görüntü vermiyordu. Her ne kadar fakirlik ve yokluk üzerindeki kıyafetlere sinse de asil bir duruşa sahipti.

Birçok kez gelip gittikleri ve artık ezberledikleri bu yolda her ne kadar öküzlerin yedilmeye ihtiyaçları yoksa da efendinin henüz bıyıkları terlememiş küçük oğlu her ikisinin de yularını eline almış önlerinden gidiyordu. Bu işlerde de pek mahir, pek hevesli duruyordu. Ağabeyi asker olmasa belki de ona bu iş düşmeyecekti. Bu cihan harbi iki yıldır devam ediyor ve şimdilik de biteceğe benzemiyordu. “Alman orduları memlekete yaklaştı,” diyordu radyolar. Onun için Gelibolu’daki istihkâmlarda ağabeyi ve vatanın her yerinden oraya giden evlatları hazır kıta bekliyordu. Evde hasretin adı olmuştu bu durum. Babası pek belli etmiyordu ama annesi özleminden gözyaşı döker olmuştu.

Yolculuk şehre doğru olunca eldeki imkânların en iyisini zorlamıştı baba oğul. Ayaklarda çarıklar, rengi çoktan solmuş, birkaç yerden yamalı pantolon, üstte bir entari, bir yelek ve başlarda birer kasket. Tomrukları hazırlamak için günlerce uğraşmışlardı. Yüğü teslim edince hem bu hayvancağızların karnını en lezzetli yemeklerle doyuracak hem de kendilerine güzel bir ziyafet çekeceklerdi. Bunca zahmetin ardından ekipteki herkes bunu hak ediyordu.

Beyaz Öküzler yolun çamurlu kısımlarında arkalarında ki arabayı olağanüstü bir kuvvetle çekiyorlardı. Her ikisinin de içinde bulunduğu boyunduruk aralarındaki dengeyi sağlamak içindi ama Büyük Beyaz Öküz böylesi anlarda işin büyük kısmını yükleniyor, Öteki ise haliyle arkada kalıyor ve içinde başının bulunduğu boyundurukta mecburen sürüne sürüne bu tempoya ayak uydurmaya çalışıyordu. Bu zor anlarda efendisi ve hatta bazen oğlu da devreye giriyor ve ona destek veriyorlardı. Böyle bir eşiği atladıktan sonra öküzlerin ne kadar zorlandıklarını ve hâletiruhiyelerini gözlerinden süzülen yaşlardan anlamak mümkün olabiliyordu.

Zorlu yolculuk artık neredeyse yarılanmıştı. Adapazarı Ovası'nın o mümbit toprakları üstünden geçiyorlardı. Öteki öküz etraftaki bataklıkların içinde çamura bulanmış manda sürülerini görünce içinden yine onlara imrenmişti. Her geçtiklerinde aynı hâl üzere gördüğü bu miskin hayvanların zevk sefa içindeki görüntüsü yıllar önceki bir anısını hatırlatmıştı ona. Henüz genç bir boğaydı. Çayırdı özgürce otlayıp zaman zaman karşı cinse kur yaptığı o günlerde yük taşımak gibi bir derdi bulunmuyordu. Çitin arkasındaki yoldan geçen yaşlı öküz de tıpkı şu an kendisinin mandalara baktığı gibi durup uzun uzun onu seyretmiş ve sonra yoluna devam etmişti. O gün mukadder sonunun o yaşlı öküz gibi olacağını aklının ucundan bile geçirmemişti ama o yaşlı öküzün sahibi onu tam da o gün gözüne kestirmişti. O karşılaşmanın üstünden çok fazla geçmeden kendisini eskiden o yaşlı öküzün olduğu bir boyunduruk içinde, kendisi gibi genç beyaz bir öküzün yanında bulmuştu!

Öteki, mazideki bu karelere daldığında bir anda telaşlı bir ses “hov, hov, duurr,” dedi. Çocuk hemen yularları kavradı ve öküzlerin her ikisini de durdurdu. Arkadan koşarak gelen babası

arabanın bir tekerleğinin neredeyse çıkmakta olduğunu söyledi. Bu bozuk yolda bu durum ilk defa başlarına gelmiyordu. Yükün ağırlığından da kaynaklanıyordu bu. Aslında yola tedbirli çıkıyorlardı her defasında. Gâvurharmanı mevkiinden aldıkları yük- le başlayan bu yolculukta da eski bir kasaba olan Karapürçek'ten geçerken demirciye tekerlekleri kontrol ettirmişler, öküzleri nal- banta göstermişler, nal ve ayak tırnaklarındaki bakımdan sonra yolculuk için tam uygun hale getirmişlerdi.

Neyse ki tekerlek yerinden çıkmadan baba oğul tamire gi- riştiler. Bu zorunlu molada öküzleri de boyunduruktan çıkarıp otlamaları için saldılar. Beyaz Öküzler biraz otladıktan sonra mandalara nazire yaparcasına yerlerde yuvarlandılar. Az önce mandalara imrenip geçmişe giden Öteki sanki duası kabul olmuş da ödülü kapmış gibi sevinçliydi. Öküzler için keyifli, baba oğul için zahmetli bu aradan sonra tekrar yola koyuldular.

Önceki gün yağan yağmurun aksine bugün hava açıktı. Güneş de artık iyiden iyiye yükselmiş ve yakıcı etkisini göstermeye başlamıştı. Böyle olunca öküzlerin su ihtiyacı da sıklaşmıştı. Yol üstündeki yalıklarda, küçük derelerde ve su birikintilerinde azı- cık durup öküzleri sulamayı ihmal etmiyorlardı. Sonunda Sakar- ya Nehri'nin kıyısına vardılar. "Nehri de geçtik mi bu iş tamam," dedi sahip. Şimdi köprüye ulaşmalıydılar. Bunun için kıvrım kıvrım akan nehri takip etmeye başladılar. Son molaı köprüye yakın bir söğüt ağacının altında verdiler. Büyük Beyaz Öküz ve Öteki yolda midelerine indirdikleri otları sindirmek için geviş getirmeye başladılar. Başlarının etrafında bir bulut gibi uçuşan kocaman karasinekler bir türlü ayrılmak bilmiyorlardı. Çok sa- yıda sinek artık iyice terlemiş olan bedenlerinin ve özellikle de kafalarının üstüne arsızca yerleşmişti. Zaman zaman şiddetli bir şekilde başlarını sallayınca ürküp kaçan sinekler bir süre havada

uçuşup bu zavallı hayvanların üstünde gözüne kestirdikleri yere tekrar konuyordu. Anlaşılan bunlardan kurtuluş yoktu. Zaten öküzler de bu durumu kanıksamış ve çaresizce boyun eğmişlerdi.

Söğüt ağacının huzur veren dinlendirici gölgesinden ayrılıp tekrar yola düştüler. Az sonra köprüden geçip şehre iyice yaklaştılar. Süpürgeçiler çalışıyordu. Baba, bir torba armut karşılığında bir süpürge alıp arışın üstüne sıkıştırdı. Yorgalar mevkiinde gençliğinde önünden geçerken kalbinin hızla attığı, heyecandan dizlerinin bağının çözüldüğü taş evin önüne gelmişlerdi. Âdeti olduğu üzere orada durakladı. Gözleri pencereye kaydı. Maria'yı aradı umutsuzca. Kendi pısrıklığına mı yanmalı yoksa gittiği yerden bir mektup bile yazmamasına mı? Bu Rum kızı belki buraları terk etmişti ama onun aklını ve ruhunu aradan geçen bunca yıla rağmen terk etmiyordu. Gözünden süzülen bir damla yaş yanağından aşağı doğru süzülerek tozlu zemine düştüğünde küçük bir toz bulutunu havaya kaldırmıştı. O sırada Büyük Beyaz Öküz ve Öteki de gözyaşı döktüler. Sadece çocuk anlam veremedi bu acıklı sahneye.

Henüz genç bir delikanlıyken Adapazarı, özellikle Ermeni ve Rum tüccarların türlü türlü işler yaptığı bir yerdi. İlk tomruk-ları verdiği Agop Efendi, şimdilerde yerini birkaç büyük tüccara bırakmıştı. Artık şehrin merkezine girmek üzereydiler. Çıracılar mevkiinden geçerken iki torba çırayı paraya çeviren baba bu parayla az ilerideki dükkândan gaz yağı aldı. Bu sırada nihayet Orhan Camii görünmüş, bu yükten kurtulacakları depoya adım atmalarına az kalmıştı. Sabah ezanından önce çıktıkları yol az sonra okunacak öğle ezanıyla birlikte bitmiş olacaktı. Öküzler tüm bitmiş, tükenmiş enerjilerinden kalan azıcık takatleriyle olabildiğince acele ilerliyorlardı. Az sonra ezanların sesini duyduklarında depoyu da görmüşlerdi. Ezan bitmeden içerideydiler.

Pazarlıklar yapıldı. Yük indirildi. Para alındıktan sonra Beyaz Öküzler şehrin biraz dışındaki meydana en pahalı yemlerle yemlenip sulandı, ardından oradaki kâhyanın himayesinde dinlenmeye bırakıldı.

Baba oğul az aşağıdaki köfteciye girdi hemen. Islama köfteyle karınlarını iyice doyurdular. Çıkarken evdekiler için de nevale almayı ihmal etmediler. Uzun Çarşı'dan aldıkları yün ipliği de heybelerine atıp öküzlerin yanına vardılar. Yedikleri leziz yemlerden ve bu dinlenmeden sonra iyice keyiflenen öküzler boş arabanın önündeki boyunduruk içine güle oynaya girdiler. Az sonra hep birlikte köye dönüş yoluna girmişlerdi. Bu sefer baba oğul arabada yan yana oturuyorlardı.

Annen bu yün ipliği sıkı sıkı tembih etti. Ağabeyin mektupta demiş ya “geceleri ayaz oluyor,” diye. Önümüz yaz. Artık ayaz mı kaldı? Ama ana yüreği işte. İlla tutturdu “yün iplikten içlik öreceğim oğluma,” diye. Ben yine alayım da onun içi rahat etsin.

Bu yufka yürekli adamın sıradaki sözleri yanındaki oğul içindi:

Orta mektep bittiğinde tahsil için seni buraya göndereyim diyorum. Ağabeyin de o zamana gelmiş olur. Burayı da bitirdin mi yüksek tahsile gidersin ardından. Ağabeyin gelsin de kolay... Köydeki evin yanına bir ahır iliştirelim. Sarıkız ile Karakız'ı oraya koyarız. Evin altını da güzelce düzeriz. Ee ağabeyini de evermek gerek. Bi gelsin de hepsini hallederiz... Tomruk işi için gücüm yetmez oluyor artık. Ağabeyin güçlü kuvvetli. Bu işleri o devralır. Ben de bahçe bostan işlerine bakarım artık.

Bunları anlatırken omuzunda oğlunun yaslanan başını hissetti. Uyumuştı. Arabayı durdurup arkaya otlardan güzel bir yatak yaptı. Oğlu uzandı ve tatlı uykusuna devam etti. “Eee,” dedi. “Tabii ya. Yoruldu çocuk.” Yedmeye devam etti Beyaz Öküzleri. Hızlı gidiyorlardı. Boş araba nasılsa. Sonunda kasabaya geldiler. Buradan bir çuval un attı arabaya.

Kasabadan çıkıp köye doğru yokuş yukarı devam ettiler. Ormanların içinde artık yaklaşan akşamın öncesinde sincaplar bir daldan ötekine atlıyordu. Oğlu uyanmış ve mahmur gözleriyle sincapların bu telaşlı, tatlı koşuşturmasını seyre dalmıştı. Gündüz gözüyle karınlarını doyurmak ve belki de yuvadaki yavrularına yiyecek taşımaktı dertleri. Sincap ne ilginç bir hayvan diye düşündü baba. Bu hayvancağız sonbaharda topladığı palamut, ceviz, fındık ve kestane gibi kışlık erzakın yuvaya sığmayan kısmını toprağa gömerdi. Fakat ne zamanki aklına gelip gömdüğü bu nevalenin peşine düştüğünde gömdüğü yeri unuttur ve çoğunu bulamazdı. Sincabın bu saflığı bir süre sonra gömüldükleri yerden çıkan meşe, ceviz, fındık ve kestane ağaçlarıyla sonuçlanırdı. Bazen unutmak iyi gelirdi. Sincaplardaki bu unutkanlığı içindeki derin yarayı söndürmek için kendisine diledi içinden.

Akşama doğru artan kuşların şakıması etrafa cıvıl cıvıl bir görüntü veriyordu. Köye insanı bir duygudan diğerine koşturan bu doğal orkestra eşliğinde ve hafifçe esen bir meltemin rehberliğinde giriş yaptılar. Köyün girişinde Pala ve Korucu bekliyordu. İlginç dedi kendi kendine. Çok bir şey konuşmadan bu orman arkadaşları her iki yanına oturdu. Öküzler eve doğru devam etti. Evin önüne geldiğinde jandarma atları dikkatini çekti. Jandarma çavuşu ve yanındaki er de orada bekliyordu. Küçük kalabalık toplaşınca oluşan uğultuya içeriden evin hanımı da çıktı. Çavuş, “Artık zamanıdır,” dedi ve haberi verdi: “Oğlunuz askerlik vazi-

fesi sırasında yakalandığı hastalık nedeniyle şehit oldu. Cenazesi Gelibolu'daki şehitlikte defnedildi." Gerisini kimse duymadı.

Kuşların şakıması durmuş, az önce tatlı tatlı esen meltem yerini zemheri bir fırtınaya bırakmış, kulağa hücum eden ürperici bir uğultu her yeri kaplamıştı. Bu korkutan sessizliği az sonra Türkçe ve Gürcüce ağıtlarla bozan annenin iç yakıcı feryadı aldı. Baba elindeki yün iplikle olduğu yere çöktü kaldı. Büyük Beyaz Öküz daha fazla dayanamadı. Gözünden süzülen yaşlar çocukluk arkadaşı için aktı.

Şarkıdaki Ada'm

G İ Z E M K O D A K

Fena bir lodos başladı akşama doğru, fazla geç kalmamak lazım... Vapur seferleri iptal olmadan yetişebildiğim ilk vapurla eve dönmenin derdine düştüm. Ada'da yaşamının bir kötü tarafı varsa o da ya aniden bastıran sis ya da hırçınca esen bir güney rüzgârıdır. Şansımıza bugün o güneyli rüzgârın canı epey sıkkın gibi. İşten erken çıkıp İstanbul trafiğinde kıvrıla kıvrıla Eminönü'ne vardım. İskelede büyük bir kalabalık... Herkes bir sonraki seferin yapılmayacağına dair hem fikir. Bu yüzden 16.30 vapurunda yer bulmak oldukça zor bugün.

Kapılar açılır açılmaz sancak taraftan başüstüne çıktım. Vapur, lodos rüzgârıyla yalpalarken kapalı alanda yolculuk etmek insanın midesini ağzına getirebiliyor. Ada'ya kadar en az 1 saat 15 dakika yolculuk yapacağımız düşünülürse başüstü oldukça iyi bir tercih.

Yukarıda benim gibi birkaç eski Adalı dışında kimsecikler yok. Bu sallantıda kitap okumak oldukça zor olduğundan kulaklıklarımı takip güzel bir şarkı dinlemeye karar verdim. Vapur

kız kulesini bordalarken bende radyoda sevebileceğim bir şarkı aranıyordum. İyi kötü bir frekans da tutturmuştum hani. Lakin sürekli araya bir cızırtı karışıyordu. Ve doğru düzgün çeken tek yayın, nostalji şarkılar kuşağıydı. Gözlerimi uzaklara dikip kulağıma dolan eski bir melodi ile sallantıyı unutmaya çalıştım.

“Bir tatlı huzur almaya geldim Kalamış’tan” nakaratı en eski versiyonu ile kulaklığımdan zihnimin derinlerine uzanıyordu. Bu sırada çaycı, sallantıya aldirmaksızın tepsisiyle salonu dolaşiyor, vapur da Kadıköy’den topladığı yolcularla ikinci durak olan Kınalıada’ya doğru yol alıyordu.

Çayımdan ufak bir fırt çekip manzarayı izlemeye devam ettim. Sallantı iyice artmıştı ve cızırtıdan radyoyu dinlemek neredeyse imkânsız hale gelmişti. Kendime tuttuğum şarkı, sanıyorum ki fikrimin ince gülüydü(?) Ancak araya giren cızırtılardan şarkıyı tam olarak anlayabilmek mümkün değildi. İnce ayar için ufak denemeler yapıyordum. Sağa doğru çevirince lüzumsuz bir kolonya reklamı duyuluverdi. Yüzümü buruşturarak düğmeyi ters yöne çevirdim. Bu defa da cızırtı içerisinde bir erkek sesi kulağıma doluverdi. Ne söylediğini tam olarak anlamıyordum. Canlı yayına katılmış bir telefon bağlantısı olmalıydı. Düğmeyi biraz daha çevirdim. Ses önce kaybolmuş sonra ise daha belirgin olmuştu:

Merhaba? Beni duyabiliyor musunuz?

Sunucu cevap vermiyordu. Bağlantıda bir kopukluk olduğu kesin. Hışırtılı geçişlerle ince ayarıma devam ediyordum. Adam ise bu frekansta oldukça ısrarlıydı:

Alo! Beni duyabiliyor musunuz? Sesim geliyor mu?

Vapurun sallantısı midemi etkilemeye başlamıştı. Kafamı dağıtacak güzel bir şarkı da bulamadığımdan neredeyse radyoyla kavgaya tutuşacaktım. “Duymuyor işte, zorlama be adam!” diye kendi kendime söylendim.

“Nihayet! İşte duydunuz!” dedi radyodaki ses. “Bir an için hattan düşeceğim diye çok korktum.”

Spiker yine cevap vermiyordu. Ben de kuşkulu bir sessizlik içindeydim. Radyodaki erkek sesi ise yok olup gitmekten ölesiye korkar gibiydi:

– Demin sesinizi alabilmişim, lütfen beni duyabiliyorsanız bir yanıt verebilir misiniz?

Kısa bir süre sessizce bekledikten sonra şüpheyle etrafıma bakındım ve kulaklığımın mikrofonuna doğru fısıldadım:

– Alo!

Yüzme bilmeyen bir kazazede can yeleğine nasıl tutunursa öyle tutunmuştu sesime:

– Alo! Alo! Buradayım!

Anlam verememişim. Mikrofonu dudaklarıma yaklaştırarak usulca, “Merhaba.” dedim.

“Merhaba.” diyerek yanıtladı.

Büsbütün kuşkulanmıştım şimdi.

– Acaba benimle mi konuşuyorsunuz?

Tüm samimiyetiyle “Evet,” dedi radyodaki ses. “Elbette sizle konuşuyorum. Nihayet sesimi duyan biri ile karşılaştım. Şu anda ne kadar mutlu olduğumu tahayyül edemezsiniz.”

Şaşırmıştım. “Siz de kimsiniz?” diye sordum.

Radyodaki ses mahcup olmuştu:

– Doğru ya, heyecandan kendimi tanıtmayı unuttum size. İsmim Tamer, bu şarkının içinde yaşıyorum ben.

Doğru anladığımdan emin değilim:

– Yani siz, bir şarkının içinde mi yaşıyorsunuz?

“Evet.” dedi o. “1953 yılından beri bu şarkının içerisinde yaşıyorum.”

Şarkı, adamın hışırtılı sesinin arkasında zar zor ayırt edilebiliyordu. Ne diyeceğimi bilememiştim.

“Adaya gidiyorsunuz değil mi?” diye sordu. “Evet.” Dedim. “Ah bu mevsimde ne güzel olur Heybeli!” dedi.

Şimdiye kadar konuşmaya böylesi aç bir ses ile hiç karşılaşmamıştım. “Siz de Adalı mısınız?” diye sordum.

“Ahh...” diye içini çekti radyodaki ses. “Bir zamanlar... Aslında doğma büyüme Adalı değilim. Ama yıllar önce genç bir deniz subayı iken, okulu bitirdiğimde burada yaşlanmaya karar vermiştim.”

Kısa süren derin bir sessizlik oldu.

“Kısmet değilmiş, ne yapalım?” diye devam etti.

Vapur Kınalıada’ya yaklaşıyordu. Kederle burulan bu sesi incitebilmek ihtimalinden korkmuştum. Hızla konuyu değiştirmeye çalıştım:

– Demek deniz subayıydınız.

Gururla, “Evet.” dedi radyodaki ses. “Ve uzun zamandır bu şarkının arasında sesimi duyabilecek birilerini arıyordum.”

Bazı hikayelerin hüznünden kaçmak imkansızdır. Başıma gelecekleri sezinlemiş, ancak bu duruma pek aldırmanıştım. Radyodaki ses:

– Sizden bir şey isteyebilir miyim hanımefendi?

Etrafımı iyice kontrol edip, kulaklığın mikrofonuna tüm samimiyetimle yaklaştım:

– Elbette.

– Lütfen Seniha’ya onu bu şarkının içinde beklediğimi söyle misiniz?

Seniha?

“Evet.” dedi o. “Heybeliadalıdır Seniha’m. O denizaltıya gitmeden önce söz vermiştim. Ve onu hâlâ bekliyorum. Sadece nerede beklediğimi söyleyemedim. Benim için bunu yapar mısınız?”

Paniğe benzer bir duygu tüm göğsüme yayılmıştı:

– Ben... Yani, nasıl olur bilemedim ki Tamer Bey? Seniha isminde birini tanı mıyorum ki ben?

Burgazada'ya doğru dönerken yayın bir an kesilir gibi olurdu. Tamer Bey'in hışırtılı sesi ise ilk duyduğum ana göre çok daha dingin ve kendinden emindi:

– Taş plağı dinlemesini sağlayın lütfen! Gerisini ben hallederim.

– Taş plak mı? Tamer Bey? Alo! Tamer Bey!

Yazık ki radyo yayını tamamen kopmuştu. Başını duyamadığım bir banka reklamı ile varış limanım olan Heybeliada'ya ulaşmıştım.

İskeleden eve doğru yürürken vapur sallantısının midemdeki etkisini çoktan unutmuş, Tamer Bey'in söylediklerini düşünüyordum. Heybeliada'da tanıdığım herhangi bir Seniha yoktu ki benim. Samanlıkta iğne aramak gibi bir şeydi bu. Belleğimi hızla taradım.

Seniha... Seniha?... Seniha!

Tanıdığım tek Seniha ortaokuldaki sınıf arkadaşım Seniha Melek idi. Ama onun da 1953 yılında vefat etmiş bir deniz subayıyla herhangi bir işi olamazdı ki. Ayrıca o, ilk ismi olan Seniha'yı kullanmazdı bile.

Zihnimin derinliklerindeki tüm fihristleri karıştırmış ancak başka bir Seniha kaydına ulaşamamıştım. Deli saçması gibi görünecek olsa da Melek'e uğrayıp bir kahve içmeye karar verdim.

Melek ile Türk kahvesi eşliğindeki sohbetimiz biraz tuhaf başladı. Elbette ona radyonun nostalji kuşağında tanıdığım bir adamın meramını anlatacak değildim. Aslında bugün daha ziyade ondan bir şeyler öğrenmeye niyetliydim. Bu yüzden hikâyenin bilinmeyen tarafını kurcalamaya başladım. Melek, avukat bir anne babanın tek çocuğuydu. Anne ve babası, çocukluğumuzda olduğu gibi yine ofisteydi. Ama artık bakıcıya ihtiyaç duymuyorlardı. Üç dört ay kadar önce Sakarya'daki babaannesi de köydeki evini kapatıp Ada'ya oğlunun evine yerleşmişti. Melek de daha ziyade evde ona eşlik ediyordu.

Kahvelerimizi almış balkona geçerken, koridorda karşılaştığımız babaannesi beni ince bir tebessümle selamladı. Yaşlı kadınlara özgü, içinde sevgi, merhamet ve yaşanmışlık olan bir tebessümdü bu.

- Babaannen çok hoş bir insanmış Melekçiğim.
- "Öyledir benim tontoşum!" diye yanıtladı arkadaşım.
- Daha önce hiç karşılaşmamıştık.

"Buraları pek sevmez de ondan" dedi Melek. "Yakın zamana kadar Sakarya'daki köy evimizde yaşıyordu. Zor ikna edebildik bizle yaşaması için." Sesini alçaltarak, "Malum, epey yaşı var artık, babam çok endişeleniyordu." diye fısıldadı.

Kahvemden bir yudum alarak onu dinlemeye başladım. Melek:

- Son zamanlarda bazı şeyleri unutmaya başladı. Önemli şeyler değil ama huzursuz olduk işte.

– Nasıl şeyler?

– Yani on dakika evvel sorduğu bir soruyu yeniden soruyor mesela. Dün marketten almamı istediği malzemeyi bugün yeniden istedi. Kayda değer şeyler değil ama insanı endişelendiriyor işte. Neyse ki şimdi burada, gözümüzün önünde. İçimiz rahat çok şükür.

Kahvenin yanında gelen lokumu ağzıma atıp içeride dalgın dalgın televizyon izleyen kadına sevgiyle baktım.

– İsmi nedir babaannenin?

“Seniha.” dedi Melek. “Doğduğum zaman bana onun ismini vermişler. Ama eski bir isim biliyorsun, pek kullanmıyorum ben.”

Biz sohbete dalmış kahvelerimizi yudumlarken babaannesi içerde huzursuzlanmaya başlamıştı. Birilerini bekler gibi sürekli saatine bakıyor ve sanki evdeki varlığımızdan rahatsızlık duyuyordu. Bir ara ayağa kalkıp, aynada saçlarını düzeltti. Sonra, saatine baka baka odanın içerisinde huzursuzca dolaşmaya başladı. Ona baktığımızı fark edince yeniden saatine bakarak isteksizce koltuğuna oturdu. Şimdi huzursuz olma sırası bendeydi.

– Hay Allah, ben böyle çat kapı geldim ama birini mi bekliyordunuz?

Melek mahcup olmuştu. İnandırmak istercesine abartılı bir ifade ile “Yo, yo hayır.” dedi. “Söyledim ya, babaannem bir tuhaf bu aralar. Normalde hiç yapmaz böyle şeyler ama kafa bir gidip bir geliyor şu sıra.”

İç çekerek bir sigara yaktı.

– Bir zamandır bu saatlerde gelen bir hanımdan bahsediyor. Biz evde yokken geliyormuş, çay içip sohbet ediyorlarmış. İnana-biliyor musun?

– Allah Allah!

– Evet ya, annem çok tedirgin oldu. Zaten kafası karışık. Allah korusun, kötü niyetli biri kolaylıkla kandırıp içeri girebilir. Bu yüzden evde yalnız bırakmamaya çalışıyoruz.

Melek bana dert yanarken, yaşlı kadın içeride çaresizlikten adeta kıvranıyordu. Bir süre daha saatine bakıp, salonun içerisinde huzursuzca turladı. Daha sonra, önemli bir randevuyu kaçırmış olmanın hayal kırıklığı ile televizyon karşısındaki koltuğuna oturuverdi.

Kuşkuyla Melek'e dönüp "Olamaz mı?" diye sordum.

Melek güldü. "Hiç olur mu ayol? Küçücük bir ada burası. Onun tanıyıp da bizim tanımadığımız kim var ki?" dedi.

O anlatmaya devam ederken cevap vermeksizin düşünceyle dinledim.

– Hem diyelim ki gerçekten de var böyle bir hanım, iyi niyetli biri olsa neden özellikle biz yokken gelsin? Zaten babamı da en çok rahatsız eden bu oldu. Eğer böyle bir kadın gerçekten varsa ve özellikle biz evde yokken babaannemi ziyaret ediyorsa, demek ki evi gözetleyip bizlerin içeride olmadığından emin olan biri.

Gerçekten tedirgin edici bir durumdu. İşin kötüsü, akli karışık olduğundan söylediklerinin ne kadarının doğru ne kadarının hayal ürünü olduğunu da anlayamıyorlardı. Bu yüzden evdekiler gün içerisinde zorunlu olmadıkça evden çıkmaması ve babaannesini yalnız bırakmaması konusunda tembihlemişlerdi Melek'i.

Kahvemini sonunu yudumlayarak müsaade istedim. Zira bu evde üzerime büyük bir hüznün çökmüştü. Ayakkabılarımı giyerken Melek tekrar tekrar “Kusura bakma.” diyordu. “Daha geniş bir zamanda yeniden buluşalım, böyle hiç içime sinmedi.”

“Aşk olsun.” dedim. “Ne kusuru? Kahve de sohbet de çok güzeldi. Seniha Hanım teyzeye de selamlarımı ilet lütfen.”

Gözlerini devirerek gülümsedi arkadaşım.

– Elbette.

Melek kapıyı kapatmıştı. Merdivenleri inip bahçe çıkışına doğru birkaç adım yürümüşüm ki, izlendiğim gibi tuhaf bir hisse kapıldım. Önce konuştuklarımızdan etkilendiğimi düşünsem de başımı çevirmemle çalıkların arasından hızla bir siluetin geçtiğine yemin edebilirdim.

Ana yola çıkıp ellerim cebimde eve doğru yürümeye devam ettim.

Her adımda kuşkum daha da artıyor ve korkularım beni haklı çıkarıyordu. Caddeyi ardımda bırakırken sokak artık iyice tenhalaşmıştı. Arkamdaki her kimse artık aramıza mesafe koyma gereği bile hissetmiyordu. Son on dakikadır takip edildiğim-

den kesinlikle emindim artık. Bu yüzden evime varmak için son dönemeci dönmek yerine öylece durdum.

Ardımdaki ayak sesleri de durmuştu.

Yavaşça arkamı döndüğümde göz göze geldik.

Omuzlarında mavi bir şal ile genç bir kadın tam karşımda duruyordu. O da benden korkmuştu.

“Beni takip mi ediyorsunuz?” diye sordum.

“Evet” dedi.

– Siz de kimsiniz?

Şalını omuzları üzerine çekerek, gözlerime öylece baktı.

– Ben Seniha Hanım’ın gençliğiyim.

Yutkunarak onu tepeden tırnağa süzdüm. Yirmilerinde, ince uzun, güzel bir kadındı. Rüzgârda savrulan kızıl kahve bukleleri yanaklarına dökülüyordu.

– Seniha Hanım?

“Evet.” dedi genç kadın.

– Siz gerçekten de...

Mahcup mahcup başını öne eğdi ve “Kendimi oldukça zor bir duruma düşürdüm değil mi?” dedi.

İçim ezilmişti. Genç kadının koluna dokunup ilerideki bankı işaret ettim.

– Oturalım mı şöyle?

Seniha Hanım'ın gençliği, tatlı bir tebessümle karşılık verdi:

– Elbette.

Burgazada'ya bakan bir banka oturup sessizce beklemeye başladık. Zira ikimiz de lafa nereden başlayacağımızı bilemiyorduk. Cesaretini ilk toplayan ben oldum.

– Beni neden takip ediyordunuz?

Seniha Hanım'ın gençliği mahcup bir ifade ile başını öne eğdi ve “Niyetim sizi korkutmak değildi, çok üzgünüm.” dedi.

İncecik lodos esintisinde, yaprak misali titreyen bu kadına kızmak pek mümkün değildi.

“Rica ederim.” dedim. “Üzgün olacak bir durum yok, sadece merak ediyorum.”

“Nasıl görüldüğünü biliyorum. Ama inanın kötü bir niyetim yok.” dedi genç kadın. “Ben sadece ara sıra onu ziyaret etmek istiyorum o kadar.”

Başını yeniden öne eğerek “Torunu; yani torunum Melek, bu saatlerde alışverişe çıkıyor ve o yokken kısa bir zaman için eve girip onu ziyaret etme şansım oluyor.” dedi. Bir çocuk heyecanı-yla kurduğu cümlenin sonunda üzgün bir ses tonuyla mırıldandı. “Gerçi bir zamandır marketin çırağı alışverişini kapıya getirmeye başladı. Aslına bakarsanız kapıyı da bu yüzden gözetliyordum. Çünkü çırak gelmedi bugün, evi müsait sanmıştım. Misafir görmeye alışkın olmadığım için iyice yaklaştım. Siz aniden çıkınca da çalıların arasına saklandım.”

Seniha Hanım'ın gençliği kırık bir dal gibi kimsesiz ve çaresizdi. Onu incitmemek için gözle görülür bir çaba harcıyordum.

– Yanlış anlamayın Seniha Hanım ama, niçin onu ziyaret etmekte bu kadar ısrarcısınız? Bakın, ailesi bu durum yüzünden onun bunadığını düşünüyor.

“Haklısınız.” diyerek yanıtladı beni genç kadın. “Ancak unutmamasından korkuyorum. Bu yüzden onu, olabildiği kadar sık ziyaret edip anlatıyorum. Geçmişteki güzel günlerimizin, tüm hatıralarımızın zihninin karanlık sularında kaybolmasından o kadar korkuyorum ki.”

– Yani o, gerçekten de?

Başını öne eğerek “Maalesef.” dedi genç kadın. “Her şeyi büyük bir hızla unutuyor ve durumu evdekilerin düşündüğünden çok daha ciddi.”

– Ve siz...

Gülümseyerek, “Evet” dedi. “Kimse olmadığında onu ziyaret ediyor ve anlatabildiğim kadar çok şey anlatıyorum. Böylelikle unutmuyor. En azından kısa bir zaman için...”

Ona haksızlık etmiştim.

Başım öne eğik, bu çaresiz kadını dinlerken bir anda zihnimde taşlar yerine oturmaya başladı. “Seniha Hanım!” dedim.

Genç kadın şaşkınlıkla gözlerime bakıyordu.

“Benim, size söylemem gereken bir şey var. Evet! Evet tam olarak size söylemem gereken bir şey var.”

“Elbette.” dedi genç kadın. “Buyurun sizi dinliyorum.”

Nasıl söyleyeceğimi bilemediğim için direkt konuya girmeye karar verdim.

– Size Tamer Bey’den bir mesaj getirdim. Yani, nasıl desem bilemiyorum ama size bir şey iletmemi istedi.”

Genç kadının gözleri fal taşı gibi açılmıştı.

– Fakat, siz! Yani nasıl olur? Tamer Bey’i nasıl tanıyor olabilirsiniz ki? O çok uzun yıllar önce...

“Biliyorum” dedim. “Aslında tanışmıyoruz. Ona bugün Ada vapurunda eski bir şarkının içinde rastladım.”

– Bir şarkının içinde mi rastladınız?

Kulağa nasıl geldiğini biliyordum. Doğruyu söylediğimi anlaması için olabildiğince net bir şekilde, kaçırıksızın gözlerine bakıyordum.

– Evet. O denizaltıya gitmeden önce size bir söz vermiş.

Gözpınarlarında bir dünya birikti o an. Bir kelime etse gökyüzü yırtılacak ve tüm yağmur bulutları o yırtıktan dışarı taşacaktı sanki. Bu yüzden duraksamaksızın devam ettim:

– Sizi hâlâ bekliyor, sadece nerede beklediğini söyleyememiş.

Yanaklarını silerken hıçkırıkla karışık gülümsedi genç kadın:

– Gerçekten mi? Nerede bekliyormuş peki?

“Şarkının içinde.” dedim gözlerimi çaresizce devirerek. “Sarıyorum bildiğiniz bir şarkı(?)”

“Fikrimin ince gülü,” diye fısıldadı genç kadın.

Onaylarcasına gülümsedim.

– Bana taş plağı dinlemenizin yeterli olacağını söyledi.

Seniha Hanım’ın gençliği, küçük bir kız çocuğu gibi sabırsızca ellerimi tutuyordu.

– Lütfen bana yardım edin!

Onu sakinleştirmek için kararlı bir şekilde gözlerine bakarak, “Elbette!” dedim. “Sadece yapmam gerekeni söyleyin yeter.”

Genç kadın düşünceliydi.

– Biliyorsunuz eve girmem neredeyse imkânsız. Onu artık katiyen yalnız bırakmıyorlar.

– Sizi içeri sokmamı mı istiyorsunuz?

Biraz düşündükten sonra,

“Hayır.” dedi. “Risk almayalım. Yalnız, taş plak evde, Tamer Bey denizaltıya katılmadan bir gece önce hediye etmişti bana. Adadaki son gecemizdi.”

Bu cümle yanaklarının ıslanmasına sebep olmuştu. Zira, Tamer Bey o denizaltıdan hiç dönmemiş ve o taş plak bir daha hiç açılmamıştı. Yıllar geçtikçe, Seniha Hanım yaşlı bir babaanne olup zihnindeki tüm hatıraları kaybedene dek Tamer Bey ve taş plağı en büyük sırrı olmuştu. Ada’yı da bu hatırayı taşımaya kalbi dayanmadığı için terk etmişti zaten. Ve şimdi üzerine yıllar binen bu sırrı tereddüt etmeksizin benimle paylaşıyordu.

Gözlerinin içine bakarak gülümsedim.

– O plağı dinlemesini sağlayacağım. Kuşkunuz olmasın.

Seniha Hanım’ın gençliği gülümseyerek ayağa kalktı. “Teşekkür ederim.” dedi.

Ve mavi şalını omuzlarına örterek yürümeye devam etti.

Aradan neredeyse bir hafta geçmiş yine de Seniha Hanım teyzeyi görmek için bir bahane bulamamıştım. Melek’i kuşkulandırmak istediğim son şeydi. Zira tüm aile, onlar evde yokken gelen genç bir kadının varlığından şüphelenirken aniden sıklaşan ziyaretlerimin göze batmasından korkuyordum. İki oda bir salon evimde, Melek’e yeni bir telefon açmak için bahaneler ararken ilginç bir şey oldu; Melek beni aradı. Önemli bir iş mülakatına gireceğinden dolayı oldukça heyecanlıydı ve mülakatta olacağı birkaç saatlik zamanda babaannesine göz kulak olup olamayacağını soruyordu. İkiletmeksizin ricasını kabul ettim.

Bol şans dileyerek Melek'i mülakata uğurladıktan sonra, ne yapacağımı bilemeyerek salona, yaşlı kadının yanına gittim. Seniha Hanım teyze, bir hafta önce tanışmamıza rağmen beni hatırlamıyor, üstelik torunu Melek olduğumu düşünüyordu.

– Melek. Sen misin kızım?

Onun gözünde kim olduğumun hiç önemi yoktu. Bu yüzden lüzumsuz açıklamalarda bulunmadım.

– Evet, benim babaanne.

Başını sallayarak televizyon kumandasında birkaç tuşa bastı.

O, boş gözlerle televizyona bakarken ben çoktan alt kata inmiş ve taş plağı aramaya başlamıştım. Yaşlı kadının odasını karıştırırken kendimi, arkadaşımın iyi niyetine ihanet eden sefil bir hırsız gibi hissediyordum.

Valizler, sandıklar, baza altları... Yarım saat kadar sürede odada taş plağın saklanabileceği her yeri aramıştım. Yoktu.

Ümitsizliğe kapılmak üzereydim ki gözüm, giysi dolabının üzerindeki koliye ilişiverdi. Sandalye yardımıyla dolabın üzerine uzanarak koliyi aşağıya indirdim. Bulmuştum.

Taş plağı ararken epey zaman harcadığımdan Melek gelmeden önce bu işi tamamlamanın bir yolunu arıyordum. Seniha Hanım teyze ile konuşmaya çalışmanın faydası yoktu. Bu yüzden taş plağı vitrinin üzerindeki pikaba koyarak çalıştırdım. Yılların tozunu üzerinden silkeleyen bir ezgi, ince bir cızırtıyla tüm odaya dolmuştu.

Başka ne yapabilirim bilemiyordum. Şarkı koridorlara ulaştırırken merdivenlerden inen ürkek ayak seslerini işittim. Bir süre sonra Seniha Hanım teyze kapıda beliriverdi. Tüm benliği ve geçmişin tüm hatıralarıyla karşımda duruyordu. Şarkı, ince bir cızırtıyla odanın duvarlarında yankılanırken, tek kelime etmeksizin içeri girdi. Oradaki varlığım onu zerre kadar ilgilen-dirmiyordu. Önce, plağın başında durup gözlerini kapattı. Daha sonra, beni ardında bırakarak odanın koyu renk perdelerini tek hamlede açtı.

Eski bir şarkı... Ara sıra radyonun nostalji kuşağında denk geldiğiniz bir şarkı, bu eski evin duvarlarında yankılanırken onun tüm hatıralarıyla gülümsediğini fark ettim. Ve ben de pencereye yaklaştım. Onunla aynı yöne baktığımda önce mavi şalıyla genç bir kadının sokağın başında el salladığını gördüm. Seniha Hanım teyze de ben de adeta nefesimizi tutmuştuk. Mavi şalını omuzlarına alan genç kadın, yüzünde tasvir edilemez bir tebessüm ile el sallıyordu. Bir an bize el salladığını düşünsem de Seniha Hanım teyzenin yutkunmasıyla irkildim. Zira, sokağın başına baktığımda genç bir deniz subayının elinde şebboy çiçekleriyle beklediğini gördüm. O da aynı özlemle bir elinde buketini tutmuş diğer eliyle heyecanla el sallıyordu. Unutulmuş bir ezgiyi takip ederek sokağın iki ucundan, birbirine doğru koşar adımlarla gelen genç aşıkların kavuşmasını birlikte izledik. Seniha Hanımın gençliği, yıllar yılı bir şarkının içinde kendisini bekleyen Tamer Bey ile kucaklaşırken yaşlı kadının göz pınarlarında onsuz geçmiş bir ömür birikiyordu. Pencerenin ardında, onların sokağın diğer ucunda kayboluşunu beraberce izledik.

Şarkı bitmiş, taş plağın hareketi sona ermiş ve şarkının içine gizlenen adam özgürlüğüne kavuşmuştu. Seniha Hanım teyze huzurla içini çekerek pencere kenarındaki sandalyesine oturdu. Artık her şeyi ilk gün gibi hatırlıyordu.

Ada Armada Jandarma

ERKAN SOLMAZ

“Hazır mısın?”

“Evet başla, yazıyorum.”

“Tekneyle gidin Hakan Bey, şu iskeleden biner, Akvaryum’a kadar gidersiniz; dönüşte de alır getirir. Taksiyle uğraşmayın boşuna.”

Plajdayız, karşıımızdan geçen tekneyi gösterip en kolay yolu önerdi motelin müdürü Bay Vasili.

“Bu öykü hangi zamanda yaşanıyor?”

“İki binin başları.”

“Olmaz.”

“Ne olmaz?”

“Motel Müdürünün adını değiştir.”

“Peki Avram olsun.”

“O da olmaz.”

“Ne olacak peki?”

“Ahmet, Mehmet gibi bir şey.”

“Hasan iyi mi?”

“Olur... Hasan yazıyorum.”

En kolay yolu önerdi motelin müdürü Hasan Bey. Marmara Adası'ndayız. Motelin karşısı Avşa, arkası zeytin, kiraz, vişne dolu. Bir de karadut var, çık ye, üstün başın batsın, koş denize, tertemiz çıkarsın. Yemekte de odada da dalga sesi hep seninle. Gece in sahile, kitabını oku, denizden gelen esinti masaj yapсын yüzüne. Ada merkezi yürüsen on dakika. Bir de Akvaryum Plajı varmış adada, dillere destan. Gazeteler iki de bir yazıyor: “Ada şöyle, Akvaryum böyle...” Ağır tahrik altındayız. Kesin görme liyiz.

Sabah erkenden geldi tekne, adı Armada. Hamile eşim, oğ lum, aile dostlarımız bir de motelden tanıştığımız yaşlıca bir tey zeyle altı yetişkin, bir buçuk çocuk, ancak sığdık tekneye.

Adanın türlü tonda yeşili, denizin mavisi, çığırtdan martı ları ve iyot kokusu eşliğinde büyük iskelenin önünden geçip yar ım saatlik keyifli bir seyahatle Akvaryum Koyu'na ulaştık.

Armada akşam altıda gelecek ve motelimize götürecektir. Dö nüş de dâhil olmak üzere anlaştığımız parayı verdik.

Deniz safası, hamak keyfi, enfes balıkların lezzeti, plajın sırnaşık kedileriyle oyunlar ve kumdan kalelerle, gazetelerin koy için yazdıklarını doğruladık.

Tam saatinde geldi Armada, hemen yola çıktık. Teknenin dalgalarla lirik dansı yorgun bedenlerimizi gevşetirken kaptan telefonla konuşuyordu, biter bitmez bize döndü:

- Yatın, üstünüze branda çekeceğim.
- Haydaa! Ne oldu yahu?
- Sahil Güvenlik varmış iskele karşısında.
- Eee...
- Sizi görmemeleri lazım.
- Niye?
- Ruhsatım yok.
- Olur mu kardeşim öyle şey? Alsaydın o zaman, niye ruhsatsız çalışıyorsun?
- Başka türlü gitmem, yatın, branda çekeceğim.
- Hasta mısın kardeşim? Mülteci miyiz biz, kaçak mıyız?
- Ya yatarsınız, branda çekerim öyle gideriz ya da şu sahile bırakırım sizi.
- Olmaz öyle, biz sana para vermedik mi? Götüreceksin motele.
- Sabah verdiğimiz parayı çıkarıp uzattı elimize:
- Alın paranızı.

Hayda! Denizin ortasındayız. Herkesin yüzü düştü. Bir yandan tartışıyor, bir yandan jandarmaya ulaşmaya çalışıyoruz. Bu arada Armada sahile yanaştı. Tartışa tartışa indik. Tekne hemen ayrıldı sahilden. Birkaç dakika sonra jandarma minibüsü geldi.

Üstümüz başımız deniz hali, şortlar, mayolar, bikiniler... Yaşlı teyze tedirgin, eşi tedirgin, oğlan ne olduğunu anlamıyor. Tartışmalardan korktu çocuk.

Sorgu sual, anlattık. “Tamam,” dedi asker, “Sizi motele götüreceğiz.”. Bindik. Komutan eniştemiz de kamu kaynaklarını kullanarak sahilde pikniğe götürüyor sanki.

Ada merkezinden geçerken telsizde bir anons:

- VATANDAŞI ALDINIZ MI?
- Evet komutanım.
- BİZE GETİRİN!
- Emredersiniz komutanım.

Minibüs yoldan saptı; dev çınar ağaçlarının arasından geçerek eski bir Rum okuluna benzeyen binaya girdik.

“Rum olmaz.”

“Niye?”

“Rumsuz olsun.”

“Ada öyküsü yazıyoruz; Rumsuz, Yahudisiz ada öyküsü mü olurmuş?”

“Onlar Sait Faik zamanında kaldı. Şimdi kimse inanmaz.”

Dev çınar ağaçlarının arasından geçerek eski bir okula benzeyen binanın otoparkında durduk.

“Ne yapacağız burada Komutanım?” Artık jargonu öğrendik.

“Kaymakam Bey sizinle görüşmek istiyor.”

Dur bakalım ne olacak? Minibüsten indik. Şıpidik terliklerimiz, mayolu yanık tenlerimiz ve güneş kremi kokularımızla, çoluk çocuk, yüksek tavanlı genişçe bir sofayı geçip kaymakamlık yazan kapıdan içeri girdik.

Makamı, duvar resimleri, yan koltukları ve sandalyeleriyle Dolmabahçe Sarayı'nın kabul salonu adeta. Toplantı masası da heybetli, toplantı yapanlar da. Kaymakam olsa gerek, başta o oturuyor. Gırgıriye'de Cümbüş filmlerindeki, kavgalı mahalle sakinleri edasında, komiserin karşında boncuk misali dizildik.

– Hoş geldiniz.

Pek hoş gelmiş sayılmayız da öyle olsun.

– Hoş bulduk.

Ne iş yapıyorsunuz ne oldu ne bitti, soruları geldi önce. Anlattık biz de durum böyle böyle... Kaymakam tersledi:

– Siz okumuş yazmış kişilersiniz. Gazete okumuyor musunuz?

– Niye ki? Okuyoruz, ne var?

– İki hafta önce Üsküdar'da bir tekne battı, onlarca kişi öldü. Duymadınız mı?

– Duyduk, ne olmuş?

– Can simidi, can yeleği yoktu o teknede.

– Eee?

– Armada'nın var mıydı, baktınız mı? Ruhsatı var mıydı mesela, gördünüz mü?

“Ona biz değil, siz bakacaksınız, belgeleri yoksa çalıştırmayacaksınız,” dedi birden, o ana kadar sessiz duran yaşlı teyze.

Teyze de yamanmış ha cesaret bulaşıcı derlerdi de inanmazdım.

“Bu sizin göreviniz Kaymakam Bey,” diye destekledim ben de. Hem ne kaybedeceğim ki? Bir mayo var üstümde onu da almazlar ya.

Kaymakam değiştirdi tarzını:

– Bakın, biz de zaten, ruhsatsız çalışan teknelerle ilgili toplantı yapıyorduk. O arada telsizden anons gelince “Sizi de toplantıya katalım, vatandaşın da bu konuda fikrini alalım,” dedik. Bakın burada Belediye Başkanı, İlçe Jandarma Komutanı, Sahil Güvenlik Komutanı, Esnaf Kefalet Kooperatifi Başkanı da var.”

“Ha işte, öyle olur bak,” dedik; gevşedik biraz. “Böyle böyle yapın, şöyle şöyle yapmayın,” diye Nasrettin Hoca’nın eşekten düşmüşleri olarak adanın bu önde gelen kişilerinin ufkunu açtık.

Kaymakam çay söyledi, masadaki kuru pastalardan ikram etti:

- Ne zaman dönüyorsunuz?
- Cumartesi.

“Bu arada başka bir sorun olursa beni arayın, lütfen,” deyip kartını verdi, üzerine de cep telefonunu yazdı.

- Teşekkür ederiz.
- Tekrar geçmiş olsun, peki davacı mısınız Armada’dan?
- Evet, davacıyız tabii.
- O zaman yarın nöbetçi savcılığa ifade vermeniz gerekecek.
- “Tamam, veririz,” dedik ayrılırken.

Ada erkânı tek tek yolcu etti bizi. Yine jandarma minibüsüyle motelin yolunu tuttuk. Motelde akşam yemeği saati... Herkes gün batımına karşı şarap keyfi yapıyor. Bizi Armada’yla

beklerken jandarmayla görenlerin kimisi tedirgin oldu, kimisi gülümsedi. Ne oldu ne bitti, hepsini anlattık. Bay Vasili mahcup:

“Hasan”

“Evet Hasan Bey mahcup:”

– Ben sebep oldum.

“Üzülme,” dedik. “Nereden bileceksin?”

Sabah savcılığa gittik. Dünkü kaymakamlık mesaimiz sonucu adanın bütün jandarmaları tanıyor artık. Birbirlerine gösteriyorlar bizi. İfademizi verdik. Gece Armada’yı da almışlar, o da savcılıkta, pis pis bakıyor koridorda bize. Hiç bulaşmadık.

Sonraki günler adanın meşhur karadut ve dağ çileği dondurmaları aşkına her akşam adanın merkezine yürüyoruz. Yolda jandarmalar görüyor, hepsi selam veriyor bize. Pek bir havalıyız, kaymakamın numarası elimizde; bir telefonumuza bakar.

Her adanın bir sonu var... Cumartesi hazırlandık iskeledeyiz. Deniz otobüsü geldi. Önce Avşa’dan alıyormuş yolcuyu. Bindik, bilet numaramıza göre koltuğumuzu arıyoruz. Aa! Bizim koltuklarda başka yolcular oturuyor. “Burası bizim,” diyoruz, kimse kalkmıyor. “Numarasız bu deniz otobüsü,” diyorlar. Olurdu olmazdı tartışıyoruz. Deniz otobüsünün çeşitli yerlerinde bu tür tartışmalar sürerken sert sesli bir anons:

“DENİZ OTOBÜSÜ NUMARASIZ SİSTEME GÖRE DÜZENLENMİŞTİR. KOLTUK NUMARASINDA ISRAR EDENLER İSTERLERSE İNEBİLİRLER!”

Ne! Kulaklarıma inanamadım. Adada iyiyiz de denizde başımız belada. Bu saygısız anons sınırlarımı zıplattı. Böyle bir

anons nasıl yapılır? Hemen bir görevliye “Bu anonsu kim yaptı?” diye sordum.

- Kaptan.
- Nerede o?
- Üstte, kaptan köşkünde.

Bu arada deniz otobüsü iskeleden ayrıldı. Fırladım, üst kata çıktım, bir üst daha kaptan köşkündeyim. Hışımla girdim. Kaptan dümende. Bu sefer benim sesim büyük harflerle:

- AZ ÖNCEKİ ANONSU KİM YAPTI?
- Ben yaptım.

- NASIL BÖYLE BİR ANONS YAPARSINIZ. BİZ BİR HAFTA ÖNCE DEN ALMIŞIZ BİLETLERİ. BÖYLE SAYGISIZLIK YAPAMAZSINIZ?

Hem kükrüyorum adamın yüzüne hem de sinirden titriyorum. Kaptan el frenini çeker gibi sert bir hareketle deniz otobüsünü aniden durdurdu. Aynı sertlikle döndü:

“ULAN!” dedi. “ÇIK GİT, YOKSA DÖNER, SEYRİMİ ENGELLİYORSUN DİYE JANDARMAYA VERİRİM SENİ!!!”

Öfke bu ya, aynı tonda “DÖN LAN, DÖN! VER BENİ JANDARMAYA. ZATEN ADIMIZ ÇIKMIŞ ADADA, İYİCE NAMIMIZ YÜRÜR, DENİZ OTOBÜSÜNÜ DÖNDÜREN ADAM DERLER ARTIK!” diyesim var da o “jandarma” kelimesini duyunca sinirlerim birden gevşedi, içim kaynamaya başladı.

Adaya dönüyoruz, kaptan beni jandarmaya teslim ediyor. Jandarma “Gene mi siz abi?” diyor. “Sorma tertip gene biz,” diyorum. Yüzlerce kişinin zamanını alıyoruz. Hepsi isyan ediyor bana. Kaymakam, “Kart bile verdik, içine ettiniz adanın,” diyor. Sahil Güvenlik Komutanı, “Bize de mi Hakan Bey?” diyor. İçimde kahkahalar kanatlanmış, kafeste tutmaya çalışıyorum:

“Kaptan Bey, tamam, ama böyle anons yapılmaz ki. Şikâyet edeceğim sizi,” diye diye, içime içime söylenip ayrıldım kaptan köşkünden. Sınırlarımı orada bırakmış, iyice yumuşamıştım.

Çaresiz ayrı koltuklarda döndük İstanbul’a.

“*Sonra?*”

Ada bu, yıl boyu çağırdı bizi.

Sonraki yıl yine gittik adaya. “Numarasız koltuktu, ruhsatsız tekneydi dert almayalım yine başımıza,” deyip özel arabamızla geçtik Tekirdağ’dan. Kızımız altı aylık. Sahilde güneşleniyor, oyunlar oynuyoruz. Bay Vasili -*pardon Hasan Bey*- de yanımızda, karışından Armada geçti o sırada. Sordum:

– Ne yapıyor?

“Ooo, Armada aldı yürüdü Hakan Bey adanın tek ruhsatlı teknesi o artık,” dedi. “Çok para kazanıyor sayenizde.”

“*Bitti mi?*”

“*Evet*”

“*Dava?*”

“*Devam ediyor.*”

“*Tamam al, nokta.*”

Kıskaç

N U H Ö Z T Ü R K

Suyun içinde nasıl da duruyordu kımıldamadan! Zırhı andıran sert kabuğuyla, yüzyıllarca gizli kalabilmiş, mitolojik bir canavardan farksızdı. Gayet dikkatli, ölçülü adımlarla karanlık kovuğuna doğru süzülüp kayboldu. Güneş ışığını yansıtan, pörtlek gözleri seçilebiliyordu yalnızca. Çevresini kale gibi saran yosunlu kayaya yağmen bir tedirginlik kokusu vardı havada, sorun istemiyor gibiydi. Beklediği karşı hamle, ucu sivriltilmiş bir dal parçasının gövdesini delerken çıkardığı o çıtırtı sesiyle geldi. Peşinden zaferi muştulayan bir sevinç çığlığı kapladı ortalığı. “Yavaşça çek, dikkat et, kaçırmayalım,” dedi içlerinden biri. Uçları gaga gibi sivri bacakları kımıl kımıldı. Asılı kaldığı havada boşuna tutunacak bir yer aradı yengeç. Seyirlik bir sirk hayvanıymışçasına, meraklı gözlerle maruz kaldı üstelik. İçinden geçen dal parçasını kalın ön kollarıyla kerpeten gibi sıkılmışken, hangisi doğanın kısıkcındaydı belli olmadı bir süre.

“Kaç tane oldu,” diye sordu gururla. Yetişkin bir avcı gibi hissediyordu artık kendisini. Arkadaşı şortunun ipine dizdiği yengeçlere bakarak “Bununla altı oldu, yeter bence,” dedi ve deniz suyuyla tekrar ıslattı saçlarını. Güneş iyice yükselmişti. Derisi

kararmış, sert adaleli kollarını, omuzlarını da ıslatıyordu ki ufka kadar her yanı sarmış mavilikten alamadı gözlerini. Acaba yüzse miydi? Suyun tatlı serinliğiyle vücut sıcaklığını biraz düşürse... Belinde asılı duran yengeçler ne olacaktı peki? Bir tanesinin bile düşüp kaybolmasını göze alamazdı, o yüzden vazgeçti. Bu inatçı eklem bacaklıları punduna getirmek için neredeyse bir saattir uğraşıyorlardı kayaların arasında. “Haydi!” diye seslendi bu arada diğeri. “Gidip su içelim, sonra gölgede uzanır, dinleniriz biraz.” Tek tatlı su kaynakları, adanın denize uzanan, dik kayalık taraftaydı. Yükseklerden süzöldükten sonra dar bir çatlakta kendisine yol bulan su, yosunların başladığı kıyıda denizle buluşuyordu. Kayalık yamaçtaki sızıntıya ağızlarını dayayarak sabırla, damla damla gideriyorlardı susuzluklarını. Şişeyi bulduklarında işleri biraz daha kolaylaşmıştı. Dalgayla ince çakılların arasında sürüklenmekten tüm yüzeyi matlaşmış, eski bir gazoz şişesiydi bu. Derme çatma kulübelerindeki nadir eşyalardan biriydi. Yarısı dolana kadar sabırları tükeniyor; sıcakta yüzeyi buğulanan gerçek bir gazoz şişesi oluyordu o zaman ellerindeki. Lıkır lıkır başlarına diktikleri limonlu bir soda bazen de...

Adada öyle ahım şahım seçenekler yoktu ama abur cubur niyetine atıştırabilecekleri kaktüs incirleri vardı. Derme çatma kulübelerinin hemen yanındaki kızılçamın gölgesinde dinlenirken akşam yemeği için yapacakları mangal partisinde “Yengecin yanına ne gider acaba,” diye düşündüler. Menüde kum midyesi, istiridye, zar zor yakaladıkları kefal ve kaya balıkları da vardı. Kurumuş iğne yaprakların üstüne uzanarak, dalların arasından taşan gökyüzünü izliyorlardı bir yandan. Kararı kendisinden bir yaş küçük olan arkadaşına bırakırdı genellikle. Midye teklifini kabul ederken, on dört yaşının olgunluğunu da sergilemiş oluyordu kendince. “Tamam,” dedi dudaklarının arasındaki çam iğnesini dişleriyle sabitleyerek “Güneş biraz alçalsın, hallederiz.”

Bir ağabey korumacılığı bile sezilebilirdi bu tutumdan. Pek de büyük sayılmayan adanın devasa ıssızlığı, onları birbirine daha da düşkün hâle getirmişti belli ki. “Ben artık siyah incirlerden de yemek istiyorum,” diye söylenmeye başladı bu sefer küçüğü. Meyveye düşkünlüğünden ziyade zaman zaman kendini gösteren tatlı krizine bağladı bunu arkadaşı. “Sabret dostum,” dedi gülerek “Birkaç hafta sonra olgunlaşır.” Su kaynağının yakınlıklarına kök salmıştı birkaç incir ağacı. Tohumu, kim bilir hangi kuşun marifetiyle taşınmıştı buralara kadar? Yemişi ve gölgesiyle cennetin, bu ıssız cehennemdeki izdüşümlerinden biri olabilirdi ancak. İnatçı doğası sayesinde dalgaya, fırtınaya da kafa tutabiliyordu üstelik. Kendilerine acıyan adanın sergilediği mucizelerden biriydi belki de.

Küçüğün canı sıkılıyordu ya da gerçekten canını sıkın meseleler vardı. “Ailelerimiz kurtulmuş mudur sence?” diye sordu birden. Dilinin ucuna geldikçe tükürmek istediği en kötü ihtimali atamıyordu aklından. “Yoksa... Bilmiyorum,” diye kestirip attı diğeri. Şimdi bunlara takılıp kalmanın sırası mıydı? “Burada tek yapabileceğimiz, başımızın çaresine bakmak. Hadi somurtmayı bırak, gel adada bir tur atalım,” diyerek ayaklandı. “Şansımız yaver gider de belki bir tavşana daha rastlarız.” Küçük yoldaşı orali bile olmadı. Gökyüzünün maviliğine sabitlediği gözleriyle bir çıkış noktası arıyor gibiydi. Onu yalnız bırakmak istemediği için çaresiz, tekrar uzandı yanına. İç geçirerek “Hatırlıyor musun?” dedi. “Baban yalnızca ikimizi bindirmişti o küçücük şişme bota.” Bir şekilde avutmalıydı arkadaşını ama kaş yapayım derken göz çıkarmamak için de çok dikkatli seçmeliydi sözcükleri. “Ben bir filikaya biner size yetişirim,” demişti. Batmakta olan geminin girdabından uzak tutmaya çalışıyordu bizi. “Açılın, daha ileri gidin,” diye de bağırıyordu peşimizden.” Evet,” dedi küçüğü. “Peki ya sonra? Biz akıntıyla bu adaya kadar sürüklendik ama o

koca filikaları da fark eden bir gemi oldu mu acaba?” Aynı bahsi durup durup açıyordu küçüğü. Kapatıp birden denize doğru koşan da o oluyordu. Kendisinden aldıklarını geri istercesine yine atıldı dalgalara doğru. Dönüp “Hadi!” diye bağırdı şaşkınca kendisine bakmakta olan arkadaşına doğru. “Hadi şeytanminaresi toplayalım. Birer kolye daha yaparız.”

Bir süre kıyıda deniz kabukları toplayarak oyalandılar. Sıkılınca suyun berrak derinliklerine süzıldüler, yunuslarla aşık atarcasına. Solungaçlarının olmadığı su yüzüne çıkınca genizlerini tuzlu su yakana kadar kulaç attılar açığa doğru. Soluk soluğa kaldılar sonra. Kendilerini kızgın kumlara bırakıp denizin iyot kokulu havasına, dalga seslerine karıştılar öylece. Yalnız bütün gün tepelerine dikilen güneş ne yakıcı, ne sıkıcıydı bu adada! İlerlemek, batmak bilmiyordu âdeta. Batsa tekrar teşrif etmesi haftaları buluyordu sanki. “Artık midye toplamaya başlasak iyi olur,” dedi büyüğü, bu kadar şamata yeter dercesine. File çuvaları da olmasa tam bir işkenceye dönecekti bu iş. Kıyıya vurmuş çer çöpün içinden çıkarabildikleri, nadir işe yarar eşyalardan biriydi bu çuval. Keskin yanıyla basit bir teneke kutusunun balık temizlerken bu kadar işe yarayabileceği akıllarına bile gelmezdi daha önce. Beraberlerinde getirebildikleri kıymetli hazineler de olmuştu. Bunlardan biri patlak şişme botlarıydı. “Biz baygın bir hâlde kıyıya vurduğumuzda midyeli, sivri kayalıklarda patlamış olabilir,” demişti daha tecrübeli olanı. Sonra kesip iyice genişleterek, yere sabitledikleri dört kalın dal parçasının üstüne, çatı niyetine örtmüşlerdi onu. Kulübenin duvarlarını ise yapraklı, yapraksız bulabildikleri tüm büyük dallarla çatmışlardı şimdilik. “Kışa doğru mecbur kalırsak daha da sağlamlaştırırız,” diye uyarılmıştı küçük olanı. “Umarım mecbur kalmayız,” demişti diğeri soğukça. “Umarım bizi yakında fark edip bulurlar. Bu yüzden her gece ateş yakmalıyız. Sırayla nöbet tutup ateşi canlı tut-

malıyız, unutma.” Sigara kaçamağından dolayı yanından eksik etmediği çakmağı -hayret hiç bu kadar işe yarayacağını düşünmezdi ama- bitmek üzereydi. O yüzden ateş gündüz de sönmemeliydi. Ya adadaki ağaçlar, dallar bir gün hepten tükenirse ne yapacaklardı? Büyüğü şimdiden karamsarlığa düşmek, bunları düşünmek istemiyordu. “O zaman bakarız,” diye söylenirken diğeri heyecanla kesti sözünü. “Buldum! Hani filmlerde hep sal yaparlar ya adadan kurtulmak için! Biz de son ağaçları kullanmak zorunda kalırsak, onları sal yaparak değerlendirelim,” dedi gözleri ıslıl ıslıl. “Adada hayat biter ama kim bilir, belki de bizim hayatımız kurtulur böylece.”

Güneşin batmasına yakın, önce midyeleri pişirmeye koyuldular paslı bir teneke parçasının üstünde. Piştikçe ağzı açılan ve içindeki suyun kızgın tenekenin üstüne düşmesiyle cızırdıyıp duran midyelerin karşısında küçüğü daha fazla dayanamadı. Gözüne kestirdiği bir tanesini aldı. “Ben böyle sulu hâlini daha çok seviyorum,” dedi ağzını şapırdatarak. “Kurutup sertleşince bir şeye benzemiyor.” Diğeri gülerek “Tamam,” dedi belli belirsiz. Sac tenekeyi iki yanından, incir yapraklarıyla tutup kaldırdı. Midyeleri masa gibi kullandıkları geniş taşın üstüne dikkatlice döktü. Sırada bekleyen yengeçler usulca tenekedeki yerlerini alırken, isli midyelere yumuldular iştahla. Ah, şimdi bir de ekme olacaktı, ne zamandır tadını özledikleri çorba, salata... “Tamam hatırlatma yine!” diye uyardı büyüğü. “Bırak, anın tadını çıkaralım. Bak, bu elimdeki sulu köfte,” dedi açılmış midye kabuğunu kaşık gibi ağzına götürerek. Diğeri ondan geri kalmadı: “Bu da mantı olsun o zaman.” Kıyıda bir süre kakahalar eşlik etti dalga seslerine. Yengeçle ana yemeğe geçtiklerinde daha bir şenlendi kumsal. Küçüğün sesi güzeldi, söylediği türküyü közler yangın yeri oldu. Mehtap da çıkıp gelmişti işte, denizin üstüne beyaz perde gibi gerilince her şey tam olmuştu. Sessiz filmde özlemleri

başrol oynuyordu görünüşe bakılırsa. Aileleri, evleri, yumuşacık yatakları...

“Hadi gidelim artık,” dedi büyüğü. “Bizimkiler yine söylenmesin!” Önce ortalığı toplayıp ateşi söndürdüler. Derme çatma barakadan sırt çantalarını alıp yola koyuldular sonra. Adacıkla ana karayı birbirine bağlayan ve suda en derin yeri dizlerine gelen, sıra kayalardan geçtiler usulca. “Dolmuşla gidelim mi?” diye sordu küçüğü pes edencesine. “Olmaz,” dedi diğeri. Biriktirmek için yanına aldığı yengeç kısıkaçlarını avucunda sıkarak “Kuralı bozmak yok, adadan kurtulup zar zor varmalıyız evlerimize. Yorgunluktan ölesiye bitkin düşmeliyiz.”

Otuz Beş Numaradaki Kâğıt İşçisi

E L V İ D E Ö Z D E M İ R

“Aradan sonra Necip Fazıl okuruz.”
“N’olursun Melike çıkmayalım bu dersten.”

Bir çiğ tanesi, bir çam bir de ıhlamur ağacı meselesi. Şiirlerin içinde mızrak kâtipleri. Başlarında fular takmış bir öğretici. Muhtemelen şair kendisi. Sarı yapraklar, ışıklar, boyuna salkım saçak pencereler, mekânın içinde fakat mekândan bî-haber bir izleyici.

İşıklara yakın oturuyor, bir yağmur kokusu alıyor, kapının altından bir müzik sesi doluyor içeri, kasvetli yapraklarına bahar doğuyor defterlerin ve bir ayak sesi...

Avareydi, dingindi, kara bulutlar içindeydi. Kendini otuz beş numaranın en arka koltuğuna zor atmıştı ki son durağa geldi.

Toparlandı. Kucağındaki el çantasını aşağı indirdi. Ceketinin yakalarını ortaya alıp koştururcasına indi. Meydandaki kalabalığın içinden gelen yoğun simit kokusunu aldığı anda trenin kalkmasına on bir dakika vardı. Nereden giydiyse bu klasik potinler ayağını acıtıyordu. Aldırmadı. Hızlanıp soldaki kitapçıya girdi. Kendine bir yolluk alacaktı. (Hızlıca kapıyı açınca sert bir giriş yaptığını fark etti.) “Bari sesimi ayarlayabilsem,” dedi içinden. Sevdiği yazarın kitabını bulamayınca kitapçı, eline kendi sevdiği öykücülerden birini verdi. Ancak kapağına bakabilmişti ki alıp çıktı. Trenin kalkmasına altı dakika kalmıştı. Gar’a kadar koştu. (...) Bilet memurunun kontrolünden sonra adımlarını yavaşlatarak ikinci vagonun otuz beşinci koltuğuna geçti. (Yine koridora denk gelmişti.) “Üstelik ters!” dedi. Yine kendiyi konuşuyordu. “Ne alıp veremediği var bu gişe memurunun benimle? Ada Ekspresin en kötü yerinin biletini hep bana kesiyor!”

Bir baş ağrısı çekiyor, havasızlığın içindeki simit kokusunu tekrar alıyor. (Ama gözleri ağırlaşmış açamıyor. Uyumuyor da.)

“Koltuğu yatıramıyorum. Böyle de çok dik.”

Kulaklarını ince bir “Ben Orhan Veli” seslendirmesine tıkamak istedi. Dışarıdaki şiddetsiz esen yelin tatlı esintisi içindeydi ki cam kenarında oturan kızın sesini duydu. (Zaten o da duysun diye bu kadar sesli söylemişti.) Duymazdan gelmek istedi ama yapamadı, rol kesmeyi ne zaman becerebilmişti ki? Döndü baktı. Yardım edeceği sırada kendi koltuğuna hiç dikkat etmediğini fark etti. O daima sunulanı almaya alışmıştı. Sorgulamazdı. Bir yandan ellerini koltuğun yanlarına doğru sokup çıkarıyordu. İsteddiği o aparata bir türlü ulaşamayınca da “Hay Allah!” dedi. Özür dileyip kendine doğru çekildi. “Ne yapalım böyle idare ederiz mecbur, sağ olun.” Duydu fakat cevap vermedi. Hafif bir

tebessüm edip önüne bakmayı tercih etti. Tren hareket edince de kitabını çıkartacaktı.

Bir şeyi bekliyordu. Bir sesi... Batı filmlerini anımsadığı, musiki tadını aldığı, uğraşsa üzerine bir şiir veya yazı kaleme alabileceği o sesi çok severdi. Onu almayınca kendini trende hissedemezdi. (Elbette hissederdi. Ama işitmek istiyordu.) Bekledi. Çocukların dilindeki o çuf çuf sesini duyunca da bir oh çekti. “Dünya varmış.” Şimdi meşguliyetine dönebilirdi (hatırı sayılı bir meşguliyeti de yoktu). Trenin içini tahlil etmek meşguliyeti (insan tahlili)...

Trenin içi iki yönlüydü. İlerideki koltuklar ona doğru bakıyordu. (Öndeki koltuktan sonra masalı dörtlü koltuk ve sonrası hep ona dönük koltuklar.) Böylesi daha iyi. Çaktırmadan istediği her yere bakabiliyordu. Zaten o böylesini severdi. Bir kafede yalnız oturmayı severdi. Giderdi yola bakan masaya otururdu. Yoldan geçen insanların telaşına ortak olur, ne istediklerini, nereye gideceklerini tahmin ederdi. Bazen not defterine yazardı. Bazen yazmazdı. “Bazı şeyler de bana kalsın,” derdi. En çok kendiyse sohbet ederdi. Sorsalar hiçbir arkadaşı onun için konuşkan demezdi. (Ağzı var dili yok hesabı.) Dinlemeyi severdi. Hep dinleyebileceği ortamlarda bulunmak isterdi. Mimiklerini kelimelerden çok kullanırdı. Bakışlarıyla anlaşırdı insanlarla. Anlaşılmayı severdi. Burada da kendini tekrar ediyordu. Öndeki kulaklıkları gence baktı. Hemen yan tarafında oturan iki emekli amcaya baktı. Ama yanındaki koltuğa dönüp bakmadı. Fark edilirdi (etrafı izlediği). Ama daha önlere baktı. İzledi, izledi ve sonra ağır hareketleriyle, gözlerini çok gezdirmeden yanına aldığı yolluğunu çıkardı. Şöyle bir çırpıda çevirdi sayfalarını, sonra arka kapağını okudu. İlk sayfasını açtı.

İstanbul'a varınca da hiç tat almadı bu durumdan. Yine en çok konuştuğu kişiye dert yandı. "Yolcu olmam lazım benim. Daima yolda olmalıyım. Arabalar ve insanlar dururken trenler ilerlemeli. (O da izlemeli.) Keşke treni olan küçük bir şehirde veya kasabada yaşasaydım. Hatta evimin pencereleri de raylara baksaydı. Hem belki o zaman hep yolculukta hissederdim kendimi." Gel gör ki Ada'da yaşıyordu. (Güzeldi. Neyini sevmiyordu buranın? -İnsanını.) Deniz çok ufuk açıcı gelirdi ona (bu kötüydü). Bohem ortamlarda bulurdu huzuru. Bu yüzden sevmezdi Ada'yı. Yazları yine iyi bir sürü misafiri gelir de kışları (soğuğu) hiç çekilmezdi Ada'nın. Bu yüzden o da oradan kaçmak isterdi kışları. Nasıl istemediyse tercihlerinde İstanbul'u yazmamıştı bile. Hali vakti yerindeydi de elest bezminden hoşlanırdı. Anadolu'dan, Adapazarı'ndan... Akriba ziyaretleri, yemekler, davetler... Pek alışıkta oraya. Bu yüzden üniversiteyi orada okumak istedi. Sakarya'da. (Yani başka bir Ada'da)

Ama kâğıt işçisini sevemediği bu evde görmüştü. Bu evde, öndeki uzun caddede. Köşede bir market var karşı çaprazında bir berber. İleride de uzun uzadıya evler... Kâğıt işçisi de bu tablonun içindeydi. Hem de sanki kalan her şey onun etrafına çizilmiş gibiydi...

Kâğıt işçisinin elleri her zaman kirliydi, gözleri parlaktı, teni koyuydu. Boyu uzundu. Kâğıt işçisi aylak ve biraz savruk biriydi. Saçları da parlaktı. (Temiz değil ama parlak. Belki temiz.) Hep kahverengi botlarını giyerdi. Şalvara benzer bir pantolonu vardı. Paçaları uzundu ama epey boldu. Üzerindeki gömlek de boldu. Ama elleri çok inceydi. Parmakları uzun ve kemikliydi. Peşinde gezdirdiği yamalı çuvallardan yapılmış bir arabası vardı. Onu ilk gördüğünde bu araba boştu. Onu dolduruyordu. Gezerdi sokak sokak kâğıt işçisi. Derdi de hiç yokmuşçasına umarsız biriydi... Yo-

kuş aşağı salardı kendini. Ada' da yollar dikti. Plastik şişeyi düzler sağ ayağının altına koyar çocuk gibi kayardı aşağıya doğru.

...

*“Hava açık, toprak sıcak.
İnsanlar kapandı odalara
Açmaya izin vermediği bulutlara karşı,
Güneş bu yarışı kazanacak.
Ve dizleri kabuk başlanmış kavuşmaları
Yaramaz bir çocuk yeniden kanatacak.”*

İzleri izlerdi. Her şeye bir şey uydurur yazardı. “Olmuyor işte olmuyor. Ne yaptıysam da olmadı bu şiir,” dedi. İşsizdi. Kendine böyle işler edinirdi. Yazmayı severdi de bir de bir ton kâğıt topu çıkarırdı kendine. Bir şeyi tek seferde yazıp düzgünce kenara koyamazdı. Hep bir müsveddeye daha ihtiyaç duyardı. Kendi de kendini tembel bulurdu. (O da kendince bir kâğıt işçisiydi.) Zengin bir kâğıt işçisi. Ama o toplamakla değil çöpe atmakla meşguldü.

“Ne hoyrat bir insan hem de faydasız.”

Duvar da asılı olan Kur'an'a ve aynı ahenkteki dizili tablolara baktı. Uyuyamadığı zamanlarda eşyayı izlerdi. Kapıdaki ihlamur ağacının gölgesini evde görmeyi beklerdi. (Oysa o ağaç odasına ters bir konumdaydı) Gözlerini gezdirirken şifonyerin üzerindeki fotoğrafa daldı. Yatağından doğrulmadı ama hafızasında canlandırdı. Fatih Camii avlusunda, şadırvandan su içmeye çalışan bir kedi... (O çekmişti, annesi bastırıp çerçeveletmişti.)

Düşündü. “Vahdet ve kesret arasındaki ilişkiyi bir cami avlusunda aramam gerekiyormuş demek ki,” dedi. Su, ab-ı hayat gibi can vermişti onun zihnine. Çok okur, çok düşünürdü de bazen anlayamazdı. Bu sefer anladığını düşündü. “Sen bunca eşya içindeki tek şeyi bana gösterdin,” dedi. “Bir çeşme bize şükretmek için yeterliymiş,” dedi. “Bir kedi ancak bir insana bu kadar çok şey öğretebilirmiş,” dedi. Üç yıl önce çektiği bu fotoğrafı anlaması için pişmesi gerekiyormuş demek ki. (Bilmiyordum.)

Yatağından çıkıp odanın içinde gezmeye başladı. Pencereye yaklaşp uzaklaşıyordu. Yine bir sesi bekliyordu. Ezan sesini. Kılmasa da beklerdi ezanı. Nasıl oluyorsa dar açıdan minareye bakan bu adada ezanı en geç onların müezzini okurdu. O da her sabah o müezzin ile kavgaya tutuşurdu. “Bak yine iki dakika gecikti.” Doğrudu, defterine kavgasını da yazdı.

*“Bir cami uyudu!
Denizin kuşları bekleşti,
Unutulan evrende demlenen alemi
Fener aydınlatamadı
Yalnız gül ve yıldız...”*

Tıkandı. Bitmiyordu bu şiir. “Ne zormuş canım. Bezdirdi beni. İnat değil mi ben de bırakmam bu aksleri,” dedi. Namaza kalkan annesi onun ileri geri gölgesini fark edince izinsiz odasına girdi.

- Yatmadın mı daha?
- (Yattım da anne yatınca uyudum mu oluyor?) Yok yatmadım.

Annesi şöyle bir iç geçirdi ama tavrını bozmadı, pence-reye yöneldi, gördüklerini söyledi.

- Bak çocuk yine karton kutuları çalıyor.

- Hangi çocuk?

- Bak işte kâğıt toplayan çocuk. Marketin dışındaki tezgâhın altına giriyor. (Market sahibi de fazla kutuları orada biriktiriyorsa demek ki.) İlk görünce kedi sanmıştım. Bir de baktım ki gençten bir çocuk.

Bu durum, düşüncelerde kaybolan ama hiçbir şeyi sorgulamayan kişiliğine rağmen ilgisini çekmişti. İlk o zaman duymuştu. Kimmiş bu kâğıt işçisi, neden bu markete dadanmış?

- (Vay be! Kâğıt toplayıcısı mı kaldı bu devirde!)

(...)

- Önce tersten kendi çıkıyor. Sonra da karton kutuları çıkarıyor. Bu kutuları önce tek tek ezerek dümdüz ediyor. Sonra da üst üste yola atıyor. Hepsi bitince de kenara park ettiği çuvalı arabasının içine diziştiriyor.

“Demek o da işini ezerek yapıyor. Ezerek ve ezilerek. Fark ettim de. Onu görünce benim gözümde de ezildi şimdi,” dedi. “Ne zavallıca... (Ben mi, o mu?)”

Dalgındı bugün. Şimdi de kitaba dalmıştı. Kendine gelmesi bile en az iki dakikasını aldı. Sağına soluna baktı. Öndeki kulaklıklılı çocuk aynı yerindeydi. Pencereden içeri ağaçlar doluyordu. (Ne ferah bir koridor.) Cam kenarında oturmadığına yandı yine. Orada otursa evleri de görürdü. “Neyse,” dedi. Kaderini iyi bilirdi.

“Zaten toprak bana hiç çiçek vermedi,” dedi. Çiçek, toprak, ağaçlar ve masasına misafir bir kedi... Aklına o isimsiz çocuk

geldi. Arkadaşıyla Yıldız Parkı'nda piknik yaparken gelmişti yanına. Çocuk demek ayıp olurdu. Yirmi üç yaşında olduğunu söylemişti. Bozuk Türkçesinden göçmen olduğunu anlamıştı. Gitsin diye muhabbet sırasında tebessüm bile etmemişti de yine de gitmemişti. (Onun konuşmaya ihtiyacı vardı demek.) Tramvaya kadar bırakmamıştı peşlerini. Karaköy'e gelince de inip Galata yönüne doğru gitmişti. Nasıl istememişse onunla konuşmayı, adını sormaya tenezzül bile etmemişti. Güz dönemi okullar açılınca o ismini sormadığı çocuğu AKM'de görmüştü. Nevra Serezli'nin oyununda. "Ağaçlar Ayakta Ölü". O balkondaydı. Oyun bitince herkes dağılırken curcuna oluşmuştu. O isimsiz göçmen de sahnenin önünden geçmişti. O sırada gördü, tanıdı. Balkondan çok net göremediği için emin olamamıştı. Aldırmamıştı da zaten. "Bak sen şu isimsiz göçmene tiyatro da seviyor," diye içinden geçirdi. Ne işi vardıysa burada? Bitmedi. Yine görmüştü yabancıyı. Çark'ın ilerisinde bir tostçunun taburelerinde otururken önünden geçmişti. Bu sefer emindi ama hiç peşinden gidesi gelmedi. Ne oluyordu yahu? Bu bir bilinç oyunu mu?

...

Ne acayip bir rüyaydı. Uyandı. Rüyaıyla birlikte uyandı. Her şey dokunsa gerçek gibiydi. Veya gerçekler bir rüya olup girmişti gecesine. "Uyumamalıyım zihnim aydınlık olmalı," dedi. Biraz tavana baktı sonra penceresine koştu. Gözlerini karşısındaki markete dikip beklemeye başladı. Kâğıt işçisi gelecekti. Saatini bekledi. Biraz hızlı olsa iyi ederdi. Adil amca erken açar dükkânı. Çaprazdaki berber de. Hiçbiri olmasa Hatice teyze ezandan önce namaza kalkar da yaz geceleri ev içinde sıcaktan yanan muhabbet kuşlarının kafesini biraz ferahlatabilmek için erkenden balkonun iplerine astığı zaman görüp fark eder. Sırf Hatice Teyze'den kaçmak için hızlı olmalıydı.

Nihayetinde köşeden döndüğünü görür görmez koştu odasından. Hızlıca indi basamakları da birden gitmedi yanına. Zamanı kolladı tezgâhın altına girer girmez arkasına dikildi.

- Ne oluyorsun sen?
- Ne oluyorsun, ne?
- Ne yapıyorsun sen burada?
- Kâğıt topluyorum.
- Hayır! Kâğıt çaluyorsun.

Sustu kâğıt işçisi. Çemkirmeyi bıraktı. Hatasının farkındaydı ama başka bir şeye kızdığını sanmıştı. Kaldı öyle dikti gözlerini.

- Sen O'sun değil mi? Ada'da gördüm seni. Adapazarı'nda. Ama ilk Beşiktaş'ta. Bana okuyorum dedin. Türkmen'im dedin. Dedenin garajdaki kütüphanesini anlattın. Hepsini yalandı değil mi? Adını da söylemedin. Ne senin adın?

- Ahmet. Ahmet benim adım.
(Kolaymış. Öğrenmesi de unutması da.)
- Ne yapıyorsun burada Ahmet?

Aksler bazen yanlış zuhur ediyor, bazen olmayacak işler çeviriyor. Tüm yalanları ortaya döküyor bu yansımalar. Her şeyin sebebi bu yansımaları. Yüzler birbirinin yansıması değil ayn'iydi. Hiçbir hatırlayış boşuna değildi. Yine olmuştu olan. Ahmet'ti kâğıt işçisi. Anlattıkları doğrudu Ahmet'in. Doğru ama eksikti. Annesi yoktu Ahmet'in de babası ölünce büsbütün ortada kalmıştı Ahmet. Sokaklara düşünce Salih amca sahip çıkmış. Bildiği işi yaptırmış kendince. Mesleği olsun diye okusun ama parası da olsun. Sorsan kendisi okul yüzü görmemiştir ama böyle de iyiydi niyeti. Okullar kapanınca Ahmet yine işine

dönmüştü. Arada güzel giyinip eski hayatını anlatmayı severdi Ahmet. Türkmen olduğunu, dedesinin garajındaki kütüphanesini... Kalmasaydı böyle, babası bırakır mıydı onu? Hele annesi... (Gelebilsen tabii) Sakarya'da herkes onu klasik aile yapısından geldi sanırdı da İstanbul'da hiç arkadaşı yoktu. Adaları, Yarımada'yı hep normal bir öğrenciymiş gibi gezer insanlarla kaynaşırdı. Konuşmayı pek severdi. Salih amca sağ olsun "Biz görmedik oğlum sen yaşa bu hayatı ama sakın kimseye bahsetme buradan, dışlarlar seni," demişti.

Kuşlar yaprakları canlandırdı, bir sessizlik oluştu. Bir boya çalındı bu sokaktan. Renklerini soldurdu. O günden sonra Adil amca her gün açtı dükkanını, köşedeki berber çırağı erkenden gelip süpürdü yerleri. Hatice teyzenin kuşları da sabah rüzgarının tadını çıkarıyordu. Ama kâğıt işçisi yoktu. Bu tablo artık yarımdaydı. Koskoca Ada yahu! Yok mu Ahmet'e düzgün bir iş, kalacak bir yer? Herkes yaşamıştı da Ahmet kalmıştı ortada. "Kör olasıca!" dedi kendine. "Ne vardı yanına kadar gidecek? Bak utandı, gelmiyor daha."

Pek bir sosyaldi Ahmet. Ama o gün utandı, mahcup hissetti. Kabahati varmış gibi üzüldü. Bir daha gitmedi oraya. Hatta sokağından geçmedi oraların.

Kayboldu kâğıt işçisi.
Yok oldu!

Vicdanı rahat değildi. Üzgündü. Zaten şiirini de bitiremedi, yarım bıraktı. "Kalsın bir yarım daha," dedi. Hoyratlığını bir kez daha gösterdi. Günlerce düşündü de sonunda bir şey geldi aklına. Ahmet'i bulacaktı. Özür dileyecekti. Hatta kabul ederse ona yardım edecekti. Bulacaktı işte birilerini. Bu kadar zenginlik

içinde Ahmet böyle bir hayatı yaşayamazdı. Olmazdı. İçi rahat etmezdi.

Erkek kardeşinin dolabından büyükçe bir gömlek aldı. “Bol olursa kız olduğum anlaşılmaz,” dedi. Babasının siyah pantolonlarından birine de el koydu. “Aslında gömleği de buradan alabilmişim,” dedi. Pantolonu ayak bileklerinin üzerine kadar kesti. Sökük yerler sayesinde eski görünümünü almıştı şimdi. Banyoya gitti. Makası alıp vurduğu gibi acımadı belindeki saçlarına. Erkek tıraşı kulaklarının üzerine kadar kesti. Oysa saçlarını pek severdi. Hanım hanımcık kız ayakkabılarını da kenara fırlattı. Kilerden kahve rengi bir bot buldu. (Onunkiler gibi). Kiminse kimindi. Büyüktü, olsun! Artık o da bir kâğıt işçisi olacaktı. Sokak sokak dolaşıp Ahmet’i bulacaktı. Çok ayıp etmişti Ahmet’e. Utandırmıştı onu. O da vicdanını böyle rahatlatacaktı. Ama evvela Salih amca’yı bulmak lazım.

...

Sitem pazarına gelinmiş. Otuz üç numara, otuz dört numara ile arkadaş olmuş çoktan. Trenin havası değişmiş. Yerleşmiş... Sanki ev gibi olmuş bu üç saatte. Hiçbir şey kalmıyor yerli yerinde, insan mı kalacaktı?

“Adalar’a giderdim, boğaz turu yapardım. Şimdi hiç canım istemiyor. Sağlık olmadıktan sonra.”

Yandaki amcaların muhabbeti sayesinde kulağındaki müziğin bittiğini fark etti. Gözlerini açtı. (Artık yorgun değil.)

“Pendik! Pendik! Sayın Yolcularımız Son Durağa Gelm-iştir Eşyalarınızı Almayı Unutmayınız! Son Durak! Pendik!...”

Tren İstanbul’a gelmişti. Ceketinin yakalarını düzeltti, çantasını eline aldı ve trenden indi. Yine curcunalı bir kalabalığın içinde buldu kendini. Dolmuş duraklarına doğru yürürken bu sefer simit kokusunun yanında bir de sigara kokusu aldı. Al-dırmadı. Gitti bir simit aldı. Önünden bir kâğıt işçisi geçti.

- Acaba o Ahmet mi?

Gelgit

E R O L C E S U R

Uzun ve sıcak yaz günlerinin serin gecelerinde, omurgasındaki çatlaklardan dolayı emekliye ayrılmış, su üzerinde durmaktan yosun tutmuş sahipsiz sandala atlayıp kasabanın karşı-sındaki adaya gider, incir çekirdeğini doldurmayacak mevzular üzerine saatlerce tartışırlardı. Hiç kimsenin aklına gelmeyecek, gelse de pek önemsenmeyecek mevzular sohbeta meze edilirdi. O gece, su üzerinde taş sektirme yarışı vardı. Naci, her zamanki çirkefliliğiyle taşını daha fazla sektirene sataşıyor, yarışmaya hile karıştığını iddia ediyordu. Arkadaşlar arasında bu tarz münakaşalar sık sık yaşanırdı ama o gece Naci yapmaması gerek bir şey yaptı; Selim'e okkalı bir küfür savurdu. Küfürden öte iftira içeren bu söz üzerine Selim ağız dolusu hakaretler ederek Naci'nin sol gözünün üstüne sağlam bir yumruk attı. Ortalık bir anda karıştı. Kavgayı ayırmak isteyenler hücum eden Selim'in değil de Naci'nin kollarını tutuyor, eli kolu bağlı kalan Naci yumruk üstüne yumruk yiyordu. Bir süre sonra yaptıklarının yanlış olduğunu anlayanlar Naci'yi bırakıp Selim'i yatıştırmaya çalışıyorlar; bu kez de Naci çekirge gibi sıçrayarak Selim'e vurmaya çalışıyordu. Arada bir, isabetsizce savrulan yumruklardan nasibini alanlar kavgayı ayırmaktan vazgeçip kenara çekiliyor, olaya sözle müdahil oluyordu. Kavga, sohbetten de yarışmadan da uzun sürdü.

Taraflar yorulunca ayrı köşelere çekildiler. İkisi de kendi haklılığını savunuyor, birbirlerini dinlemek yerine içlerindeki kını dışı vurmak için avazı çıktığı kadar bağırıyorlardı. Kaba kuvvetin ardından başlayan bu soğuk savaş esnasında Selim, Naciye “Piç!” diye bağırdı. Selim’in savaş meydanına attığı bu el bombasıyla kavganın fitili yeniden ateşlendi. Kurulmuş zemberek gibi yerinden fırlayan Naci önünde duran arkadaşlarını yara yara Selim’in yanına gelirken Selim, üstüne oturduğu taşı iki eliyle kaldırarak Naci’nin başına vurdu. Naci, başına aldığı bu ağır darbeyle bir anda yere serildi. Ay ışığının aydınlatdığı sahilde denizin gelgitlerinden başka ses kalmadı. Geceye hâkim loş karanlığın sessizliği ürpertici bir hal aldı. Sahildeki gençler yanındaki arkadaşlarının varlığını unutup kendi geleceklerinin kaygısına düştüler. Naci’yi oracıkta bırakarak, “gizli mabedimiz” dedikleri sahilten kayalık, dik yamaca doğru tırmanmaya başladılar. Sandala geç kalanı beklemeye hiç niyetleri yoktu. Sandalı bağladıkları kıyıya ilk gelen ipe sarılıp düğümü çözmeye çalışıyor, diğerleri sandalın yönünü çevirmek için yarı beline kadar suya giriyordu. Gelirken kürekleri kimin çekeceği tartışmaya neden olmuştu fakat şimdi kürekler elden ele geçiyor, biran önce kasabaya ulaşma telaşı küreği sahipsiz bırakmıyordu. Sandal, sönmeye yüz tutmuş kandil gayretiyle geceyi aydınlatmaya çalışan yıldızların altında, suları tokatlayan kürek sesleriyle kasabanın ışıklarına doğru yol aldı.

*

Gün doğmadan denize açılan balıkçı tekneleri yönünü kıyıya çevirdiğinde, rıhtımdan yamaca doğru dik bir patikayla çıkılan düzlükteki kahvehanenin masaları ağaçların gölgesine kurulmuş olurdu. Kahvenin ahşap kapısının sağında ve solunda iki geniş penceresi vardı. Kapının sağındaki pencerenin hemen önünde duran semaverin bacası dışarı bakıyordu. Tekneyle kıyı-

ya yaklaşanlar semaverin bacasından çıkan dumanı gördüklerinde çayın hazır olduğunu anlardı. Yağmur yağmıyorsa kahvenin içinde oturan olmazdı. Semaverin kurulu olduğu pencerenin önündeki incir ve defne ağaçları alanın büyük bir bölümünü gölgeliyordu. Masalar bu gölgeliklere kurulur, günün değerlendirilmesi bu alanda yapılırdı.

- Cafer. Nerede senin 50NC?
- Bu sabah kahveyi ben açtım, Salih Abi. Geldiğimde yoktu.
- Gelir. Gelir.

Kahveye, devlet dairesinde çalışan mutemet disipliniyle her sabah aynı saatte gelen Şoför Salih kasabanın yaşlılarından. Kahveci çırağı Naci'ye "50NC" diye takılırdı. Gençliğinde kullandığı 50NC kamyonetin hatırasını diri tutmak için bu lakabı özellikle vurgular, anlamını soranlara gençlik yıllarını anlatmak için ortam hazırlardı. Balıkçı tekneleri yüklerini boşaltmaya başladığında, Salih başını masanın üzerine serdiği gazeteye gömmüştü. Uzağı göremeyen gözlerini, kaybettiği bir kelimeyi arar gibi satırlar arasında gezdiriyordu. O günün gazetesini her zaman ilk Salih okurdu. O, tüm satırlara göz atıp tüm fotoğrafları inceleyene kadar, diğerleri geçmiş tarihli gazetelerle yetinirdi. Gazete müdavimleri arasında, "Henüz okunmamış her gazete yeni gazetedir" anlayışı hâkimdi. Yarıyı çözülmüş bulmacalar, kurşun kalemle bıyık çizilmiş fotoğraflar ve geçmiş güne ait havadislerle dolu gazeteler sayfaların kat yeri değişene kadar elden ele dolaşarak defalarca okunurdu. Gazete, geri dönüşüme maruz kalmadan geri dönüşebilen mucizevi bir şeydi. El ve göz darbeleriyle yazıları okunamayacak bir hal aldığı anda cam silme başta olmak üzere, paket yapımında veya sofraya örtüsü olarak kullanılırdı. Daha sonra semaverde yakacak ve nihayet küle dönüşerek yolculuğu son bulurdu.

Her yolculuğun bir sonu vardı. İsteyerek veya istemeyerek çıkılan her yol, ya gidilecek bir yer kalmadığından veya gidecek kişi artık olmadığından bir gün mutlaka son bulurdu. Salih yollarda yitirdiği yıllarını tatlı birer anı olarak hafızasına yüklemiş, hayat yolculuğuna bu kahvede devam ediyordu. Cafer kahveden iki sokak ötedeki evinde başlayan yolculuğunda fazla yol kat edememiş, kırk yıldır aynı kasabanın aynı sokaklarında daireler çiziyordu. Hayallerle dolu yolculuklarının henüz başında olan kasabanın umutlu gençlerinin, kendileri için çizdikleri karmaşık yolun nereye çıkacağını ise kimse tahmin edemezdi.

*

Odasının kapısına yaslanmış halde yerde oturarak boş gözlerle sabit bir noktaya bakan Selim, uyuyamadığı halde karabaşanlarla dolu kâbuslar görerek günün ışımalarını bekledi. Günahlarını diğer günahkârlardan gizlemenin planını yapmıştı saatlerce. Gözlerini sapladığı halının zar zor seçilen desenleri üzerine kroki çizmiş, biran önce yapılması gerekenleri tek tek sıralamıştı. Öyle hayal ediyordu ki gecenin laneti günün ışıklarıyla silinecek, denize açılan motorların oluşturduğu minik dalgalar, bata çıka kıyaya geldikleri sandalın izlerini yok edecekti. Karanlığa derin yarıklar açan motor sesleri duyulmaya başladığında, Selim'in zihninde gerçekte hayalin oynadığı kumar yarıda kesildi. Kasaba yeni bir güne başlıyordu. Odasının kilit tutmayan kapısının aralığından babasının evden çıktığını gördü. Annesinin uykusu hafifti. Büyük ihtimalle o da uyanıktı. Kimseye görünmeden evden çıkma olasılığı kalmadığından bir bahane bulmalıydı. Ya da hızlıca koşup kaçmalı... İkincisi daha az cümle kurmasını gerektireceği için onu tercih etti. Odanın kapısıyla dış kapının arasındaki beş adımlık mesafeyi koşar adımlarla geçti. Annesinin "Oğlum, nereye bu saatte?" sorusu havada asılıyken evin dış

kapısı aralarında set oldu. Selim, sırf cevap vermiş olmak için “Biraz işim var,” diye seslenerek evden uzaklaştı.

Adadaki sırrı bilen arkadaşlarını bir araya toplamak için kasabanın, ipi kopmuş tespih taneleri gibi etrafa düzensizce dağılmış ahşap evlerini birbirine bağlayan patika yollarından koşar adımlarla geçti. Önce Musa’yı, sonra Taha’yı evden aldı. Hep birlikte Mehmet’in kapısına dayandılar. Annesi göndermek istemedi. Mehmet’in de evden çıkmak istediği söylenemezdi. Büyük ısrarlar sonucunda annesini ve sonra Mehmet’i ikna ederek hep birlikte sahile indiler.

Her zaman heyecanla seyrettikleri, hayaller kurdukları, “Karlı Ada” diye isim taktıkları ada bu kez gözlerine devasa bir lahit gibi görünüyordu. Etekleri kayalık olan adanın yüksek kesimlerinde akasya ağaçları vardı. Bahar aylarında adanın kasabaya bakan kuzey yamaçlarındaki akasyalar çiçek açar, çocuklar “Adaya kar yağdı” diye sevinirdi. Kış boyunca kimsenin uğramadığı ada, baharın ilk aylarında gençlerin uğrak yeri olurken, rutinleşen bu seremoni orta yaş sınırını aşanların pek ilgisini çekmezdi. Yaşlılara soracak olursan da ne motorların yanaşabileceği uygun bir koy vardı, ne de oraya gidilmesi için bir sebep... Akasyaların beyaz çiçekleri sarıya dönüp dökülmeye başladığından bu günlerde adaya giden olmazdı. Ancak Selim işini şansa bırakamazdı. Şimdi hep birlikte gidecekler, Naci’nin ayağına taş bağlayıp olabildiğince açıklarda cesedi suya bırakacaklardı.

Selim yapılması gerekenleri tek tek anlattı; balıkçıların tamamının kıyıya dönmesi beklenecek, Musa barınağa giderek tüm teknelerin gelip gelmediğini kontrol edecekti. Taha kahveye giderek orada konuşulanlar hakkında bilgi toplayacaktı. Rutini bozan olaylar mutlaka birilerinin dikkatini çekerdi. Naci’nin

yokluğunda Kahveci Cafer'in işleri de mutlaka aksamıştı. Kimsenin Naci'yi aramaya çıkmasını istemiyordu. Taha'ya konuşmalara dâhil olarak aramaya çıkmak isteyen olursa engel olmasını tembih etti. Mehmet kasabanın nalburuna gidip sağlam bir ip alacaktı. İpi getirirken kimseye görünmemesini, gören olursa da dikkat çekmemesini söyledi. Kendisi o gün pek ortalıkta görünmek istemiyordu. Gelen istihbarata göre planda değişiklik yapmak üzere sahilde bekleyecekti. Selim konuşması bittiğinde, yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu fark etti. Mehmet kesik kesik nefes alarak ağlıyordu. Gözyaşları akıyordu ama göğsünün içinde çarpınan kalbi nefes borusundan çıkacakmış gibi titriyordu. Taha oturduğu kumların üzerine parmağıyla daireler çiziyor, sonra da parmak ucuyla daireleri birbirine bağlıyordu. Musa, Selim'in anlattıklarını can kulağıyla dinlemişti. Belki de bu yüzden ilk itiraz ondan geldi.

– Ben casusluk edemem arkadaş. Gidelim her şeyi adam akıllı anlatalım. Ne olacaksa olsun.

– Delirdin mi lan sen? Hepimizi içeri atarlar. Hapishanelerde çürürüz valla. Ben her şeyi düşündüm. Dediklerimi yapın, bu işten kurtulalım gitsin.

– Bu iş o kadar kolay olmaz. Naci nerede diye soran olmayacak mı hiç? Çıkıp aramayacaklar mı? Gelip sana, bana, bize sormayacaklar mı? İki güne kalmaz cesedi bulurlar. İşte o zaman hepten hapı yutarız. Hem..., bize ne arkadaş. Sen öldürdün.

Herkes ortada bir ölüm vakası olduğunu bilse de bu sözcük daha önce hiç dile getirilmemişti. Kulaklarından giren “ölüm” sözcüğü Mehmet'in bir türlü çıkaramadığı hıçkırıklarını açığa vurdu. İçine akıttığı gözyaşları yanaklarını da ıslatmaya başladı. Musa'nın bu sözleriyle yalnızlığa sürüklendiğini hisseden Selim

tüm sinirini, içlerindeki en zayıf halka olarak gördüğü Mehmet'te yöneltti.

– Karı gibi ağlama lan sen de. Gördünüz işte, önce o saldırdı. Sana saldırsaydı, sen kendini korumayacak mıydın? O zaman ben seni yalnız bırakır mıydım? Çıkıp aramayacaklar mıymış? Kim arasın, sorsun. Oğlan piçin teki.

Olayların fitilini ateşleyen bu sözcüğü Selim önceleri hiç kullanmazdı. Ancak bugün, o günlerden birisi değildi. Kendini haklı çıkarmak için elindeki tüm kozları açık oynama çabasının bir parçası olan bu sözcük Selim'in daha da yalnızlaşmasına yol açtı. Kavga anında onun yanında yer alanlar şimdi Naci'yi haklı görüyordu. Musa, Taha ve Mehmet kaçamak bakışlarla birbirinden destek alarak planın bir parçası olmayacakları konusunda anlaşmış gibiydiler. Rakibini aşığılamanın kendisine bir fayda sağlamayacağını anlayan Selim hızlı bir kararla diğer kozunu ortaya sürdü.

– Bu işte birlikteyiz. Seni, beni yok. Taşı ben vurdum diye tek suçlu ben miyim? Ne yaptysak birlikte yaptık. Benim kadar siz de suçlusunuz. Bana engel olabilirdiniz. Ya da kaçmayıp onu kurtarabilirdiniz. Bırakıp kaçtınız. Eğer bu iş ortaya çıkarsa hepinizin ismini veririm. Şimdi adam gibi gidip şu işi halledelim.

Mehmet, kendisinin bile zor duyduğu bir ses tonuyla “Ben jandarmayı aradım,” dedi. Sahildeki nemli havanın bile taşımakta zorlandığı bu sözü Selim gayet net duymuştu. Yanlış duymuş olma ihtimaline sığınarak son bir ümitte sordu:

– N'aptın? Ne dedin? Kimi aradın sen?

– Sabaha kadar uyuyamadım. Gece jandarmaya telefon ettim.

– Geri zekâlı gibi her şeyi anlattın mı yoksa?
– Anlatamadım. Çok korktum. Naci öldü, dedim sadece.
– Allah’ım sen bana sabır ver. Ne yapacağız şimdi? Jandarma çoktan gelmiştir. Belki de evlere gidip bizi sormuşlardır bile. Bu saatten sonra birisine bir şey anlatan olursa yemin ediyorum hepinizi öldürürüm. Geçin lan şimdi sandala. Bu çenesi düşük avrat kılıklı geri zekâlı yüzünden hapsi boylamadan önce son bir şansımız var. Jandarma gelmeden cesedi ortadan kaldıracağız. Soranlara da görmedik diyeceğiz.

Kimsenin sandala binmeye de suça ortak olmaya da niyeti yoktu. Bütün suç Selim’indi. Neden şimdi suç ortaklığı yapıp, sadece şahidi oldukları bir suçun faili olsunlardı. Selim arkadaşlarını ite kaka sandala bindirmeye çalışmanın ona zaman kaybından başka bir şey kazandırmayacağını anladığında açıklarda tek bir tekne dahi kalmamıştı. Selim küfürler ve tehditler savurarak tek başına bindiği sandalda adaya doğru kürek çekerken sahilde kalan Mehmet, Taha ve Musa’nın içine düştükleri çıkmazdan nasıl kurtulacakları hakkında en ufak bir fikirleri yoktu.

*

Cafer ilk çağlardan kalma bir yöntemle, semaverin bacasından çıkan koyu beyaz dumanla tüm kasabaya çayın hazır olduğu mesajını göndermiş, teknelerinde işini bitiren balıkçılar kahvenin masalarını doldurmaya başlamıştı. Salih, gazetesini okuyup bitirdikten sonra bugünün havadislerini almak için yeni gelenlerin sohbetine kulak kesildi. Deniz ve balıkla ilgili sohbetlere pek katılmazdı, dinlerdi sadece. Daha çok insanlara, yollara dair hikâyeleri severdi. O tür sohbeti de en güzel Naci ile yapardı. Naci ona gitmek istediği yerleri anlatır, Salih gençliğinde gittiği yerlerin tıpkı onun gitmek istediği yerlere benzediğini söylerdi.

Salih gençliğinde tanıdığı insanları ne kadar çok özlediğini anlattığında ise Naci, şüana kadar tanıdığı kimseyi özleyeceğini sanmadığını söylerdi. Bugüne kadar tanıdığı kimse yüzünü güldürmemişti. Daha o doğmadan kaderi doğmuş, yazılmış bir senaryoya sonradan dâhil olmanın şaşkınlığını hâlâ üzerinden atamamıştı. Sanki bu rolün gerçek sahibi ansızın oyundan çıkmış ve bütün zor sahneler onun üzerine kalmıştı. Elinden geleni yaptığı halde bir türlü alkış almıyor, aksine sık sık yuhalanıyordu. Bu rolden çıkıp kendi tercih ettiği bir hayatı yaşamamanın hayaliyle gelmişti bu güne kadar.

Salih cevabını bildiği halde, sırf laf olsun diye bir kez daha sordu:

- Cafer, gelmedi mi hâlâ senin çırak?
- Gelmedi Salih abi. Ben de merak etmeye başladım. Arkadaşlar, bizim Naci'yi gören oldu mu bugün?

Gölgelikteki masalarda, üzerlerine sinmiş deniz kokusundan kendinden geçmiş halde uyuklayanlardan birisi, "Az önce sahilde birileri vardı. Bizim çocuklara benzettim. Bilmiyorum, belki Naci'de oradadır," diye cevapladı. Bu fikri destekleyen veya reddeden başka bir ses çıkmadığı için Naci'nin sahilde, arkadaşlarıyla olma ihtimali Cafer'e mantıklı gelmiş olacak ki:

- Birazdan gelir o zaman, diyerek işine devam etti.

Çay tepsisini alabildiğince doldurup kahvenin kapısından çıkan Cafer masaları tek tek dolaşarak herkesin önüne birer bardak çay bıraktı. Şeker kâseleri kapakları kapalı şekilde masaların ortasında duruyordu. Cafer, çayı bıraktıktan sonra şekerliğin kapağını açmayı alışkanlık edinmişti. Naci'ye de böyle yapmasını tembih ederek iyi bir servisin müşteriye her şeyi hazır şekilde sunmakla mümkün olacağını öğretmişti. Servis bittikten

sonra kendisine de bir çay alarak kapının yakınındaki, üzerinde not defteri ve yedek şekerlikler olan masaya oturdu. Herkesi rahatlıkla görüp duyabileceği bu masayı kendisi için özel olarak hazırlamıştı.

İnsanı içine çeken maviliğiyle korkutucu bir derinlik vadeden denizin açıklarına bakan kahvenin arkasından, kasabanın şehirle bağlantısını sağlayan asfalt yol geçerci. Kasabanın minibüsünün ve esnafa mal getiren toptancıların haricinde bu yolu pek kullanan olmadığından, ne zaman yoldan farklı bir araç geçse tüm gözler denizden karaya döner, yoldan geçen araç hakkında fikirler ortaya atılırdı. Küçük yerde herkes komşusunun en mahremine kadar tüm sırrını bildiği için mutlaka o aracın kime geldiği, araçla kimlerin geldiği, nereden geldiği ve hatta ne zaman döneceği dahi bilinirdi. Yorgun balıkçıların doldurduğu kahvedeki tüm gözler kasabaya girmek üzere olan jandarma minibüsüne döndüğünde bu kez kimseden ses çıkmadı. Jandarma bu kasabaya neredeyse hiç uğramazdı. En son yükünü boşaltan bir teknenin mazot kaçağı sonucu alev almasından dolayı çevre güvenliğini sağlamak üzere gelmişlerdi. Belli ki kasabada yine bir olay olmuştu ve içlerinde bunu bilen kimse yoktu. Cafer, jandarmanın hangi yöne gittiğine bakarak olayın nerede olduğunu anlamak ister gibi ayağa kalkıp minibüsü gözleriyle takip etmeye başladı. Dik yamaçlara derme çatma ahşap kuleler şeklinde kurulan evler, arada bir yolun görünmesine engel olsalar da deniz seviyesinden kıvrılarak kasabanın içlerine kadar giden yolun büyük bir kısmı rahatlıkla görülebiliyordu. Tepe lambası yanmayan mavi minibüs dönemeçli yollarda avına süzülerek yaklaşan bir yılan gibi ilerleyerek kahvenin arkasında durdu. Biri rütbeli, ikisi rütbesiz üç jandarma araçtan indi. Kahvenin yanındaki yedi basamaklı dar merdivenden masaların olduğu alana geldiler.

– Salamünaleyküm. Kahvenin sahibi kim?

Üniformanın ağırlığı alanın ortasına kurşun gibi çöktü. Kimseden çıt çıkmıyordu. Cafer, sırtına namlu dayanmış rehine ürkekliğiyle sesi titreyerek aldı selamı:

– Aleykümselam. Buyurun komutanım. Kahvenin sahibi benim.

Boş bir masaya oturdular. Tüm gözler üstlerindeydi. Komutan pek de yüksek olmayan bir ses tonuyla kısa kısa sorular soruyordu. Cafer, bu stresli ortamdan pek hazzetmese de düğümü çözecek kişinin o olduğuna karar verilmiş ve görüşülecek ilk kişi olarak seçilmişti. Her sorunun ardından sağ elini saçlarının arasında gezdiriyor, yardım ister gibi kaçamak bakışlarla Salih'e bakıyordu. Köşeye sıkışmış gibiydi. Komutan, Cafer'in baktığı yöne dönerek Salih'i de masaya çağırırdı. Heyecandan kalbi duracak gibi olan Cafer'den bilgi alamayacağını anladığından Salih'le devam etmek istemişti.

– Bu sabah bize bir ihbar düştü. İsmi vermeyen birisi “Naci öldü. Çok korkuyorum,” deyip telefonu kapatmış. Sabahtan beri tüm ekiplerimizle seferber olduk. Bu civarda ne kadar Naci varsa hepsini tek tek ziyaret ediyoruz. Cafer Bey biraz anlattı; bu kahvenin çırağı Naci de sabahtan beri ortalarda yokmuş. Naci'ye bir şey olmuş olabilir mi? Sizce ihbara konu olan şahıs bu Naci olabilir mi?

– Olabilir.

Masada mümkün olduğu kadar kısık sesle konuşuluyordu ancak içlerini kemiren merak duygusu kahvedekilerin kulaklarını yarasa kadar hassaslaştırmış ve konuşulanları tüm detaylarıyla duymuşlardı. Salih'in cevabı karşısında, jandarma ekibi dâhil herkes bir an dondu kaldı. Bu cevap günler, belki de aylar sürecektir bir inceleme, sayfalar dolusu sorgulama, klasörler dolusu evrak işinin başlayacağını habercisiydi. Komutan, yutulması büyük

bir lokma gibi karşısında duran bu cevabın doğruluk payını öğrenmek için Salih'ten ortaya attığı bu iddiayı detaylandırmasını istedi.

– Nasıl “olabilir”? Bildiğiniz veya şüphelendiğiniz bir şeyler var öyleyse. Naci’yi tehdit eden birileri mi vardı?

– Yok. Şüphelendiğim kimse yok ama Naci gibi birisinin ölmüş veya öldürülmüş olması, acı bir olay tabii. Ama olabilir de...

– Naci nasıl biri ki?

– Naci sevgisiz büyüdü. Çok acı çekti. Aç kaldı. Hor görüldü. Öyle veya böyle, bir şekilde on üç, on dört yaşına kadar geldi.

Cafer, “on yedi” diye düzeltti.

– Her neyse. Kasabada bir şey kaybolda ondan bilirlerdii. Kötü örnek oluyor diye kimse çocuğunun Naci’yle arkadaşlık etmesini istemezdi. Kötü konuşuyormuş, kötü kokuyormuş, ahlaksızmış, ailesi bozukmuş, armut dibine düşermiş falan filan. Çocuk yıllarca, aile sevgisini geçtim, arkadaş sevgisi dahi görmedi. Tek başına orada burada geze geze büyüdü gitti. Sağ olsun Cafer yanına aldı da neredeyse bir senedir burada çıraklık yapıyor.

Komutan, Cafer’in de konuşmaya dâhil olmasını istiyor gibi ona dönerek:

– Kaç gündür işe gelmiyor, diye sordu.

– Bugün gelmedi sadece. Dün akşam ben çıkarken kahveyi süpürüyorduu. Temizlik bitince kapıları içeriden kapatıp köşedeki kanepede uyurdu. Sabah geldiğimde battaniyesi de düzenli duruyordu. Gece hiç gelmemiş demek ki.

– Evi, ailesi, kimsesi yok mu bu çocuğun?

Soruyu Salih cevapladı:

– Vardı bir zamanlar. Aile denirse tabii.

– Anlat.

– Naci'nin babasının eli hiçbir işe yakışmazdı. Ne balıktan anlar ne ticaretten ne esnafılıktan... Şehre gider, günü birlik bir iş bulursa çalışır, akşam kasabaya geri dönerdi. O zamanlar 50NC kamyonetim vardı benim. Şehir içi, şehirlerarası nakliye yapıyordum. Çoğu kez yol kenarından ben alırdım, birlikte dönerdik. Şehirde birisine sevdalandığını anlatırdı bana. Yapma, etme, yuvanı dağıtma, gül gibi karın var evde derdim. Evet abi, haklısın abi derdi ama yine bildiğini okurdu. Bir gün kasabaya gelirken yolun kenarında, elinde bebeğiyle bekleyen bir kadın durdurdu beni. Bizim kasabaya gidiyormuş. Aldım bunu. Bizim oğlanın sevdalısı... Bunlar işi pişirmiş. Bir de çocuk olmuş. Kız kucağında bebeğiyle nereye gitsin. Bir taraftan kıza acıyorum, bir taraftan çocuğa... Kasabaya geldik. Bizimki aha bu kahvede şu köşeye oturmuş, essahtan adam gibi sigara içeriyor. Çağırdım bunu. Kamyonda kızı görünce beti benzi attı. Yediğin haltı temizle. Bu kızı ortada koyma dedim. Tutmuş, eve götürmüş. Evdeki günahsız gelin kızımızı böyle bir şeyi kabul eder mi? Evde... Bırak evi, kasabada kıyamet koptu. Herkes günlerce bunların evinden gelen kavga gürültü seslerini dinledi. Bizimki daha fazla dayanamadı, iki kadını da evde bırakıp kaçtı. Bebeğin annesi de birkaç gün sonra çocuğunu bırakarak ortadan kayboldu. İkisini de bir daha gören olmadı. Başka şehirde buluşup evlenmişler diye dedikodularını duyuyoruz ama kimse gözüyle görmüş değil. Günahları boynuna.

– O bebek Naci mi?

Salih, komutanı onaylar gibi başını sallayarak anlatmaya devam etti:

– Daha adı bile yoktu garibimin. Annesiyle babası bırakıp gidince gelin kızımız, Allah rızası için yıllarca baktı, besledi, büyüttü. Lakin pek sevgi gösterdiği söylenemez. Okula da gönderemedi. Kasabadakilerin yardımlarıyla yaşayıp gidiyorlardı.

Bundan beş, altı sene önce, aralık veya ocak ayıydı. Lodos vardı. Bugün gibi hatırlıyorum; kıyıda teknelerden birçoğu birbirine çarparak hasar almıştı. O gün kasabada en az beş aile sobadan zehirlendi. Ambulansların biri gelip biri gidiyordu. Naci'nin yaşadığı evin sobası da tütmişti. Onları da hastaneye kaldırdılar. Ertesi gün, ambulansın arkasında hastaneye giden Naci, cenaze arabasının ön koltuğunda kasabaya döndü. Daha dokuz, on yaşlarındaydı.

Cafer “on iki” diye düzeltti. Komutan:

– On iki yaşından beri, yani beş yıldır yalnız yaşayan bu çocuğu kim, niye öldürmek istesin ki?

– Orasını ben de bilmiyorum. Ama burnuma kötü kokular geliyor, dedi Salih.

Komutan:

– Kanıtın, bildiğin, gördüğün herhangi bir şey yoksa burnuna gelen kötü kokularla bir yere varamayız, dedi.

Naci'nin hayat hikâyesi, suça meyilli kişilerin yaşantısıyla örtüşüyordu. Anlatılanlar ihbarın bu kişi için yapılmış olma ihtimalini güçlendirmişti. Komutan, Naci'nin zaman geçirdiği yerleri gezip görmek ve dün gece herhangi bir olayın yaşanıp yaşanmadığına dair izleri kontrol etmek istiyordu. Ama önce, kahvedeki herkesle görüşmek daha doğru olacaktı. Kahvedekileri bir masanın etrafına toplayarak herkesten tek tek Naci'yi en son nerede ve ne zaman gördüklerini ve Naci'nin arkadaşları hakkında tüm bildiklerini anlatmasını istedi.

*

Denizin ortasında yapayalnızdı. Onu kaya gibi sert ve güçlü olmaya zorlayan korkuları değil, içine düştüğü bu yalnızlıktı. Sakin ve huzurlu geçen günlerin arasından dik bir yamaç gibi yükselen gece, hayatını alt üst etmişti. Özlediği geçmiş çok uzakta değildi. Sadece bundan birkaç saat önceye dönmek için neler vermezdi. Naci, her zamanki Naciliğini yapmıştı. Bunda bu kadar sinirlenecek ne vardı? Hiç kimse ateşe yakıyor diye kızmıyordu. Kimse gemilere batıyor diye darılmıyordu. Naci'yle kavgaya tutuşmak da nereden çıkmıştı. Hatalı olduğunu biliyordu. Hatasını daha büyük bir hatayla kapatmak için küreklere var gücüyle asıldı.

Naci'yi bıraktıkları koya sandalla yaklaşmak imkânsızdı. Mümkün olduğu kadar yakına gidip denizin içinden oraya ulaşması daha kısa sürecekti. Adaya yaklaştığında sandalın altı kayalara çarpmaya başlayınca suya indi. Sandalı, kürek çekmekten bitkin düşen kollarının müsaade ettiği kadar, bir kayanın üzerine çıkarmaya çalıştı. Kaybedecek fazla zamanı yoktu. Yüzülmecek kadar sık kayaları sığ bir deniz örtüyordu. Kayalıkların üzerinde yürüyerek biran önce Naci'yi bıraktıkları koya ulaşmalıydı. Yol boyunca yaptığı plana göre buradan gitmesi ona zaman kazandıracak gibiydi ancak, yosunlu kayaların üzerinde hızla yürümeye çalışmak onu çok zorluyordu. Gizli mabedimiz dedikleri kumsalı perdeleyen kayalığın ucuna çok yaklaşmıştı. Kolları ve bacakları kendi bedenini taşımakta bu kadar zorlanırken bir de Naci'nin cansız bedenini nasıl taşıyacağını hiç düşünmüyordu. Şu an tek gayesi çıktığı bu yolculuğu tamamlayarak o kumsala ulaşmaktı. Yolun yarısını çoktan geçmişti. Arkasına dönüp baktığında sandalın kıyıdan açıldığını fark etti. Selim'in kararlı ve aceleci tavırları, yerini telaşlı ve kontrolsüz bir çabaya terk etti. Sandal giderse her şey biterdi. Cesedi açıklara taşıyamazdı. Kasabaya geri dönemezdi. Geceyi burada geçirirse onu almaya

gelenler her şeyi öğrenirdi. Gece boyu yaptığı planda hiçbir şey yolunda gitmiyordu. Kaybedeceklerinin arasından en önemsiz olanının zaman kaybı olduğuna karar verdi. Sandala kadar yüzecek ve sandalı alıp her zamanki bağladıkları kıyıya götürecek, kumsala karadan ulaşacaktı.

Sabahtan beri durgun olan deniz yavaş yavaş dalgalanmaya başladı. Sandal açıklara gitmiyor, adanın kıyıları boyunca süzülüyordu. Acele etmezse geceyi burada geçirmekten başka çaresi kalmayacaktı. Açıklara doğru, tüm kayaları geçtikten sonra yüzerek sandala ulaşmayı planlıyordu. Sahilde büyüyen tüm çocuklar gibi denizde, karada yürüdüğünden daha hızlı ilerleyebiliyordu. Suyun içindeyken vücudunu yay gibi geriyor, hızının kesilmemesi için nefesini kontrollü kullanarak başını sık sık sudan çıkarmıyordu. Kendini suya bir atabilse sandala ulaşması fazla zaman almayacaktı. Telaşlı adımlarla yosunlu kayaların arasında ilerlerken ayağı iki kayanın arasına sıkışıp kaldı. Bu, bugün defalarca yaşadığı sıkışmalardan çok farklıydı. Tüm ağırlığını vererek attığı bu son adım bileğine kadar kayaların arasına girmişti. Ayak bileğinin hemen altındaki çıkıntılı kemiklerden birisinin kırılmış olma ihtimali yüksekti. Kırık olmasa gözünden yaş gelecek kadar acı hissetmezdi. Bileğini oynatamıyor, bedenini bir yere yaslayamıyordu. Birisinin yardımını olmadan buradan kurtulması imkânsız gibi görünüyordu. Kasabaya bu kadar yakın olmasına rağmen kimsenin uğramadığı bu ıssız adanın kör noktasında yapayalnız kalan Selim'in gözlerinden birisi çektiği acı için, diğeri çaresizliğine ağlıyordu.

*

Gölgelerin boyu kısaltmaya başladığında denizden yükselen buhar, heyecanlı başlayan günün üzerine cıva gibi çökerdi. Pantolon paçasından beline kadar defalarca vuran deniz gölgeliklerde uyuklayan balıkçılar gibi yorgun düşmüş, o da sakinleşmişti. Ada, tüm canlılığını güneşin sıcaklığına terk ederek kabuğuna çekildi. Naci, tepesini ağaçkakan gibi delen güneşin ve dudaklarının altında biriken tuzlu kum tanelerinin rahatsızlığıyla zoraki tek gözünü araladı. Bedeninde hissettiği yorgunluk kollarını kaldırmasına müsaade etmiyordu. Göz kapağının arasından sı-zan görüntüye bakıp nerede olduğunu anlamaya çalışıyor, sonra tekrar kapatıp neden bu vaziyette burada olduğunu düşünüyordu. Ayakkabılarının içinde buruşturulmuş kâğıt gibi bembeyaz olan ayaklarını hissetmediğini fark etti. Daha fazla bu şekilde kalamazdı. Kollarını göğüs hizasına kadar çekerek yerden aldığı destekle bedeninin üst tarafını saplandığı kumdan kurtardı. Sürünerek dar kumsaldaki kayalıklara doğru taşıdı kendini. Sırtını dayayacak bir yer bulup yeni doğmuş bebek ürkekliğiyle etrafına bakındı. Bedeninde hissetmediği organlarından daha fazla merak ediyordu onu buraya neyin getirdiğini. Neden bu haldeydi? Neden burada uyanmıştı? Soruların cevabının bu kumsalda olmadığını, biran önce buradan uzaklaşması gerektiğini fark etti. Ayakkabılarını, çoraplarını, pantolonunu ve tişörtünü çıkarıp kayaların arasından başını uzatmış çalılıkların üzerine fırlattı. Güneşin sivri uçlu mızraklarına doğru uzattı ıslak bedenini. Buruşuk bedeni eski haline dönmeye başladığında ayak parmaklarının arasına dolan kum tanelerini hissetmenin verdiği mutluluk hâkimdi bakışlarında. Kayalıkların sakladığı küçük bir kumsalda tek başına ne yapıyordu? Bir gemiden mi atılmıştı? Sandalı mı batmıştı? Yoksa yüzerek mi gelmişti buraya kadar? Hiçbir şey hatırlamıyordu. Tek hissettiği açlık ve susuzluktu. Hava, nefesi ateş kokan ejderha kadar sıcak; deniz, dipsiz bir kuyu kadar korkutucuydu. Yırtıcı bir hayvandan kaçmak ister gibi buradan

uzaklaşmak istiyordu. Biran önce buradan kurtulup yiyecek bir şey bulmalıyım diye düşündü. Islak kıyafetlerinden damlayan sular durmuş, ancak henüz tam kurumamıştı. Bedeninin kuru-muş olması onun için yeterliydi. Nemli kıyafetleri giyinerek kayalıklardan yukarı doğru tırmandı.

Düzlüğe çıktığında denize doğru akan incecik bir akarsuyla karşılaştı. Gözlerinin içi parladı. Halsizliğinden eser kalmamıştı. Gece boyu yuttuğu deniz suyu içini yakmış, dudakları tatlı suya hasret kalmıştı. Eğilerek kana kana su içti. Elini, yüzünü yıkadı. Hazine bulmuş korsan gibi avucuna doldurduğu serin suyla saçlarının arasındaki kumları temizlemeye çalıştı. Etrafta fazla ağaç yoktu. Daha çok kayalık ve bodur çalılarla kaplıydı. Adanın bu kısmında yiyecek bir şey bulunmadığını anlamak zor değildi. İleride ağaçlık bir yer dikkatini çekti. Gideceği yönü tayin ettikten sonra hedefe ulaşmak daha kolaydı. Kararlı adımlarla ağaçlara doğru ilerledi.

Denizde, küçük dalgalara bile karşı koyamayacak kadar küçük, kontrolü kolayca ele geçecek kadar sahipsiz bir sandalın kayalıklara çarptığını fark etti. Dalgaların tokadıyla sarhoş olmuş bu sahipsiz sandalla gelmişti belki de bu ıssız adaya. Neden geldiği hakkında en ufak bir fikri dahi yoktu, nereye gideceğini de bilmiyordu ama neyle gideceğini o an anlamıştı. Kayalıklar o kadar dikti ki denize yürüyerek inmesi imkânsızdı. Bulunduğu yerden atlasa aşağıda dağınık vaziyette duran kayalara çarparak ölebilirdi. Dalgalar sandala daha fazla zarar vermeden ona ulaşmak için acele etmeliydi. Bir iki adım sağ doğru koştı. Bu yöne giderek hata yaptığını anlaması uzun sürmedi. Gittikçe yamaç dikleşiyor, dikleştikçe denize inme olasılığı azalıyordu. Ancak yükseklere çıkarsa etrafı görebileceğini düşündü. Adanın yakınlarında başka adalar, o adalarda yaşayan insanlar olabilir-

di. Sandala ulaştığında hangi yöne gideceğini daha rahat tayin edebilmesi için önce yükseğe çıkmalıydı. Yavaşlayan adımlarını daha hızlı atarak adanın en yüksek noktasına ulaştığında balıkçı tekneleriyle dolu küçük bir liman gördü. Sahil boyunca sıralanmış evler, evleri birbirine bağlayan yollar... Sandala ulaşmak için koşar adımlarla aşağıya doğru ilerledi. Kayalıkların az olduğu bir kıyıdan denize atlayarak sandala doğru yüzdü. Sandal parçalanmadan ona ulaştığı için şanslıydı. Balıkçı teknelerine doğru kürek çekerek adadan uzaklaştı.

*

Jandarma aracının kasabaya ilk geldiği andaki otoriter hava dağılmış; sorgu, kahve muhabbetine dönmüştü. Cafer bu tatlı sohbete çay yetiştirmekte zorlanıyordu. Tayin dönemi yaklaşan Komutan, doğuya gittiğinde buraları ne kadar özleyeceğinden bahsediyordu. Cafer hayalet gibi sessizce boş bardakları toplarken denizin ortasındaki, adadan kıyıya doğru yalpalayarak gelen sandalı fark etti. Sandaldaki bir çocuktan ama kim olduğu tam seçilemiyordu. Cafer'in ok gibi denize saptadığı derin bakışı kahveden birkaç kişinin daha o yöne bakmasını sağladı. İçlerinden birisi "Naci geliyor," diye bağırdı. Sohbet kesilmiş, herkes denizden gelen küçük sandala odaklanmıştı. Gelenin Naci olduğuna emin olan, olmayan herkes söze karıştı; "Naci yaa!", "Adadaymış,", "Salih, ölmemiş senin 50NC,", "Ölmemiş çok şükür."

Dibi yosun tutmuş küçük sandalın gelişini sahilde uzun süredir ne yapacağını bilmez halde bekleyen gençler de fark etti. Musa, "Naci bu!" diye bağırınca Mehmet yine gözyaşlarına boğuldu. şaşkınlıklarını üzerlerinden atar atmaz, korkularını sahilin kumlarına gömüp limana doğru koşmaya başladılar.

Bu sahil kasabası Naci'ye uyandırdığı adadan daha yabancıydı. Şu an aklındaki tek düşünce birkaç lokma yiyecek bulmaktı. Susuzluk hissettiği anda tatlı su ikram eden, çaresizken sandalın ortaya çıkmasını sağlayan, aç karnını doyurması için de mutlaka bir ziyafet sunacaktı, emindi. Kıyıya yaklaştığında onu bekleyen birilerinin olmasına şaşırı. Gençler bellerine kadar denizin içine girerek sandalı kıyıya yanaştırdılar. Naci'ye inmesi için yardımcı olduktan sonra, rıhtıma çıkmasını beklemeden tek tek sarıldılar. Naci, ağlamaktan gözleri kızarmış, sarıldığında kalbi göğsünü yumruklayan kişinin bu kadar sıkı sarılmasına bir anlam veremedi. Uzun süredir görüşmeyen akrabaların samimiyetten uzak karşılaşması gibi değildi bu. Yıllardır hayal ettiği hediyeyi ansızın getiren bir dosta sarılır gibi en zor anında yüzüstü bırakmayan arkadaşına teşekkür eder gibi sarıldılar. Başları önde, ıslak ayaklarına bakarak kıyıya doğru yürürken kahvedeki tüm gözlerin üstlerinde olduğunu fark etmemişlerdi. Cafer'in dudaklarını elleriyle perdeleyerek limana doğru fırlattığı davetini ilk Taha duydu. Sağ elini kaldırarak, bu daveti herkes adına kabul etti.

Kahvenin bulunduğu düzlüğe geldiklerinde tüm ilgi Naci'nin üzerindeydi. Bu kasabanın insanları onu ne kadar da çok seviyordu. Etrafını sarıp bu saate kadar nerede olduğunu soruyorlar, başındaki yara izini merak ediyorlar, tarifsiz bir sevgi gösteriyorlardı. Naci hatırlamaya çalışıyor ancak yarım saat öncesinden daha geriye gidemiyordu. Sadece “Karnım aç” diyebilirdi. Cafer elini omuzuna atarak Naci'yi kalabalığın arasından çekip aldı. Birlikte kahvehaneden içeri girdiler.

Komutan oturduğu yerden hiç kalkmadan, kalabalığın arkasında kalan masadan olup biteni izliyordu. Yanındaki jandarma erinden masanın kenarında duran telsizi istedi. “Üst Çavuş Cengiz. Merkez.”, “Merkez dinlemede Komutanım.”. “Bölgede-

ki tüm isimler tek tek değerlendirildi. İhbar olumsuz. Tekrar ediyorum. İhbar olumsuz. Bu şekilde bilgi geçilsin. Tamam.”, “Anlaşıldı Komutanım. Tamam.”. Masadan kalktıklarında Salih yanlarındaydı. Her iki taraf da tahminlerinde yanıldığı için mutluymuştu. Üst Çavuş Cengiz ve jandarma erleri havaya kalkan bir el hareketiyle kahveye veda edip kasabadan ayrıldılar.

Cafer tedirgin bir halde Salih’i bir kenara çekti. İçerde yemek yiyen kişi hakkında söyleyecekleri vardı. Bu kişi Naci’ye çok benziyordu ama o değildi. Eski hırçın, ipe sapa gelmez, söz dinlemez Naci gitmiş yerine kuzu gibi uysal, kedi gibi ürkek birisi gelmişti. Kısa bir sohbetin ardından geçmişe dair hiç bir şey hatırlamadığını fark ettiler. Salih, kahvedekileri bir araya toplayarak Naci’ye geçmişine dair hiçbir şey anlatmamaları üzerine yemin ettirdi. Ailelerine de sıkı sıkı tembih edecekler ve kimse geçmiş hakkında konuşmayacaktı. Her ne yaşanmışsa kırgınlıklarını hırçınlıkla dışa vuran Naci’yi o kadar değiştirmişti ki bu güzelliğin bozulmasından korkuyorlardı.

Naci günlerce önüne çıkan herkese sorular sorarak içindeki boşluğu doldurmaya çalıştı. Sorularına karşılık aldığı “Boş ver” yanıtı tokat gibi ağır gelmeye başlamıştı. Zihnindeki derin yarıklardan ziyade, yüreğinde oluşan girdabın tüm sevdiklerini ulaşamayacağı kadar derinlere çektiğini hissediyordu. İçinde bulunduğu çaresizlik canını acıtmaya başladığında soru sormayı bıraktı. Sustu ve içine kapandı.

Olayın üzerinden bir hafta geçmişti. Naci kahveden bir yere ayrılmıyor, gerekmedikçe kimseyle konuşmuyordu. Zihnindeki sorulara her geçen gün yenileri ekleniyordu. Zifiri karanlıkta el yordamıyla yön tayin etmeye çalışan âmâdan farkı yoktu. İlk birkaç gün herkese sevimli gelen Naci’nin durgunluğu korkutucu

bir hal almaya başlamıştı. Kasabalının bir yetişkinin çocukluğunu elinden almanın geleceğini çalmaktan farkı olmadığını anlamaları uzun sürmedi. Tavırlarındaki naifliği hayra yoranları bile korkutan bu değişim Naci'yi yiyip bitirmeden ona geçmişini geri vermenin en doğru yol olacağını düşünmeye başladılar. Her şeyi anlatmanın zamanının gelmişti. Cafer, kahvedekilerin desteğini alarak Salih'in oturduğu masaya geldi.

– Salih abi, hepimiz yemin ettik, biliyoruz ama Naci artık kim olduğunu öğrenmeli. Her gün yeni bir soruyla geliyor. Kaçacak yerimiz kalmadı. Ya sen al karşına her şeyi anlat, ya da ben uygun bir dille tek tek anlatacağım.

– Ne soruyor?

– Ne soracak abi? Kimliğini aldı eline, babasının adını gösteriyor, babam nerede? Annem nerede? Ben bu kasabada mı doğdum? Hangi evde yaşıyordum? Neden ailem beni aramaya gelmiyor? ...

– Tamam. Anlatalım. Çağır Naci'yi.

Cafer içeri geçip Naci'yi Salih'in oturduğu masaya gönderdi.

– Kim olduğunu, nereden geldiğini çok mu merak ediyorsun?

– Kimse bir şey anlatmıyor ki. Buraya ait değilmişim gibi hissediyorum. Bekliyorum sadece. Neyi beklediğimi de bilmiyorum. Kimseyi tanımıyorum. Bir yere gidemiyorum. Ben bu olamam. Böyle yaşayamam.

– Sen bu değilsin. Biz böyle yaşıyoruz ama sen böyle yaşayamazsın. Kimliğin yanında mı?

– Yanımda.

Salih, cebinden cüzdanını çıkararak içinde ne kadar para varsa Naci'ye verdi.

- Şimdi paran da var. Kimliğini kaybetme. Kimseye güvenme. Her söylenene inanma. Herkesi de kendine dost sanma. Şimdi bana söz ver; başkasının malına göz dikmeyeceksin, haram yemeyeceksin, adam öldürmeyeceksin ve yuva yıkmayacaksın. Söz mü?

- Söz. Söz de... Ben zaten neden bunları yapıyım ki.

- Yaparsın. İnsan zorda kalınca bunların hepsini yapar. Sen zorda da kalsan bunları yapmayacaksın.

Salih, Naci'ye verdiği paraların içindeki en büyük banknotu alarak üzerine bir şeyler yazarken konuşmaya devam etti:

- Şu arkadaki yoldan her saat başı minibüsler geçer. Terminale gideceğini söyle. İstanbul'a bir bilet al. Bu adrese git.

- Ne yapacağım orada?

- Az önce söylediklerimi yapma da ne yaparsan yap.

- Ailem orada mı?

- Muhtemelen... Geçmişteki ailen de gelecekteki ailen de oradalar.

Dedikodular doğruydu. Naci'nin annesiyle babası İstanbul'da yeni bir hayat kurmuşlardı. Salih ona karanlık geçmişini vermek yerine umut dolu bir gelecek hediye etmişti. Naci gözü pek, tuttuğunu koparan bir gençti ve Salih onun ailesini bulacağından emindi.

Naci yanına hiçbir eşya almadan, kimseyle vedalaşmadan koşar adımlarla yola çıktı. Minibüsün gelmesi uzun sürmedi. Minibüşçüye terminale gideceğini söyleyerek sağ taraftaki tek kişilik koltuklardan birisine oturdu. Sahil kenarındaki gençleri gördü. Yanlarında bir ayağı alçıya alınmış, daha önce hiç görmediği birisi daha vardı. Bir gece yarısı, kırık ayakla adadan kasabaya kadar sırt üstü yüzen Selim adında birisi anlatılıyordu

kahvede. Bu, o olmalıydı. Sahildeki gençler minibüsün içinden kendilerine el sallayan Naci'ye tepkisizce bakarken içlerinden sadece Mehmet elini sallıyordu. Minibüs gençlerin yanından geçip gittiğinde Naci elini sallamaya devam etti. Başkalarının hatası yüzünden döktüğü gözyaşlarına, istemeden üzdüğü insanlara, leke sürülmemiş tertemiz çocukluğuna, korkarak uyandığı gecelere, göz hakkıdır diye bahçelerden gizlice toplanan meyvelere, ertesi gün gülererek anlatılan çocuksu kavgalara, Yeşilçam filmlelerinden öğrendiği sevgiye, bir türlü kavuşamadığı sevgiliye ve tüm bunları bir gecede silen karlı adaydı bu veda.

SAKARYA
BYKŒEHİR
BELEDİYESİ